

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal Hizmet Bölümü

**TÜRKİYE’ DEKİ SURİYELİ ERGENLERİN PSİKOLOJİK UYUM VE
KÜLTÜRLEŞME SÜRECİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ: ALTINDAĞ ÖRNEĞİ,
ANKARA**

Seher ÖZTÜRK

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2019

Türkiye’ deki Suriyeli Ergenlerin Psikolojik Uyum ve Kültürleşme Sürecinin
Değerlendirilmesi: Altındağ Örneği, Ankara

Seher ÖZTÜRK

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal Hizmet

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2019

KABUL VE ONAY

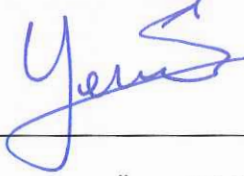
Seher ÖZTÜRK tarafından hazırlanan “Türkiye’deki Suriyeli Ergenlerin Psikolojik Uyum ve Kültürleşme Sürecinin Değerlendirilmesi: Altındağ Örneği, Ankara” başlıklı bu çalışma, 30.05.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

[İ m z a]

Doç. Dr. Hatice DEMİRBAŞ (Başkan)

[İ m z a]

Prof. Dr. Yasemin ÖZKAN (Danışman)

[İ m z a]

Doç. Dr. Meral EBEGİL

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Musa Yaşar SAĞLAM

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan *“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”* kapsamında tezimin aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 6 ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

30.05.2019

Seher ÖZTÜRK

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, **Prof. Dr. Yasemin ÖZKAN** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Seher ÖZTÜRK

TEŞEKKÜR

Çalışmamı gerçekleştirdiğim süre boyunca beni destekleyen ve yönlendiren değerli hocam ve danışmanım Prof. Dr. Yasemin ÖZKAN' a,

Tez jürimde bulunan ve çalışmamı değerlendirerek beni daha iyiye yönlendiren kıymetli hocalarım Doç. Dr. Hatice DEMİRBAŞ' a ve Doç. Dr. Meral EBEGİL' e,

Araştırmamı gerçekleştirebilmem için gerekli izni veren Ankara Milli Eğitim İl Müdürlüğüne, çalışmamı gerçekleştireceğim okullar ile ilgili planlamada desteğini esirgemeyen Altındağ İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne ve veri toplama sürecinin kolaylaşması adına sundukları destek için çalışmamı gerçekleştirdiğim okullarda bulunan bütün yönetici ve öğretmenlere,

Ölçeklerden elde edilen bazı verilerin tercümesi konusunda beni destekleyen mesai arkadaşlarım Tercüman Haitham Ajouz' a ve Tercüman Zainab NOZAD' a,

Tez sürecim boyunca kendileri de tez süreci yöneten ve bu nedenle her bir aşamada bilgi ve deneyim alışverişinde bulunduğum değerli arkadaşım Arş. Gör. Fulya ŞAT' a, sevgili iş arkadaşım Sosyolog İrem ERDEM' e,

Tez sürecinde kolaylaştırıcı bir yaklaşım sergileyerek beni destekleyen Birim Sorumlum SHU Hakan ERDOĞAN' a, beni motive eden iş arkadaşlarım; SHU Mehmet Cemal YÜKSEL' e, Sosyolog Fikriye BİNİCİ' ye, SHU Sercan HOROZCU' ya, Sosyolog Yasemin YEYİT' e, SHU Gökberk ÖZDEMİR' e ve Altındağ Sosyal Hizmet Merkezi' nde görev yapan çok kıymetli yöneticilerim ile mesai arkadaşlarıma,

Önerileri ile tez süresince karşılaştığım güçlükleri aşmama destek olan değerli arkadaşım Psikanalist John GALE' e, kütüphanede iken verdiğim molalarda uzakları yakın ederek bana eşlik eden değerli arkadaşlarım; Oyunlaştırma Uzmanı Mehmet NALÇA' ya, Psikolog Pelin Baklacı' ya, Dr. Ahmet BAKLACI' ya, Öğretmen Zeynep SÖNMEZ' e, Psikolog Melis

OKAN' a, Psikolog Şeyda BOZDAĞ' a, Psikolog Kübra KAPLAN' a, Psikolog Eda YENİOCAK' a ve Aynur VELİLER' e,

Eğitim hayatım boyunca beni yetiştiren ve bana örnek olan bütün hocalarıma,

Duygu ve düşüncelerini benimle paylaşarak bana ilham olan ve ilerleyen süreçte araştırmama katılarak yine bütün içtenlikleri ile duygu dünyalarını paylaşan çocuklara,

Son olarak; çok sevdiğim kardeşlerim Sedef, Sera ve Selvi' ye, bütün yaşamım boyunca beni destekleyen değerli annem Lamia ÖZTÜRK' e ve kıymetli babam Ahmet ÖZTÜRK' e yürek dolusu teşekkürlerimi sunuyorum.

ÖZET

ÖZTÜRK, Seher. *Türkiye’ deki Suriyeli Ergenlerin Psikolojik Uyum ve Kültürleşme Sürecinin Değerlendirilmesi: Altındağ Örneği, Ankara, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2019.*

Bu araştırmada Ankara’ nın Altındağ İlçesinde yaşayan Suriyeli ergenlerin psikolojik uyumu ile kültürleşme süreci öncesi ve kültürleşme süreci faktörlerinin psikolojik uyum ile ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla travma sonrası stres bozukluğu (TSSB), kaygı ile ilişkili bozukluk, duygusal ve davranışsal güçlük belirtileri ve sübjektif iyilik hali gibi psikolojik uyum göstergeleri ile yaş, cinsiyet, algılanan dışlanma ve ayrımcılık, algılanan sosyal destek, yaşam kalitesi ve diğer değişkenler arasındaki ilişkiler ele alınmıştır.

Amaçlı örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenen araştırma örnekleme; Ankara’ nın Altındağ İlçesinde bulunan 8 okulda okuyan 11-17 yaş arası 347 Suriyeli ergenden oluşmaktadır. Araştırmada kullanılan formlar Arapça olup veriler; araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu, Arap Mutluluk Ölçeği, Çocuklar İçin Olayların Etkisi Ölçeği-8, Çocukta Anksiyete ile İlişkili Bozukluklar Formu, Güçler ve Güçlükler Anketi kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre katılımcıların; %62.5’ i TSSB, %56.8’ i kaygı ile ilişkili bozukluk belirtilerine ve %84.1’ i düşük sübjektif iyilik haline sahiptir. Buna göre katılımcıların psikolojik uyum düzeyi düşüktür. Katılımcıların %66.6’ sı en az bir yakınının hayatını kaybettiği ve %65.2’ si göç edemeyen yakını olduğu görülmüştür. Katılımcıların psikolojik uyum düzeyi cinsiyet, yaş grubu, algılanan ayrımcılık, algılanan dışlanma, dil engeli, yaşam kalitesi, sosyal destek ve şiddete maruz kalma faktörlerine göre değişmektedir. Kadınların, orta ergenlik dönemindeki çocukların, ayrımcılık ve dışlanma algısına sahip olanlar ile dil engeli ile karşılaştığını, kötü bir yaşam kalitesine sahip olduğunu ve okulda şiddete maruz kaldığını bildiren Suriyeli ergenlerin psikolojik uyum düzeyi düşüktür. Araştırmanın hipotezlerine olarak psikolojik uyum göstergeleri birbiri ile ilişkilidir. TSSB, kaygı ile ilişkili bozukluklar ve duygusal ve davranışsal güçlük puanları artarken sübjektif iyilik hali azalmaktadır.

Suriye’ de yaşanan iç savaş sonrasında göç eden Suriyeli ergenlerin savaş sürecinde ve göç ettikten sonra yaşanan kültürleşme süreci sonucunda düşük bir psikolojik uyum sergilediği görölmüştür. Ruh sağlığı hizmetleri ile sosyal hizmetlerin mevcut çabalarının arttırılması ayrıca okul ortamında akran ilişkilerine yönelik rehberlik hizmetlerinin desteklenmesi kültürleşme stresini azaltarak psikolojik uyuma katkı sağlayacaktır.

Anahtar Sözcükler

mülteci ergenler, psikolojik uyum, travma sonrası stres bozukluğu, mutluluk, anksiyete

ABSTRACT

ÖZTÜRK, Seher. *The Evaluation of Psychological Adjustment and Acculturation Process of Syrian Adolescents in Turkey: Altındag Sample, Ankara*, Master' s Thesis, Ankara, 2019.

The aim of this study is to investigate the psychological adjustment of Syrian adolescents living in the Altındag district of Ankara and the relationship between psychological adjustment and moderating factors of prior to acculturation and moderating factors during acculturation. In line with this purpose the relation between post-traumatic stress disorder (PTSD), anxiety related disorders, emotional and behavioral difficulties and age, gender, perceived exclusion and discrimination, perceived social support, life quality, and other variables are handled.

The research sample is determined by using purposive sampling method. There are 347 Syrian adolescents between the ages of 11-17 in 8 schools in the Altındag district of Ankara. The forms used in the research were in Arabic: Personal Information Form (prepared by the researcher), Arab Happiness Scale, Children' s Impact of Event Scale-8, The Screen for Child Anxiety Related Emotional Disorders, Strengths and Difficulties Questionnaire were obtained. According to the findings of the study: 62.5% of the participants had PTSD, 56.8% had anxiety-related disorder symptoms and 84.1% had low subjective well-being. Accordingly, the level of psychological adjustment of the participants is low. It was observed that 66.6% of the participants have relatives died and 65.2% of them have non-migrant relatives. The level of psychological adjustment of the participants varied according to gender, age group, perceived discrimination, perceived exclusion, face a language barrier,

quality of life, social support and exposure to violence. Psychological adjustment indicators are related to each other. While PTSD, anxiety-related disorders and emotional and behavioural difficulty scores increase, subjective well-being decreases.

It was observed that Syrian adolescents who migrated after the civil war in Syria showed a low psychological adjustment. Increasing the existing efforts of mental health services and social services and also supporting the guidance services for peer relations in the school environment will contribute to their psychological adjustment by reducing the stress of acculturation.

Keywords:

refugee adolescent, psychological adaptation, post-traumatic stress disorder, anxiety, SWB

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	vi
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER.....	x
KISALTMALAR VE SEMBOLLER.....	xvi
ŞEKİLLER DİZİNİ	xvii
ÇİZELGELER DİZİNİ	xix
KAVRAMLAR SÖZLÜĞÜ.....	xxi
ÖNSÖZ	xxiv
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE	7
1.1. GÖÇ KAVRAMLARI	7
1.2. KÜLTÜRLEŞME	10
1.1.1. Birey Düzeyindeki Kültürleşme Süreci	12
1.1.2. Kültürleşme Sürecini Etkileyen Faktörler.....	14
1.3. PSİKOLOJİK UYUM.....	15
1.3.1. Sübjektif İyilik Hali	16
1.3.2. Travma Sonrası Stres Bozukluğu	18
1.3.3. Kaygı ile İlişkili Bozukluklar	20
1.3.3.1. Yaygın Anksiyete Bozukluğu	21

1.3.3.2.	Sosyal Fobi.....	22
1.3.3.3.	Ayrılma Anksiyetesi	23
1.3.3.4.	Okul Fobisi.....	24
1.3.3.5.	Panik Bozukluğu	26
1.4.	KÜLTÜRLEŞME VE UYUM SÜRECİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER.....	28
1.4.1.	Kültürleşme Süreci Öncesi Faktörler.....	28
1.4.1.1.	Cinsiyet	29
1.4.1.2.	Yaş	29
1.4.1.3.	Göç Edilen Ülkenin Özellikleri ve Yaşanılan Stres: Göç Motivasyonu.	31
1.4.1.4.	Kültürel Mesafe: Dil Engeli	32
1.4.2.	Kültürleşme Süreci Faktörleri	33
1.4.2.1.	Göç Edilen Yerdeki İkamet Süresi	33
1.4.2.2.	Algılanan Ayrımcılık	33
1.4.2.3.	Algılanan Sosyal Destek	34
1.4.2.4.	Barınma ve Beslenme Koşullarına Dair Algı.....	35
1.4.2.5.	Sağlık Sorunu Yaşama.....	36
1.5.	ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ	37
2.	BÖLÜM: GEREÇ VE YÖNTEM	40

2.1.	ÇALIŞMANIN YÜRÜTÜLDÜĞÜ YER VE ZAMAN.....	40
2.2.	EVREN VE ÖRNEKLEM.....	40
2.3.	FORM VE ÖLÇEKLER.....	41
2.3.1.	Anket Formu.....	42
2.3.2.	Arap Mutluluk Ölçeği.....	43
2.3.3.	Çocuklar için Olayların Etkisi Ölçeği-8.....	44
2.3.4.	Çocukta Kaygı ile İlişkili Bozukluklar Formu.....	45
2.3.5.	Güçler ve Güçlükler Anketi.....	46
2.4.	ETİK KURUL ONAYI VE DİĞER İZİNLER.....	48
2.5.	İŞLEM.....	48
3.	BÖLÜM: BULGULAR.....	53
3.1.	KATILIMCILARA İLİŞKİN TANITICI BULGULAR.....	53
3.1.1.	Katılımcıların Kültürleşme Süreci Öncesi Özellikleri.....	53
3.1.2.	Katılımcıların Kültürleşme Süreci Özellikleri.....	57
3.2.	DEĞİŞKENLER ARASI İLİŞKİLER.....	61
3.2.1.	Cinsiyet Değişkeni ile Kültürleşme Süreci Öncesi ve Kültürleşme Süreci Değişkenlerinin İncelenmesi.....	62
3.2.2.	Yaş Grubu Değişkeni ile Kültürleşme Süreci Öncesi ve Kültürleşme Süreci Değişkenlerinin İncelenmesi.....	63
3.2.3.	Ayrımcılık Algısı ile Kültürleşme Süreci Öncesi ve Kültürleşme Süreci Değişkenleri Arasındaki İlişki.....	64

3.2.4.	Okulda Dışlanma Algısı ile Kültürleşme Süreci Öncesi ve Kültürleşme Süreci Değişkenleri Arasındaki İlişki.....	66
3.2.5.	Sosyal Destek Algısı ile Kültürleşme Süreci Öncesi ve Kültürleşme Süreci Değişkenleri Arasındaki İlişki.....	68
3.2.6.	Barınma Koşullarına Dair Algı ile Kültürleşme Süreci Öncesi ve Kültürleşme Süreci Değişkenleri Arasındaki İlişki	69
3.3.	KATILIMCILARIN PSİKOLOJİK UYUM GÖSTERGESİ ÖLÇEK TOPLAM PUANLARININ ÖLÇEK KESME NOKTALARINA GÖRE ANALİZİ.....	70
3.3.1.	Katılımcıların TSSB Belirtileri Sonuçları.....	71
3.3.2.	Katılımcıların Anksiyete ile İlişkili Bozukluk Belirtileri Sonuçları.....	71
3.3.3.	Katılımcıların Sübjektif İyilik Hali Sonuçları.....	72
3.3.4.	Katılımcıların Duygusal ve Davranışsal Güçlük Belirtisi Sonuçları.....	72
3.4.	PSİKOLOJİK UYUM GÖSTERGESİ TOPLAM PUANLARININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER İLE İNCELENMESİ.....	73
3.4.1.	Cinsiyet Değişkeni.....	73
3.4.2.	Yaş Grubu Değişkeni.....	75
3.4.3.	Dil Engeli Değişkeni.....	76
3.4.4.	Sağlık Sorunu Değişkeni.....	77
3.4.5.	Ayrımcılık Algısı Değişkeni	78
3.4.6.	Dışlanma Algısı Değişkeni	80
3.4.7.	Okulda Şiddet Değişkeni	81
3.4.8.	Barınma Koşullarına Dair Algı Değişkeni.....	82
3.4.9.	Beslenme Kalitesine Dair Algı ile Değişkeni	84
3.5.	PSİKOLOJİK UYUM GÖSTERGELERİ ARASINDAKİ KORELASYONEL İLİŞKİ.....	85

4.	BÖLÜM: TARTIŞMA.....	87
4.1.	KATILIMCILARIN KÜLTÜRLEŞME SÜRECİ ÖNCESİ VE KÜLTÜRLEŞME SÜRECİ DEĞİŞKENLERİNE İLİŞKİN BULGULAR	87
4.2.	PSİKOLOJİK UYUM DÜZEYİNE İLİŞKİN BULGULAR.....	90
4.2.1.	TSSB Belirtileri Düzeyine İlişkin Bulgular	90
4.2.2.	Kaygı ile İlişkili Bozukluk Belirtileri Düzeyine İlişkin Bulgular	92
4.2.3.	Duygusal ve davranışsal güçlükler	92
4.2.4.	Sübjektif İyilik Hali	93
4.2.5.	Psikolojik Uyum Belirtilerinin Birbiri ile İlişkisi.....	94
4.3.	ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER İLE KÜLTÜRLEŞME SÜRECİ ÖNCESİ FAKTÖRLERİ, KÜLTÜRLEŞME SÜRECİ FAKTÖRLERİ VE PSİKOLOJİK UYUM GÖSTERGELERİNİN İNCELENMESİ.....	94
4.3.1.	Cinsiyet ile İncelenmesi	95
4.3.2.	Yaş Grubu ile İncelenmesi	97
4.3.3.	Dil Engeli ile İncelenmesi	99
4.3.4.	Göç Motivasyonu ile İncelenmesi	101
4.3.5.	Toplumsal Tutumlar: Ayrımcılık ve Dışlanma Algısı ile İncelenmesi	103
4.3.6.	Algılanan Sosyal Destek İncelenmesi.....	104
4.3.7.	Yaşam Kalitesi: Barınma Koşulları ve Beslenme Kalitesine Dair Algı ile İncelenmesi	105
5.	BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER	107
	KAYNAKÇA	112
	EK 1: ETİK KURUL İZİNİ.....	128

EK 2: MEB İZİNİ	129
EK 3: VELİ ONAM FORMU	130
EK 4: ORJİNALLİK RAPORU	132
EK 5: BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU	133
EK 6: KİŞİSEL BİLGİ FORMU	135
EK 7: ARAP MUTLULUK ÖLÇEĞİ (Arapça Formu)	138
EK 8: ARAP MUTLULUK ÖLÇEĞİ (Türkçe Formu).....	139
EK 9: ÇOCUKLAR İÇİN ZOR OLAYLARIN ETKİSİ ÖLÇEĞİ- 8 (Arapça Formu).....	140
EK 10: ZOR OLAYLARIN ETKİLERİ ÖLÇEĞİ (Türkçe Formu)	141
EK 11: GÜÇLER VE GÜÇLÜKLER ANKETİ (Arapça Formu)	142
EK 12: GÜÇLER VE GÜÇLÜKLER ANKETİ (Türkçe Formu).....	143
EK 13: ÇOCUKTA ANKSİYETE İLE İLİŞKİLİ BOZUKLUKLAR FORMU (Arapça Formu).....	144
EK 14: ÇOCUKTA ANKSİYETE İLE İLİŞKİLİ BOZUKLUKLAR FORMU (Türkçe Formu).....	146

KISALTMALAR VE SEMBOLLER

AMÖ	: Arap Mutluluk Ölçeği
ÇİZOEÖ	: Çocuklar İçin Zor Olayların Etkisi Ölçeği
TSSB	: Travma Sonrası Stres Bozukluğu
GGA	: Güçler ve Güçlükler Anketi
TGP	: Toplam Güçlük Puanı
ÇAİİBF	: Çocukta Anksiyete ile İlişkili Bozukluklar Formu
PICTES	: Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi
SS	: Standart Sapma
N, n	: Kişi Sayısı
<i>p</i>	: Anlamlılık Düzeyi
SPSS	: Statistical Program for the Social Sciences
UN	: United Nations, Birleşmiş Milletler
WHO	: World Health Organization
UNHCR	: United Nations High Commissioner for Refugees
DSM	: Diagnostic and Statistical Manuel of Mental Disorders

ŞEKİLLER DİZİNİ

<i>Şekil 1: ÇİZOEÖ Normal Dağılım Histogramı</i>	49
<i>Şekil 2: AMÖ Normal Dağılım Histogramı</i>	50
<i>Şekil 3: TGP Normal Dağılım Histogramı</i>	50
<i>Şekil 4: ÇAİİBF Normal Dağılım Histogramı</i>	51
<i>Şekil 5: Katılımcıların Cinsiyet Oranları</i>	53
<i>Şekil 6: Katılımcıların Yaş Oranı</i>	53
<i>Şekil 7: Katılımcıların Eğitim Düzeyi Oranları</i>	54
<i>Şekil 8: Katılımcıların Geldiği Şehir</i>	55
<i>Şekil 9: Katılımcıların Ankara İkamet Süresi</i>	55
<i>Şekil 10: Savaş ve Göç Sırasında Yakın Kaybı Olan/Olmayan Katılımcıların Oranı</i>	56
<i>Şekil 11: Geride Kalan veya Göç Edemeyen Yakını Olan/Olmayan Katılımcı Oranı</i>	56
<i>Şekil 12: Katılımcıların Okulda Dışlanma Algısı Oranları</i>	57
<i>Şekil 13: Katılımcıların Okulda Şiddete Uğrama Oranı</i>	58
<i>Şekil 14: Katılımcıların Ayrımcılık/ Dışlanma Algısı Oranı</i>	58
<i>Şekil 15: Katılımcıların Sosyal Yardımlardan Faydalanma Oranları</i>	59
<i>Şekil 16: Katılımcıların Çevredeki Suriyelilerin Desteğine Dair Algısı</i>	59
<i>Şekil 17: Evde İkamet Eden Birey Sayısı Oranları</i>	60

<i>Şekil 18: İkamet Edilen Evin Barınma ve Yaşam Koşulları Algısına Dair Oranlar</i>	<i>60</i>
<i>Şekil 19: Beslenme ve Gıda Kalitesi Algısına Dair Oranlar</i>	<i>61</i>
<i>Şekil 20: Katılımcıların TSSB Belirtilerine Dair Oranlar</i>	<i>71</i>
<i>Şekil 21: Katılımcıların Anksiyete ile İlişkili Bozukluk Belirtine Dair Oranlar</i>	<i>71</i>
<i>Şekil 22: Katılımcıların Sübjektif İyilik Haline Dair Oranlar</i>	<i>72</i>

ÇİZELGELER DİZİNİ

<i>Çizelge 1: Türkiye’ de Bulunan Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Ergenlerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı</i>	3
<i>Çizelge 2: Dil Engeli Hisseden/ Hissetmeyen Katılımcı Oranı</i>	57
<i>Çizelge 3: Cinsiyet ile Kültürleşme Süreci Öncesi Değişkenler Ki-Kare Testi</i>	62
<i>Çizelge 4: Cinsiyet ile Kültürleşme Süreci Değişkenleri Ki-Kare Testi</i>	62
<i>Çizelge 5: Yaş Grubu ile Kültürleşme Süreci Öncesi ve Kültürleşme Süreci Değişkenleri Ki-Kare Testi</i>	63
<i>Çizelge 6: Ayrımcılık Algısı ile Kültürleşme Süreci Öncesi ve Kültürleşme Süreci Değişkenleri Ki-kare Testi</i>	64
<i>Çizelge 7: Okulda Dışlanma Algısı ile Kültürleşme Süreci Öncesi ve Kültürleşme Süreci Değişkenleri Ki-kare Testi</i>	66
<i>Çizelge 8: Sosyal Destek Algısı ile Kültürleşme Süreci Öncesi Değişkenleri Ki-kare Testi</i>	68
<i>Çizelge 9: Barınma Koşullarına Dair Algı ile Kültürleşme Süreci Öncesi Değişkenleri</i>	69
<i>Çizelge 10: Barınma Koşullarına Dair Algı ile Kültürleşme Süreci Değişkenleri Ki-kare Testi</i>	69
<i>Çizelge 11: Psikolojik Uyum Göstergesi Ölçek Toplam Puanlarının Kesme Puanlarına Göre Analizi</i>	70
<i>Çizelge 12: Psikolojik Uyum Göstergelerinin Cinsiyet Açısından Karşılaştırılması</i>	73
<i>Çizelge 13: Psikolojik Uyum Göstergesi Ölçek Ortalama Puanlarının Yaş Grubu Açısından Karşılaştırılması</i>	75

<i>Çizelge 14: Psikolojik Uyum Göstergesi Ölçek Ortalama Puanlarının Dil Engeli Açısından Karşılaştırılması</i>	<i>76</i>
<i>Çizelge 15: Psikolojik Uyum Göstergesi Ölçek Ortalama Puanlarının Son 1 Yılda Sağlık Sorunu Yaşama Açısından Karşılaştırılması.....</i>	<i>77</i>
<i>Çizelge 16: Psikolojik Uyum Göstergesi Ölçek Ortalama Puanlarının Ayrımcılık Algısı Açısından Karşılaştırılması.....</i>	<i>78</i>
<i>Çizelge 17: Psikolojik Uyum Göstergesi Ölçek Ortalama Puanlarının Okulda Dışlanma Algısı Açısından Karşılaştırılması.....</i>	<i>80</i>
<i>Çizelge 18: Psikolojik Uyum Göstergesi Ölçek Ortalama Puanlarının Okulda Şiddete Maruz Kalma Açısından Karşılaştırılması.....</i>	<i>81</i>
<i>Çizelge 21: Psikolojik Uyum Göstergeleri Arasındaki Korelasyonel İlişki.....</i>	<i>85</i>

KAVRAMLAR SÖZLÜĞÜ

Erken Ergenlik: Fiziksel değişimlerin yaşandığı ve ergenlerin dikkatinin bedensel değişimlerine odaklandığı gelişim sürecidir. Bu çalışmada; 11-14 yaş aralığındaki katılımcı grubu temsil etmektedir.

Geçici Koruma: Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanan korumadır.

Göç: Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma olarak tanımlanmaktadır.

Kültürleşme: İki farklı kültür grubunun karşılaşması durumunu meydana gelen kültürler arasındaki alışveriştir.

Kültürleşme Stresi: Bireyin kendi kültürüne ait davranışı baskın kültüre ait davranış ile değiştirmekte güçlük çekmesi durumunda yaşanan kültür çatışması ile ortaya çıkan streştir.

Kültürleşme Süreci Öncesi Faktörler: Cinsiyet, yaş, göç edilen ülkenin özellikleri, dil engeli, yaşanan travmatik deneyim ile gelen stres gibi bireyin yeni bir kültür ile karşılaşmadan öncesine dayanan, psikolojik uyumu ile kültürleşme sürecini etkileyen bireye ve bireyin yaşamına dair özelliklerdir.

Kültürleşme Süreci Faktörleri: Göç edilen yerdeki ikamet süresi, algılanan ayrımcılık, algılanan dışlanma, algılanan sosyal destek, beslenme ve barınma koşullarına ilişkin algı, sağlık sorunu yaşama gibi bireyin yeni bir kültürle karşılaştığı andan itibaren yaşadığı ve psikolojik uyumu ile kültürleşme sürecine etki eden değişkenlerdir.

Mülteci: Irkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu korku yüzünden, ilgili ülkenin korumasından yararlanmak istemeyen kişi

Orta Ergenlik: Bilişsel kapasitenin gelişmesi ile kimlik sorgulamasının daha yoğun olarak yaşandığı gelişim evresidir. Bu çalışmada; 15-17 yaş aralığındaki katılımcı grubu temsil etmektedir.

Psikolojik Uyum: Kişinin iyilik haline ve iyi düzeydeki ruh sağlığına işaret etmektedir.

Sığınmacı: İlgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek isteyen ve mültecilik statüsüne ilişkin yaptıkları başvurunun sonucunu bekleyen kişiler. Olumsuz bir karar çıkması sonucunda bu kişiler ülkeyi terk etmek zorundadırlar ve eğer kendilerine insani ya da diğer gerekçeler nedeniyle ülkede kalma izni verilmemişse bu kişiler ülkede düzensiz bir durumda bulunan herhangi bir yabancı gibi sınır dışı edilebilirler

Sosyal Destek: Bireyin önemsendiğinin ve sevildiğinin, saygın ve değerli olduğunun ayrıca bir iletişimin, bağın parçası olduğunun fark ettirilmesidir.

Sübjektif İyilik Hali: Sübjektif iyilik hali, insanların hayatlarını duygusal ve bilişsel olarak değerlendirmelerini ifade etmektedir.

Şartlı Mülteci: Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statüyü ifade eder.

Zorunlu Göç: Doğal veya insan kaynaklı sebeplerden oluşan ve yaşama ve refaha yönelik tehditleri barındıran bir zorlama faktörünün motive ettiği göç hareketidir.

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın temellerinin yaklaşık 3 yıl önce, Suriyeli ailelerin psikolog olarak görev yaptığım Altındağ Sosyal Hizmet Merkezi' nin sunduğu çeşitli sosyal hizmet modellerinden yararlanmaya başlaması ile atıldığını söyleyebilirim. Hizmet alan aileler ve çocukları ile gerçekleştirdiğim görüşmelerde özellikle çocukların çeşitli ruh hastalıkları belirtilerinden şikâyetçi olduğunu gördüm. Gerek kendileri, gerek ebeveynleri tarafından sıklıkla dile getirilen belirtiler hakkında henüz kamplarda yapılan sınırlı sayıda araştırma dışında araştırma olmaması nedeni ile bu durumun daha fazla üzerinde durulması ve çalışılması gerektiğini düşündüm.

Ülkemizin daha önce karşılaşmadığı ve kayıtsız kalamayacağı bir uluslararası kriz durumu söz konusu olmakla beraber daha ziyade sayılar ile tanımlanan fakat aslında birbirinden farklı yaşam öyküleri, umutları ve beklentileri olan, gelecek tahayyülü belirsiz büyük bir kitleden bahsedilmektedir. Bu kitlesel göçün en savunmasız parçası olan çocuk ve ergenlerin psikolojik uyumunun değerlendirilmesinin mevcut sürece ve geleceğe yönelik katkı sağlamasını diliyorum.

Bu çalışmayı gerçekleştirirken en keyif aldığım ve belki de bu çalışmanın ciddi bir ihtiyaç olduğunu düşündüğüm süreçlerden birinin öğrencilerle bir araya geldiğim veri toplama aşaması olduğunu söyleyebilirim. Bu aşamada aslında bütün çocukların anlatacak öyküsü olduğunu ve paylaşma ihtiyaçlarını zaman zaman ölçek formlarının yanına düşükleri beklenmedik notlar ile gidermeye çalıştıklarını gördüm. Ortaokul son sınıfta okuyan bir kız öğrencinin okul bittikten sonra yaşamının da önemli bir bölümünün sona ereceğine dair

umutsuzluğunu, lise çağındaki bir erkek çocuğun hayatının Şimdi kōtō olduğunu ama ileride her Őeyin daha gōzel olacağına dair umudunu paylaŐtıđı notlar benim ağımdan, araştırma sōrecinin ōnemli kazanımları arasında idi.

Dōnyanın neresinde yaŐarsa yaŐasın her çocuk geleceğin bir parçasıdır. Savaşın ve gōçōn ağır yōkōnō tek başına kaldırmak çocuklar iēin zorlayıcı yaşam deneyimleridir. Bu bakımdan çocuk ve ergenlerin desteğe ihtiyaēı vardır ve bu araştırma sonuēları da çocukların psikolojik uyumu adına mevcut ēalıŐmaların desteklenmesi gerektiğini gōstermektedir. Bu konuda uluslararası kuruluşların desteğini arttırmasını, mevcut hizmet kapasitesinin geliştirilerek çocukların desteklenmesini temenni ediyorum.

GİRİŞ

Göç insanlık tarihi kadar eski bir olgu olarak kabul edilmektedir. Göç olgusu birey ve toplum düzeyinde önemli etkiler yaratmakta ve insanın bireysel tarihinde ve toplum tarihinde dönüm noktası olarak değerlendirilmektedir. Pek çok alanda yarattığı önemli etkiler nedeni ile göç olgusunun çok çeşitli disiplinlerin çalışma alanı olduğu görülmektedir.

İnsanları göçe iten pek çok sebep bulunmaktadır. Özellikle savaşlar her daim göçün önemli tetikleyicileri arasında yer almıştır. Suriye’ de yaşanan sivil savaş yarısı çocuk olan 12 milyondan fazla insanın yerinden edilmesine neden olarak uluslararası bir kriz haline gelmiştir. Bu göçün 2. Dünya Savaşı’ ndan beri gerçekleşen en büyük göç olduğu görülmektedir. Suriye’ de 2011 yılının Nisan ayında başlayan ve ciddi bir kitlesel göçe neden olan savaşın yarattığı etkilerin çalışıldığı araştırmalar bu aşamada kritik bir önem taşımaktadır. Türkiye önemli bir jeopolitik konuma sahiptir. Yaşanan göç krizinde ev sahibi olarak rol alması mevcut önemini arttırmaktadır. Bu bağlamda; kitlesel göçün bireylerin ruh sağlığı üzerinde yarattığı etkiler ile geleceğe dönük olası etkilerinin analiz edilmesi; kriz durumunun atlatılması ve geleceğe dönük tedbirlerin alınması açısından gereklidir.

Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü’ nün verilerine göre 2017 yılı sonu itibarıyla dünyada 68,5 milyon zorla yerinden edilmiş insan bulunmaktadır. 25.4 milyon kişinin mülteci, 3.1 milyon kişinin sığınmacı olduğu kaydedilmiştir. Mülteci ve sığınmacıların yarısından fazlasının 18 yaş altı bireyler olduğu bildirilmiştir (UNHCR, 2019).

2016 yılının sonuna kadar 40.3 milyon insanın şiddet ve kargaşa nedeni ile yerinden olduğu ve 56 ülke tarafından misafir edildiği tespit edilmiştir. Yayınlanan Dünya Göç Raporu’ nda;

Kolombiya’ da 7.246.000 kişinin ve Suriye’ de ise 6.326.000 kişinin yerinden edildiği belirtilmiştir. Suriye ve Kolombiya’ nın yerinden edilmiş kişi sayısı toplamı dünyada yerinden edilmiş kişi sayısının üçte birini oluşturmaktadır. Suriye’ de savaşın 7. yılı olan 2017’ de ise ülke nüfusunun yarısından fazlasının, neredeyse %65’ inin yer değiştirmek durumunda kaldığı kaydedilmiştir (IOM, 2017).

Suriye’ nin sınır komşuları olan Türkiye, Lübnan ve Ürdün; Suriyeli yerinden edilmiş insanlara ev sahipliği yapan ve 2016 yılında misafir ettiği insanların sayısı bakımından dünyada ev sahibi konumundaki en büyük 10 ülke arasında yer almaktadırlar. Bahsi geçen sıralamada Türkiye birinci sırada yer alırken Lübnan’ ın üçüncü ve Ürdün’ ün de 7. sırada olduğu görülmektedir (IOM, 2017). 2016 yılında dünyada bulunan toplam mülteci ve sığınmacı sayısının 25.9 milyon olduğu ve Türkiye’ nin 3.1 milyon kişiye ev sahipliği yaparak en yüksek sayıda mülteciye ev sahipliği yapan ülke olduğu belirlenmiştir (UN, 2017). Buna göre Türkiye’ de bulunan her 28 kişiden birinin Suriyeli olduğu saptanmıştır (IOM, 2017).

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2019) verilerine göre Türkiye’ de geçici koruma statüsüne sahip kayıtlı Suriyelilerin sayısı 21.02.2019 tarihi itibarı ile 3.635.841 olup 18 yaş altı Suriyeli geçici koruma statüsü altındaki nüfusun 1.658.485 olduğu görülmektedir. Buna göre Türkiye’ deki Suriyelilerin % 50.61’ inin çocuk olduğu söylenebilir. Türkiye’ ye gelen sığınmacıların küçük bir kısmı sınır bölgelerine kurulan çadır kentlerde yaşarken diğer kısmı şehirlerde kendi hayatlarını kurmuşlardır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2019) verilerine göre Geçici Barınma Merkezleri’ nde yaşayan Suriyeli Göçmen sayısı 141.851 iken Geçici Barınma Merkezi dışında kalanların sayısı 3.497.854 olarak açıklanmıştır. 10-14 yaş

arasındaki geçici koruma kapsamında kayıtlı Suriyelilerin sayısı 390.976 ve 15-18 yaş arası 273.051 olarak açıklanmıştır.

Çizelge 1: Türkiye’ de Bulunan Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli Ergenlerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı

Yaş	Erkek	Kadın	Toplam
10-14	202.904	188.072	390.976
15-18	149.356	123.695	273.051

(GİGM), 21.02.2019 tarihli erişimden uyarlanmıştır.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün resmi verilerine göre, ülke genelinde bulunan ve geçici koruma kapsamına alınan 3.6 milyon Suriyeli’ den 90.084’ ü Ankara’da yaşamaktadır. Ankara’daki Suriyelilerin dağılımına bakıldığı zaman, yarısından fazlasının Altındağ’da yaşadığı görülmektedir. Altındağ’da geçici koruma altına alınmış tam 45 bin 557 Suriyeli yaşamakta olup Altındağ’ın ardından 6.327 Suriyeli ile Yenimahalle’ nin geldiği belirtilmektedir. Üçüncü sırada 5 bin 953 Suriyeli ile Mamak, dördüncü sırada 4 bin 809 Suriyeli ile Polatlı yer almaktadır (BİK).

Savaştan kaçarak yeni bir hayata başlamaya çalışan, sayıca bu kadar geniş bir kitlenin gerek savaşta yaşadığı güçlükler gerek göç sürecinin doğasında var olan zorluklar nedeni ile dezavantajlı ve kırılabilir bir durumda olduğu açıktır. Buna rağmen savaşın ve göçün Suriyeli mülteci çocuk ve ergenler üzerindeki etkileri hakkında yapılan çalışmaların sınırlı olduğu belirtilmektedir (Hadfield, Ostrowski ve Ungar, 2017). Dünya çapında ruh sağlığı sorunları çocuk ve ergenlerin %10-20’ sini etkilemektedir. Bu yaş gruplarında yaşanan ruh sağlığı

sorunlarının; yaşam boyu sağlık ile ilişkili bozukluklara ve yaşam boyu uzun süreli etkilere neden olduğu göz önünde bulundurulduğunda, yaşanan ruh sağlığı sorunlarının daha fazla araştırma konusu olması gerektiği ifade edilmiştir. Özellikle düşük ve orta gelire sahip ülkelerde çocuk ve ergenlerin ruh sağlığı gereksinimlerinin ihmal edilebildiği belirtilmekte ve göç eden çocukların ruh sağlığı ile ilgili yapılacak araştırmaların artırılması gerektiğine dikkat çekilmektedir (Kieling ve ark., 2011; Tuzcu ve Bademli, 2014).

Göç sürecine ilişkin araştırmalar değerlendirildiğinde; alan yazında yer alan göç ile ilgili çalışmaların yine, çoğunlukla gelişmiş ve göç alan ülkelerde gerçekleştirilen kültürleşme çalışmalarından oluştuğu görülmüştür. Fakat sadece gelişmiş ülkelerin değil gelişmekte olan ülkelerin de göç aldığı göz önünde bulundurulduğunda; hem göç alan hem de göç veren bir ülke konumundaki Türkiye’ de yaşanan kültürleşme ve uyum süreci konulu çalışmaların; göç politikalarının belirlenmesine ve alan yazına katkı sağlayacağı vurgulanmaktadır (Saygın ve Hasta, 2018; Şeker ve Sirkeci, 2015).

Mülteci çocuklar kolayca gözden kaçan sessiz bir gruptur. Bu nedenle hükümet ve diğer politika yapıcıların söz konusu savunmasız grubun ruh sağlığı ihtiyaçlarına dikkat etmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Ruh sağlığı sadece sağlık kurumlarının veya ergenlerin kendi sorumluluğunda olan bir konu olmamakla birlikte uluslararası, ulusal ve yerel düzeyde toplumun her bir kesiminin ergenlerin ruh sağlığını koruma konusunda sorumluluğu bulunmaktadır (Call ve ark., 2002). Mülteci çocuk ve ergenlerin ruh sağlığı profilini ve psikolojik uyumu ile psikolojik uyumuna etki eden faktörleri araştırmak bu dezavantajlı gruba sunulabilecek hizmetler konusunda ruh sağlığı çalışanlarına, fon veren kurumlar ile politika yapıcılara bilgi kaynağı olması, aynı zamanda ruh sağlığı tedavisinin geliştirilmesi,

uygulanması ve değerlendirilmesi konusunda rehberlik etmesi bakımından değerlidir (Betancourt ve ark., 2012).

Bu tez çalışması; uluslararası bir sorun olarak değerlendirilen savaş ve sonrasında yaşanan kitlesel ve kontrolsüz göç sürecinin bireyler üzerindeki etkisine dair araştırmaların arttırılması gerekliliğinden hareketle, özellikle kırılgan bir yapıya sahip ve gelişim döneminin önemi sebebi ile ayrıca çalışılması gereken ergenlerin; Türkiye' ye yerleştikten sonraki psikolojik uyumunun araştırılması, kültürleşme süreci öncesi ve kültürleşme süreci faktörlerinin psikolojik uyum ile ilişkisinin incelenmesi amacı ile gerçekleştirilmiştir. Bu araştırma sonucunda elde edilen bulguların, psikolojik uyumun geliştirilmesinden sorumlu ulusal ve uluslararası kuruluşların; mevcut hizmetlerinin değerlendirilmesi ve geleceğe dönük hizmetlerinin planlanması aşamasında referans olması da amaçlanmıştır.

Veriler çocukların anadilinde hazırlanmış veya anadiline uyarlanmış ölçek formları kullanılarak elde edilen öz bildirimlere dayanmaktadır. Savaş nedeni ile eğitim hayatı sekteye uğrayan Suriyeli ergenler Türk eğitim sisteminin bir parçası olmuştur. Bununla beraber Suriyeli çocuklar Türkçe eğitim almaya başladığından; yaşları küçüldükçe Arapça okuma-yazma oranlarının düştüğü görülmüştür. Bu çalışmada en düşük katılımın 11- 12 yaşlarındaki çocuklar tarafından sağlanmasının da bu durumla ilişkili olduğu kanaati oluşmuştur. Mevcut durumda Suriyeli çocuklarla gerçekleştirilecek olan çalışmalarda anadile uyarlanmış veya anadilde hazırlanmış olan formların zaman içerisinde kullanılma şansının azalacağı öngörülmektedir. Bu tez kapsamında yapılan araştırmanın bu bakımdan da önem arz ettiği düşünülmüştür.

Araştırma okula devam eden ve Arapça okuma-yazma kabiliyetine sahip ergenler ile gerçekleştirildiğinden örneklemin dışında kalan ergenlerin psikolojik uyumunun değerlendirilememesi araştırmanın bir sınırlılığı olarak görülmüştür.

1. BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. GÖÇ KAVRAMLARI

Göç; ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma olarak tanımlanmaktadır (TDK). Oxford Sözlüğü ise göçü; insanların bir iş bulmak veya daha iyi yaşam şartlarına sahip olmak amacı ile yeni bir bölge veya ülkeye taşınması olarak tanımlamaktadır.

Göç süreci mikro yaklaşımlardan makro yaklaşımları gerekli kılan karmaşık bir olgu olarak tanımlanmaktadır. Mikro düzeyde insan ve aileye yönelik araştırmalardan bahsedilirken, makro düzeyde sosyolojik, ekonomik ve hukuksal konuların ve uygulamaların incelenmesi söz konusudur (Kağıtçıbaşı, 2014).

Göç; kişinin kendi ülke sınırları içerisinde gerçekleştirildiği takdirde iç göç, farklı bir ülkeye giderek görece daha uzun bir yol kat etmesi durumunda da dış göç olarak tanımlanmaktadır.

Bireylerin göç kararının bazen mecburi sebeplere dayandığı görülmektedir. Zorunlu göç kavramı tanımlanırken içerisinde; doğal veya insan kaynaklı sebeplerden oluşan, yaşama ve refaha yönelik tehditleri barındıran bir zorlama faktöründen bahsedilmektedir. Bu zorlama faktörünün motive ettiği göç hareketini tanımlamak için kullanılan genel terim zorunlu göçtür (IOM, 2009).

Göç süreci ekonomik, sosyolojik, siyasi pek çok neden ile ilişkili olabileceği gibi aynı şekilde pek çok alanda etki yaratan bir süreç olduğundan farklı disiplinler tarafından farklı boyutları

ile ele alınmış ve zaman zaman çok disiplinli çalışmalara konu olmuştur. Göçün sebepleri hakkında pek çok kuram ortaya konmuştur. Daha çok ekonomik nedenleri referans gösteren ve göç edilen yerin mesafesinin önemine vurgu yapan göç kuramlarını diğer kuramsal çalışmalar takip etmiştir (Ravenstein, 1885). İtme-çekme kuramına göre; kişinin göç kararını vermesinde yaşanılan yerin itici faktörleri ve göç edilmesi tasarlanan yerin çekici faktörleri etkili olmaktadır (Lee, 1966). Suriyelilerin Türkiye' ye göçünde savaşın ve hayatta kalma içgüdüsünün etkili olduğu, bu yönü ile itici ve çekici faktörlerin göç sürecinde etkili olduğu düşünülmüştür.

Küreselleşen dünyada gelişmiş ülkelerin sosyal ve ekonomik imkanlarının cazip olması nedeni ile gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelere refah düzeyi yüksek olan ülkelere doğru bir göç eğiliminin bulunduğu ifade edilmektedir. Bu durumun gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelere yaşanan savaşlar, iç savaşlar ve güvenlik endişesi yaratan bölgesel gerilimlerin varlığı tarafından da tetiklendiği ve Avrupa' nın yaşlanma sorunu ile birleşen işgücü açıklarının göç eğilimini beslediği vurgulanmaktadır. Buna karşın hali hazırda uygulanan sıkı göç politikalarının; ne zaman, nereye gideceği kestirilemeyen, kim olduğu ve özelliklerine dair kesin bir bilgi bulunmayan sığınmacıların düzensiz göç hareketlerine neden olduğu belirtilmektedir (Yılmaz, 2014). Bu durum yaşanan şiddet olayları ve savaşlar ile tetiklenmektedir. Özellikle Suriye' de yaşanan iç savaşın, Suriye' ye komşu diğer ülkelere ciddi bir göç dalgasını tetiklemesi nedeni ile küresel bir etki yarattığı aşikârdır.

Uluslararası göçün hangi nedenlerle ve nereden gerçekleştiği, göç eden bireylerin göç ettikleri yerde alacakları statü ile yakından ilişkilidir. Bir birey göç ettiği ülkenin maddi ve manevi kaynaklarından faydalanmakta, aynı zamanda göç ettiği ülkeyi gerek ekonomik

gerek sosyal açıdan etkilemektedir. Bu nedenle bireyin göç sonrasında elde edeceği yasal statü kanun ve yönetmeliklerle belirlenmiştir. Suriye’ den Türkiye’ ye göç eden bireylerin yasal statüsü ilk aşamada tartışma konusu olmuş ve göç hukuku ile ilgili yasa, yönetmelik ve konvansiyonlar incelenmiştir. Mültecilik hukuki ile ilgili uluslararası belgelere bakıldığında; Türkiye Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1951 tarihli Cenevre Konvansiyonu’ nun 1967 yılında değişikliğe uğradığı ve bu yeni versiyonun 1967 New York Konvansiyonu adını aldığı görülmektedir. Mülteci kavramı; 1967 tarihli Cenevre Konvansiyonunda tanımlanmıştır. Türkiye 31.07.1968 tarihinde Konvansiyonun yeni haline taraf olmuştur. Türkiye mülteci statüsünü coğrafi açıdan sınırlandırmıştır. Buna göre; Avrupa’ da gerçekleşen olaylar sonucunda iltica başvurusunda bulunan yabancıların; mensup olduğu din, ırk, toplumsal grup veya düşünceleri nedeni ile zulüm göreceği korkusuna sahip olması, bu korkusunda haklı olması gibi koşulları taşıması gerekmektedir.

6458 Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile mülteci ve sığınmacı kavramları değişmiştir (Erdem, 2017). Bu kanun ile sığınmacı kavramı yerine şartlı mülteci kavramı getirilmiştir. 6458 Sayılı Kanununun 62(1) Maddesinde tanımlanan şartlı mülteci statüsündeki yabancılar Avrupa ülkeleri dışından gelmeleri nedeni ile Avrupa ülkelerinden gelme şartını taşımayan ve bu nedenle mülteci statüsü verilmeyen yabancılar olarak tanımlanmıştır.

Geçici koruma; 6458 Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanuna dayanan, 22/10/2014 tarihli Resmi Gazete’ de yayımlanan 6203 sayılı yönetmeliğin 3. Maddesinin (f) fıkrasına göre; ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak

değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanan koruma olarak tanımlanmıştır. Buna göre; Türkiye’ de bulunan Suriyeliler’ in hukuki açıdan geçici koruma statüsündeki bireyler olarak adlandırıldığıın altını çizmek gerekmektedir. Bununla beraber Suriyeliler ile ilgili araştırma literatürüne bakıldığında ‘geçici koruma statüsü’ yerine ‘mülteci’ kavramının kullanıldığı görülmektedir (Akpınar, 2017; Çağlar ve Özkır, 2014; Demirbaş ve Bekaroğlu, 2013; Kağnıcı, 2017; Kaya ve Kıraç, 2016; Türk, 2016; Yavuz ve Mızrak, 2016). Bu kavram geçişinin nedeninin uluslararası alan yazın ile ortak bir dil kullanma ihtiyacı olduğu öngörülmektedir.

1.2. KÜLTÜRLEŞME

Göç doğası itibarı ile insanların psikolojik, sosyolojik ve ekonomik açıdan etkilenmesine neden olan bir süreçtir. Bu aşamada göçün; zorunlu ya da gönüllü göç olması bu gerçeği değiştirmemektedir. Bununla beraber savaş, açlık, bölgesel gerilimler, ekonomik sorunlar veya doğal afetler nedeni ile zorunlu göç yaşamak durumunda kalan bireylerin bu travmatik yaşantılar nedeni ile ruhsal sorunlar yaşamaları olasıdır.

Göç aynı zamanda beraberinde iki farklı kültür grubunun karşılaşması durumunu meydana getirir. Bu karşılaşma ile kültürler arasında kültür değişimi yaşanır ve bu durum kültürleşme, kültürlenme olarak adlandırılır (Berry, 1992).

Kültürleşme; göçün en önemli insani ögesi olarak tanımlanmaktadır. Kültürleşme süreci, bir tarafta birey ve aile ilişkilerine diğer tarafta ise gruplar arası ilişkilere uzanmaktadır. Bu yönü ile göçün; psikolojik, sosyal, ekonomik ve kültürel uyumu içerdiği ifade edilmektedir (Kağıtçıbaşı, 2014). Buna göre; kültürleşmenin farklı kültürel özelliklere sahip bireyler

arasında gerçekleşen etkileşimlere bağlı olarak ortaya çıkan, sosyal ve psikolojik bir dönüşüm süreci olduğunu söylemek mümkündür (Karataş ve Baloğlu, 2018).

Kültürleşme çalışmalarına bakıldığında; ilk aşamada tek boyutlu kültürleşme modeli üzerinde durulduğu görülmektedir. Tek boyutlu kültürleşme modeli; bireyin iki kültürden birini seçerek yaşamını bu tercihe göre şekillendirdiği varsayımına dayanmaktadır. Berry (1997) tek boyutlu kültürleşme modeline karşı iki boyutlu kültürleşme modelini sunmuştur. İki boyutlu kültürleşme modeli; kişinin göç ettiği ortamda kendi kültürünü muhafaza ederken yeni kültürü de benimseyebildiği varsayımına dayanmaktadır (Berry, 1997; Berry, 2001; Berry, Phinney, Sam ve Vedder, 2006; Berry ve Sam, 2006).

İki boyutlu bir kültürleşme modelinin daha önce sunulmuş olan tek boyutlu kültürleşme modeline karşı çıkarak kişinin kültürleşme süreci boyunca izleyebileceği farklı stratejiler bulunduğu işaret etmiştir (Stevens, Pels, Vollebergh ve Crijnen, 2016). Bu aşamada, bireyin yeni kültür karşısında bütünleşme, ayrılma, asimilasyon ve marjinalite olmak üzere tanımlanan dört kültürleşme stratejisinden hangisini kullanacağı önem kazanmaktadır (Berry, 2001).

Kültürleşme olgusunun iki seviyede incelendiği görülmektedir. İlk seviyede iki farklı kültüre sahip grubun etkileşime girmesi neticesinde gerçekleşen grup düzeyinde kültürleşmeden ve ikinci seviyede ise birey düzeyinde gerçekleşen kültürleşmeden bahsedilmektedir (Berry, 1992; Berry, Kim, Minde ve Mok, 1987). Grup düzeyinde kültürleşme azınlık grubun sosyal, çevresel, kültürel ve kurumsal düzeyde kültürleşmesine işaret etmektedir. Birey düzeyindeki kültürleşmede ise birey özelinde yaşanan psikolojik ve sosyal süreçlerden bahsedilmektedir.

Bu araştırma kapsamında birey düzeyindeki kültürleşme süreci üzerinde durulacağından bu konunun daha kapsamlı olarak incelenmesi gerektiği düşünülmüştür.

1.1.1. Birey Düzeyindeki Kültürleşme Süreci

Birey düzeyinde gerçekleşen kültürleşme sürecinde değerler, tutumlar, beceriler ile bireysel ve etnik kimlik dâhil olmak üzere bilişsel ve davranışsal düzeyde pek çok psikolojik değişim meydana gelmektedir (Berry, 1992). Kültürleşmenin bileşenleri olan bu değişimler kültürleşme sürecinin farklı boyutlara sahip, karmaşık bir yapı olduğuna işaret etmektedir.

Bireyin kültürleşme süreci boyunca karşılaştığı değişimler beş kategoride toplanmıştır. İlk aşamada birey yaşamak için yeni bir yer, yeni bir ev, yeni bir doğa gibi fiziksel değişimler ve sonrasında ise yeni bir beslenme biçimi, yeni hastalıklar gibi biyolojik değişimler ile karşılaşmaktadır. Üçüncü kategoride karşılaşılan değişiklikler kültürleşme sürecini önemli derecede etkileyen; yeni politik, ekonomik bağlam ile teknik, dil, din ve sosyal yapılarıdır. Dördüncü kategoride iç grup ve dış grupta yeni sosyal ilişkilerin kurulmasından bahsedilirken, son aşamada bireyin yeni çevresine adapte olma girişimleri esnasında yaşadığı davranışsal değişiklikler ile ruh sağlığı düzeyinde psikolojik değişiklikler ele alınmaktadır (Berry ve ark., 1987).

Bireyin karşılaştığı değişimler ile başa çıkabilmesi için belirli bir süre geçmesi ve bu süre zarfında çeşitli aşamaları kat etmesi gerekmektedir. Kültürleşme süreci olarak tanımlanan bu zaman zarfında üç aşamadan bahsedilmektedir. Birey farklı bir kültür ile karşılaştığı an başlayan kültürleşme sürecinde ilk olarak davranış değişiklikleri gerçekleşmektedir. Bir sonraki aşama kültür öğrenmesi olarak tanımlanır ve son aşamada ise sosyal beceri edinme

davranışını gerçekleştirir. Kültürleşme sürecinin nihai hedefi psikolojik uyum olarak tanımlanmaktadır.

Davranışsal değişiklik aşamasında; kişinin davranış repertuarına yeni kazanılmış davranışsal beceriler eklemesi söz konusudur. Zorlanmadan gerçekleşen bu sürecin sonunda olumlu bir psikolojik uyumdan bahsetmek mümkündür. Fakat kültürleşmenin bu aşaması her zaman sorunsuz gerçekleşmemektedir. Bu aşamada bireylerin bazen eski, baskın olmayan kültüre ait davranışlarını değiştirmekte zorlandığı ve bu durumda kültür çatışması yaşanabildiği görülmektedir. Bazı durumlarda ise bu çatışma ciddi boyutlarda yaşanmakta ve kültürleşme çalışmalarının ikinci temel çalışma konusu olan kültürleşme stresinin yaşanmasına neden olmaktadır.

Kültürleşme stresi; kültürleşme sürecinde uyumun başarılabilmesi ile ortaya çıkan strestir (Berry, 1997). Kültürleşme stresi bireyin psikolojik, somatik ve sosyal yönlerini de kapsayan sağlıklı olma düzeyinin düşüşüne geçmesinde etkilidir (Berry ve ark., 1987). Göç sürecini yaşayan her yaş grubu yaşam deneyimlerine bağlı olarak farklı kültürleşme stresörlerine maruz kalmaktadır. Örneğin; mülteci aileler barınma, çalışma ve sağlık gibi temel ihtiyaçlarını karşılarken günlük yaşam stresine maruz kalmaktadırlar. Temel ihtiyaçlarını karşılama sürecine yeni kültürün toplumsal norm ve yasaları ile dilini öğrenmek gibi güçlükler de eşlik etmektedir. Bununla beraber; bu süreçte ailelerin akraba ve arkadaş gibi sosyal destek ağları da zayıflamaktadır ve bu durum kültürleşme stresine neden olmaktadır. Sosyal desteğin mültecilerin uyum sürecinde kolaylaştırıcı bir faktör olarak önemli bir rolü olduğu düşünüldüğünde mültecilerin kültürleşme stresi ile baş etme konusunda daha da zorlandığını ifade etmek mümkündür (Emmelkamp, Komproe, Van Ommeren ve Schagen,

2002; Hays; Kovacev ve Shute, 2004; Pecora ve Fraser, 1985; Shisana ve Celentano, 1987; Simich, Beiser ve Mawani, 2003, Akt; Birman ve Ho, 2005).

Bireyin yaşadığı değişim sürecinde karşılaştığı kültürleşme stresi seviyesinin baş etme kapasitesini aşması psikopatoloji geliştirmesine neden olabilmektedir. Bu aşamada kültürleşme sürecinin psikopatoloji perspektifinden değerlendirilmesinin uygun olacağı belirtilmektedir. Yaşanan değişim sürecinde karşılaşılan zorlukların; büyüklükleri, hızları ve zorlukların diğer yönlerine bağlı olarak kaygı bozuklukları ve depresyon gibi ciddi psikolojik rahatsızlıkların yaşanması mümkün olup psikopatoloji geliştirme; kişinin baş etme kapasitesine göre bireyler arasında farklılık göstermektedir (Berry ve ark., 1987).

1.1.2. Kültürleşme Sürecini Etkileyen Faktörler

Kültürleşme süreci pek çok faktörden etkilenmektedir. Politik bağlam, ekonomik durum ve demografik faktörlerden oluşan toplum kaynaklı; fiziksel, biyolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel faktörleri kapsayan grup kaynaklı; ideolojik, etnik tutumlar ile geniş toplum ve etnik toplumu kapsayan sosyal destek gibi toplumsal yapılar kültürleşme sürecini etkileyen faktörler arasındadır. (Miranda ve Matheny, 2000).

Bireysel düzeyde etkili olan değişkenler; kültürleşme öncesi süreçler ve kültürleşme sonrası süreçler olarak iki bölümde incelenmektedir. Kültürleşme öncesi faktörler; yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, göç motivasyonu, beklentiler, dil ve din gibi kültürel mesafe öğeleri ve kontrol odağı, esneklik gibi kişilik özellikleridir. Kültürleşme süreci faktörleri ise yeniden yerleşilen bölgedeki ikamet süresi ile kültürleşme süresinin uzunluğu ayrıca önyargı ve ayrımcılık gibi toplumsal tutumlardır (Berry, 1997) .

Kültürleşme sonucunda adaptasyonun gerçekleşmesi beklenmektedir. Fakat kültürleşme süreci boyunca bireyin zorlu yaşam deneyimlerine ve buradan kaynaklanan strese maruz kalacağı göz önünde bulundurulduğunda kültürleşme sürecinin; sonucunda uyum beklentisi taşınan uzun ve zorlu bir süreç olduğunu ifade etmek gerekir (Berry, 1997).

1.3. PSİKOLOJİK UYUM

Kültürleşmeyi temel alan çalışmalar ile uyum kavramının çok boyutlu bir kavram olduğu ortaya konmuştur. Bireysel düzeydeki uyumun; sosyal uyum ve psikolojik uyum olmak üzere iki farklı boyutu bulunduğu belirtilmiştir. Buna göre psikolojik uyum kişinin iyilik haline ve iyi düzeydeki ruh sağlığına işaret etmekte iken sosyo-kültürel uyum ise bireyin farklı kültürde günlük yaşamını idare edebilmesine, sosyal becerisine işaret etmektedir (Masgoret ve Ward, 2006). Psikolojik uyum; bireyin kişisel ve kültürel kimliğini iyi algılaması, akıl sağlığının iyi olması ve bulunduğu yeni durumdan kişisel olarak memnun olmasını içeren içsel psikolojik sonuçların bir kümesi olarak tanımlanmaktadır (Berry, 1997).

Psikolojik uyumun göstergeleri arasında yer alan mutluluk ve psiko-sosyal işlevselliğin (Zheng, Sang ve Wang, 2004), Dünya Sağlık Örgütü ruh sağlığı tanımının da temel unsurları olduğu görülmektedir. Ruh sağlığı, bireyin kendi becerilerinin farkında olduğu, yaşamın olağan stresi ile baş edebildiği, verimli bir çalışma ile topluma katkı sağladığı bir iyilik hali olarak tanımlanmaktadır (WHO, 2007). Çocukların ruh sağlığı bu tanıma göre değerlendirilirken; gelişim süreci içerisinde ve bağımlı olduklarının göz önünde bulundurulması gerektiği belirtilmektedir (McFarlane, Kaplan ve Lawrence, 2010).

Kültürleşme süreci sonucunda bireyin; çevrenin veya grubun beklentilerine uygun değişimi gerçekleştirerek uyum sağlamasının ne kadar zaman alacağı değişkenlik göstermektedir. Fakat çoğu adaptasyon süreci uzun zaman almaktadır. Kısa sürede gerçekleşen adaptasyonun ise bazen yıkıcı bir etkisi olmaktadır (Berry, 1992).

Yaşanan kültürleşme stresine karşın hangi kültürleşme stratejilerinin kullanıldığı psikolojik uyum ile doğrudan ilişkilidir. Araştırmalar psikolojik uyumun kültürleşme stratejileri arasından uyum en kuvvetli ve en başarılı ilişkiye sahip olduğunu göstermiştir. Uyum ile marjinalizasyon arasındaki ilişkinin ise en düşük başarıya sahip ilişki olduğu tespit edilmiştir. Asimilasyon ve ayrılmanın ise uyum ile orta düzeyde başarılı bir ilişkiye sahip olduğu ve bu örüntünün neredeyse her çalışmada böyle olduğu görülmüştür (Berry, 2001).

Psikolojik uyumun kültürleşme sürecinin başarı ile sonuçlanmasının bir göstergesi olduğu düşünülmektedir. Bireyin kültürleşme sürecinde yaşadığı kültürleşme stresi ile baş edemediği durumda olumsuz ruh sağlığı belirtileri ve düşük subjektif iyilik hali göstermesi beklenmektedir. Bu bağlamda psikolojik uyumun göstergeleri olarak ele alınması planlanan TSSB, kaygı ve kaygı ile ilişkili bozukluklar, duygusal ve davranışsal güçlük belirtileri ile subjektif iyilik halinin daha yakından incelenmesinde fayda olduğu düşünülmüştür.

1.3.1. Subjektif İyilik Hali

İnsanlar hoş duyguları fazla ve hoş olmayan duyguları daha az hissettiklerinde, keyif aldıkları bir aktivite ile ilgilendiklerinde, çok fazla keyif aldıklarında ve daha az acı hissettiklerinde subjektif iyilik hali yüksek olur. Değerli ve sağlıklı bir yaşamın başka özellikleri de olmasına rağmen subjektif iyilik hali insanların hayatları hakkındaki öznel değerlendirmelere

odaklanır. Sübjektif iyilik hali, insanların hayatlarını duygusal ve bilişsel olarak değerlendirmelerini ifade etmektedir (Diener, 2000). Bu yaklaşıma göre iyi bir yaşam 'sübjektif iyilik hali' olarak tanımlanır ve günlük konuşma dilinde bazen 'mutluluk' veya yaşam doyumu olarak da adlandırılır (Diener, 2000; Veenhoven, 2012).

Mutluluk uzun yıllar boyunca ölçecek materyal olmayışı ve ölçülemeysi nedeni ile felsefi bir kurgunun konusu olarak değerlendirilmiştir. Fakat 1960' lı yıllardan beri deneysel çalışmalara konu olan mutluluğun ölçülebilmesi için materyaller geliştirilmiştir (Veenhoven, 1997). Mutluluk uzun zaman ahlaki filozofların alanı olmuşsa da son yıllarda sosyal bilimciler de konuyla ilgilenmiştir. Mutluluğun hangi durumlar ile ilişkili olduğunu tespit etmeye yönelik araştırmalar artmış, elde edilen sonuçlar ile yaşam kalitesini arttırmaya dönük sosyal politika üretimine rehberlik etmek edilmesi amaçlanmıştır. Bu yaklaşım ile yaşam kalitesi çalışmaları periyodik olarak düzenlenerek büyük çaplı hoşnutsuzlukların önüne geçilmeye çalışılmıştır (Veenhoven, 1988, 2003).

Mutluluk diğer bir deyiş ile sübjektif iyilik hali stres ile ilişkilidir. Kültürleşme sürecinde yaşanan kültürleşme stresinin de sübjektif iyilik halini olumsuz etkilediği düşünülmüştür. Kronik veya yoğun strese maruz kalan bireyin stres ile baş etme kapasitesinin yetersiz kalması neticesinde psikolojik sağlığı üzerinde zarar verici etkiler ile karşılaşmakta ve bireyin iyilik halinin tehdidi söz konusu olmaktadır (DePasquale ve Gunnar, 2018).

İyilik hali ile ruh sağlığı birbiri ile yakından ilişkilidir. İyilik hali sarsılan bireylerde TSSB belirtileri, depresyon belirtileri, kaygı, sıkıntı, içine kapanıklık, yalnızlık, güvensizlik, öfke

hisleri ile saldırgan ve riskli davranışlar görülmektedir. Ayrıca psikotik belirtiler ve duyguların kontrolünde güçlüklerle karşılaşmaktadır (McFarlane ve ark., 2010).

1.3.2. Travma Sonrası Stres Bozukluğu

DSM-V' e göre TSSB' nin tanı ölçütleri arasında öncelikle kişinin gerçek bir ölüm veya ölüm tehdidi, ağır bir yaralanma ya da kendisinin ya da başkalarının fizik bütünlüğüne bir tehdit olayını yaşamış, böyle bir olaya tanık olmuş ya da böyle bir olayla karşı karşıya gelmiş olması ve karşılaşılan durum neticesinde kişinin aşırı korku, çaresizlik ya da dehşete düşme gibi tepkilerinin olması gerektiği belirtilmektedir (Yüksel, 2014b).

Tanı ölçütleri arasında yer alan maddelere göre; yaşanan travmatik olay neticesinde bireyin çeşitli yollarla bu travmatik deneyimi yeniden yaşaması gerektiği ifade edilmiştir. Buna göre bireyde; olayın, elde olmadan, ardı ardına anımsanan sıkıntı veren anıları; bunların arasında düşlemler, düşünceler ya da algılar vardır. Bununla beraber olayı, sık sık, sıkıntı veren bir biçimde rüyada görme, travmatik olay sanki yeniden oluyormuş gibi davranma ya da hissetme, travmatik olayın bir yönünü çağrıştıran ya da andıran iç ya da dış olaylarla karşılaşma üzerine yoğun bir psikolojik sıkıntı duyma, travmatik olayın bir yönünü çağrıştıran ya da andıran iç ya da dış olaylarla karşılaşma üzerine fizyolojik tepki gösterme gibi belirtilerden söz edilmektedir (Gillert ve Fielstein, 2003, s. 341).

Tanı ölçütlerinin bir diğer kriterinde ise, travmaya eşlik etmiş olan uyaranlardan sürekli kaçınma ve genel tepki gösterme düzeyinde travmadan önce olmayan azalmanın olması gerektiği belirtilmektedir. Kriteri karşılayan semptomlar arasında; travmaya eşlik etmiş olan düşünce, duygu ya da konuşmalardan kaçınma çabaları, travma ile ilgili anıları uyandıran

etkinlikler, yerler ya da kişilerden uzak durma çabaları, travmanın önemli bir yönünü anımsayamama, önemli etkinliklere karşı ilginin ya da bunlara katılımın belirgin ölçüde azalması, insanlardan uzaklaşma ya da insanlara yabancılaştığı duyguları, duygulanımda kısıtlılık, bir geleceği kalmadığı duygusunu taşıma gibi belirtilerden üç ya da daha fazlasının gözlenmesi gerektiği belirtilmiştir (Gillert ve Fielstein, 2003, s. 342).

Bununla beraber kişide belirli, artmış uyarılmışlık belirtilerinin sürekli olması beklenmektedir. Uykuya dalmakta ya da uykuyu sürdürmekte güçlük, irritabilite ya da öfke patlamaları, düşüncelerini belirli bir konu üzerinde yoğunlaştırmada zorluk çekme, hipervijilans ve aşırı irkilme tepkisi gösterme gibi belirtilerden iki ya da daha fazlasının görülmesi halinde de bu kriterin de karşılanacağı ifade edilmektedir.

Belirtilerin görülme süresi ve travmatik deneyimin yaşanmasından ne kadar zaman sonra görülmeye başlandığı da önemli bir durum olarak değerlendirilmektedir. Buna göre belirtilerin 3 aydan kısa sürmesi halinde akut TSSB ve 3 aydan uzun sürmesi halinde de kronik TSSB ve travmatik deneyimden 6 ay sonra başlaması halinde de gecikmeli başlangıçlı TSSB olarak tanımlanması gerektiği bildirilmiştir (Köroğlu, 2009).

Kültürel beklentiler, çocukluk, olayın ardından yaşanan olaylar, sosyal desteğin yetersizliği, travmanın niteliği, cinsiyet gibi faktörlerden etkilendiği, TSSB' ye yatkınlığın bu nedenlere bağlı olarak artıp azalabileceği belirtilmiştir. Buna göre çocuklarda ve kadınlarda TSSB belirtilerinin görülme riskinin daha yüksek olduğu vurgulanmıştır. Benlik saygısının yüksekliği, uyumlu yaşam biçimi gibi psikososyal nedenlerin de hastalık öncesi kişiliğe dönmeyi kolaylaştırdığı ifade edilmiştir (Yüksel, 2006, s. 255).

Suriye’ de yaşanan savaşın bireylerde TSSB belirtilerinin görülmesine neden olduğu tahmin edilmektedir. Savaş sonrasında yaşanan sığınma sürecinde çocukların barınma, yiyecek, giyecek gibi temel ihtiyaçları olmaktadır. Bununla beraber güvenli bir çevre ve okula da ihtiyaç duyulmaktadır. Fakat bütün bunların arasında ruh sağlığına odaklanmanın bir öncelik olması gerektiği vurgulanmaktadır (Ghumman, McCord ve Chang, 2016). Savaş alanındaki veya mülteci olan çocukların günlük yaşam stresinin çocukların psikopatolojisini nasıl etkilediğine dair daha fazla çalışmaya ihtiyaç olduğu belirtilmektedir (Perkins, Ajeeb, Fadel ve Saleh, 2018).

Travmatik deneyim yaşayan çocuklar ile yapılan bir araştırmada; aileler çocuklarının korku dolu olduğunu, karabasan gördüklerini, uykuda yatağını ıslatma, hiç olmadığı kadar agresif veya içe kapanık olma eğilimde olduklarını ve önemli ölçüde duygusal sıkıntı içerisinde olduklarını ifade etmiştir. Yüksek sesli herhangi bir gürültünün çocukları olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir. Kötü muameleye maruz kalan ve ebeveynleri tarafından ihmal edilen bazı çocukların çok stresli oldukları ve zorluklarla başa çıkmak konusunda güçlük yaşadıkları aktarılmıştır (Assessment Working Group for Northern Syria, 2013).

1.3.3. Kaygı ile İlişkili Bozukluklar

Kaygı/ anksiyete; belirtileri korkuya benzeyen fakat nedeni belirlenemeyen veya nedeni bilinçdışı olan belirtileri tanımlamaktadır. Anksiyete psikolojik ve somatik olmak üzere iki bileşenden oluşmaktadır. Psikolojik bileşenin kişiden kişiye değişkenlik gösterdiği ve kişilik, başa çıkma yöntemleri ile önemli ölçüde ilişkili olduğu belirtilmiştir. Bununla beraber somatik belirtilerin; sırt ağrısı, baş ağrısı, güçsüzlük, yorgunluk, taşikardi, sıcak ve soğuk

basmaları, nefes darlığı, göğüste sıkışma, mide yakınmaları, boğazda yumru, bulantı, kusma gibi çok çeşitli olduğu görülmektedir. (Yüksel, 2006, s. 193).

Kaygı ile ilişkili bozukluklar pek çok kategoride incelenmektedir. Bu çalışma kapsamında yaygın anksiyete bozukluğu, sosyal fobi, ayrılma ansiyetesi, okul fobisi ve panik bozukluk ele alınmıştır.

1.3.3.1. Yaygın Anksiyete Bozukluğu

Yaygın anksiyete bozukluğu DSM-V' e göre en az 3 ay süre ile hemen hemen her gün ortaya çıkan, birçok olay ya da etkinlik hakkında aşırı anksiyete ve endişe duyma kıstası bulunan bir kaygı ile ilişkili bozukluktur. Kişi burada bahsi geçen endişeyi denetlemekte güçlük çekmektedir. Bununla beraber çocuklar için yapılacak yaygın anksiyete bozukluğu değerlendirmesinde; huzursuzluk, aşırı heyecan duyma ya da endişe, kolay yorulma, düşüncelerini yoğunlaştırmada zorluk çekme ya da zihnin durmuş olması, irritabilite, kas gerginliği ve uyku bozukluğu gibi belirtilerden en az birinin bulunması gerekmektedir (Shelton, 2003, s.337; Yüksel, 2014a, s. 219).

Yaygın kaygı bozukluğunun birçok hastada kronik olarak devam ettiği, tedavi edilmediği durumda belirtilerin tekrar ortaya çıkabileceği ve belirtilerin şiddetleneceği bildirilmiştir (Shelton, 2003, s. 340).

1.3.3.2. Sosyal Fobi

Bir nesneden, durumdan ya da olaydan aşırı korku fobi olarak adlandırılır. Sosyal fobi utanmanın olabileceği ortamlardan inatçı ve güçlü bir biçimde korkmadır. Sosyal anksiyete bozukluğu olarak da adlandırılan sosyal fobiler toplum içerisinde konuşmak, ortak tuvaletleri kullanmak, özel biri ile konuşmak gibi çeşitli sosyal durumlarda aşağılanma korkusu ya da utanç duygusu yaşarlar. Genele yayılmış sosyal fobi sürekli ve yıpratıcı bir durumdur.

DSM-V' te tanımlanan sosyal fobi kriterlerine göre kişi; sosyal ortamlarda, performans gerektiren durumlarda ya da tanımadık insanların önünde belirgin ve inatçı bir korku hissetmektedir. Kişi burada aşağılanmasına ya da utanmasına neden olacak biçimde davranacağından ya da anksiyete belirtileri göstereceğinden korkmaktadır. Bir diğer tanı kriterinde; korkulan toplumsal durumla karşılaşmanın hemen her zaman anksiyete doğurduğu, bunun da duruma bağlı ya da durumsal olarak yatkınlık gösterilen bir panik nöbete dönüşebileceği belirtilmektedir. Kişi korkusunun aşırı ya da mantıksız olduğunu bilmektedir ve buna rağmen korkulan sosyal ortamdan ya da performans gerektiren durumlardan kaçınmakta ya da yoğun bir anksiyete ve sıkıntı ile bunlara katlanmaktadır. Bir diğer önemli kriterlere göre; kaçınma, endişeli beklenti ya da korkulan sosyal ortam ya da performans gerektiren durumda yaşanan sıkıntı kişinin günlük işlerini, mesleki işlevselliğini, toplumsal etkinliklerini ya da ilişkilerini bozmakta ya da fobi yaşayacağına ilişkin belirgin bir sıkıntı yaşamasına neden olmaktadır (Yüksel, 2014a, sf:218).

Sosyal fobilerin yaşam boyu görülme olasılığı %3 ila %13 arasında olmakla birlikte 6 ayda görülme sıklığı %2-3 olarak bildirilmiştir. Hem geriye hem de ileriye dönük epidemiyolojik

linik çalışmalar bozukluğun kişinin hayatını uzun yıllar boyunca ciddi biçimde etkilediğine işaret etmektedir. Kişinin okul ya da akademik başarısı, mesleki gelişimi ve sosyal gelişimi olumsuz etkilenen alanların başında gelmektedir. Epidemiyolojik çalışmalarda kadınların erkeklerden daha fazla etkilendiği, klinik çalışmalarda ise erkeklerin kadınlara nazaran daha fazla etkilendiğine dair bulgulara rastlanmıştır. Sosyal fobinin başlangıcı ergenlik dönemi olarak tespit edilmişse de 5 yaş ile 35 yaş arasında bir dönemde başlayabileceği belirtilmektedir. Buna göre geç çocukluk ya da erken ergenlik yıllarında başlama eğilimi bulunmaktadır. (Sadock ve Sadock, 2005).

1.3.3.3. Ayrılma Anksiyetesi

Çocukların sevdiklerinden, anne ya da baba gibi önemli bağlanma figürlerinden ayrıldıkları zaman aşırı kaygı durumu göstermeleri ayrılma anksiyetesi olarak adlandırılır. Aile bireylerinden, anne ya da babadan herhangi birinin yaşamı tehdit edici bir durum ile karşılaşması ile başlayabilen bu süreç çocukta ılımlı huzursuzluk belirtileri ve ebeveynlerden ayrılmama isteği ile baş gösterir (Ercan ve Turgay, 2014, s. 126-127). DSM V' göre çocuklarda belirtiler en az 4 hafta süre ile görülmektedir (Yüksel, 2014a). Çocuğun bu belirtileri ilerleyen süreçte okul reddine ya da bedensel belirtilere de yol açabilir.

Çocukların gelişimsel dönemleri açısından değerlendirildiğinde ayrılma anksiyetesinin belirli düzeylerinin çocuklarının normal gelişimlerinin bir parçası olduğu ve beklenen olağan tepkiler şeklinde değerlendirildiği görülmektedir. Çocukların 18. aylarında en yüksek seviyesine ulaşan ayrılma anksiyetesi oyun ve okul öncesi dönemde de görülebilmekle beraber anormal bir durum olarak değerlendirilmez. Okula yeni başlayan çocuklarda da bu

durum olağan karşılanabilmekte iken ayrılma anksiyetesi bozukluğunda, gelişimsel olarak bağlanılan başlıca kişilerden ayrılma ile alakalı normalin dışında ve aşırı anksiyete içeren bir durum söz konusudur. En büyük sorunun ise anneden ayrılmak olduğu ifade edilmektedir (Yüksel, 2006, s. 556).

Anne ve babadan ayrılmanın yanı sıra evden veya tanıdık çevreden ayrılmak da çocuk ve ergenlerde aşırı anksiyete gözlenmesine neden olur. Ayrılık anksiyetesini yaşayan çocuklar anne ve babalarından ayrıldıktan sonra anne ve babalarının kaçırılacağı, hastalanabilecekleri, başlarına kötü bir şey geleceği endişesini yaşarlar. Her yaş grubu bu endişesini somut olarak ortaya koymayabilir. Ergenler bu endişeyi uzakta oldukları süreçte sıkıntı hissederek sergiler. Ayrılma öncesinde hafif anksiyete olarak beliren durum ayrıldıktan sonra yaygın anksiyete ile devam ederek çocuğun hırçınlık ve huysuzluk sergilemesi, yeme güçlüğü yaşaması, anne-babaya yapışma ve sürekli onları gözleme davranışları ile devam eder. Büyük çocuklarda halsizlik, çarpıntı, baygınlık gibi belirtiler ile karşılaşılabilirken küçük çocuklarda bulantı, kusma ve mide ağrısı gibi şikâyetler ile karşılaşılmaktadır. Prognozu değişken olan bu bozuklukta okula devam eden çocukların prognozunun okul reddi sergileyen çocuklara göre daha iyi olduğu bildirilmektedir (Yüksel, 2006).

1.3.3.4. Okul Fobisi

Çocuk ve ergenlerin okul vakti yaklaştığı zaman çeşitli bedensel hastalık şikâyetleri öne sürerek o gün okula gitmek istemediğini söylemesi okula isteksizlik ve okul fobisi belirtileri arasında değerlendirilmektedir. Okul fobisi; baş ağrısı, mide ağrısı, mide bulantısı, kusma ve

karın ağrısı gibi psikosomatik rahatsızlıklarla kendisini göstermektedir (Çakmaklı, 2003, s.14).

Psikosomatik belirtiler çocuğun okula gönderilmeme kararından hemen sonra kendiliğinden geçebilmekte, okul vaktinin yaklaşması ile yeniden gün yüzüne çıkabilmektedir. Okul fobisi olan çocuklar hafta sonlarını ve bütün tatil günlerini çok severler. Okul fobisinin nedenleri arasında çocukların derslerinde başarısız oluşları, sınıfta aktif olamamaları gibi sebepler sıralanabilir.

Başarısızlığa neden olan sebeplerin irdelenmesi okul fobisinin ortadan kaldırılması açısından önem taşır. Okul fobisi olan çocuğun bir öğrenme kusuru ya da zeka problemi olabilir. Çocuğun kendisinin görme kusuru gibi bir sağlık sorunu olabileceği gibi aile bireylerinin sağlık sorunları nedeni ile ders başarısında bir düşüş görülebilir. Çocuğun okulda olumlu sosyal ilişkiler geliştirememiş olması, öğretmeni ve arkadaşları ile sevgi ve güven temelli ilişkiler geliştirememesi okul başarısında düşüşe neden olabilir. Neden okula gittiğine dair sorulara kendisini ikna edecek kadar yanıt verememiş olmak ya da temel aritmetik ya da lisan bilgisine sahip olamamak da derslerde verilen yeni bilgiyi öğrenememeye ve okuldan uzaklaşmaya sebep olur. Sosyal ve ekonomik sorunlar çocuğun okul algısını etkiler. Çocuğun okula aç gitmesi, uzun bir mesafeyi yürüyerek kat etmesi sonucu okulda aşırı yorgun olması ve dersi takip edememesi önemli sebepler arasındadır. Yeterli kitap ya da kaynak materyale sahip olamamak gene sosyal ve ekonomik faktörler arasında değerlendirilebilmekte ve çocuğun okul başarısını etkileyerek okul fobisi yaşamasına neden olabilmektedir. (Çakmaklı, 2003, s. 21).

Bu kapsamda düşünülduğünde mülteci çocuklar okul fobisi konusunda riskli bir gruptur. Sosyal ve ekonomik açıdan dezavantajlı konumda olduklarından özellikle dil sorunu nedeni ile okulda başarı elde etmek için daha fazla çaba harcamak zorundadırlar ve bu durum okul fobisi riskini arttırmaktadır.

Okulda aktif olmak çocuklardan beklenen olumlu bir davranıştır. Çocuğun kendisini ifade edebilmesi, sorulan sorulara yanıt vermesi, söz alması, ödevlerini yapması ve sorumluluklarını yerine getirmesi gerek okuldaki gerek yaşadığı ortamda kendisini kabul ettirmesi açısından önemlidir. Çocuğun kabul edilmediği bir ortamda bulunmak istemeyişi ve okula gitme konusunda direnç göstermesi beklenen bir durum olarak değerlendirilmektedir (Çakmaklı, 2003, s. 22).

1.3.3.5. Panik Bozukluğu

Kaygı bozuklukları kapsamında değerlendirilen panik bozukluk belirtileri arasında panik nöbetlerinin var olması gerekmektedir. Nöbetlerden en az birinin devamında kişinin başka nöbetleri de olacağına dair sürekli bir endişe, nöbetin etkileri ya da sonuçları ile ilgili kaygı ve davranışlarda nöbetlere ilişkin önemli değişiklik gibi belirtilerden en az birinin yaşanması beklenmektedir (Shelton, 2003, s. 330-331).

Panik bozukluk genellikle geç ergenlik ya da erken erişkinlik dönemlerinde başlamaktadır. Her olguda psikososyal stres faktörü saptanmamakla beraber panik bozukluğun başlangıcında psikososyal stres faktörlerinin etkili olduğu belirtilmiştir (Sadock ve Sadock, 2005). Panik bozukluğun nedenlerinin karmaşık olduğu genellikle tek bir nedenden

kaynaklanmadığı; zorluklarla baş etmek durumunda kalmak gibi çevresel etkenler, genetik yatkınlık gibi biyolojik ve eğitim süreci ve yerleşik düşünceler gibi psikolojik etkenlerin bileşkesinin panik bozukluk gelişmesinde etkili olduğu belirtilmektedir (Köroğlu, 2009, s. 29).

Bazı çocukların içedönük yapısı tanıdık olmayan ortamlarda sıkıntılı bir ruh hali içerisinde olmalarına ve ilerleyen süreçte bu tür ortamlardan kaçınmalarına, tanıdık ortamların dışına çıkmamaya meyilli bir davranış örüntüsü izlemelerine neden olmaktadır. Bu durumda çocuğun panik bozukluk geliştirme riskinin artabileceği belirtilmektedir. Bununla beraber çocukluk döneminde aileden bir yakını yitirme ya da yitirme korkusu kişinin panik bozukluk geliştirmesinde önemli bir etkidir. Gerçek bir yaşamsal tehdit dışında, ebeveynlerin çocukları çekip gitmekle tehdit etmesi de bir ayrılık kaygısı yaşatmakta ve panik bozukluk geliştirmeye meylini arttırmaktadır. Kendisini güvende hissetmeyen çocukların ayrılıklara daha büyük tepkiler vermesi olasıdır. Aile ortamında; dünyanın tehlikelerle ve belirsizliklerle dolu olduğu, her an her şeyden zarar görebileceği ve kendisini koruyamayacağı algısı oluşturulan çocuğun daha sonra panik bozukluğu geliştirme riski artar. Çocukluk çağlarında maddi veya manevi açıdan birtakım kaynaklardan mahrum kalan çocuklar panik bozukluk geliştirmeye daha meyilli olurlar (Köroğlu, 2009, s.30).

Panik bozukluk genellikle kronik bir durumdur fakat klinik gidiş hastalar arasında değişkenlik gösterebilir. Hastaların % 30 ila % 40' ı uzun dönemde tamamen iyileşmekte, %50' si yaşamlarını etkilemeyecek düzeyde hafif belirtiler göstermekte ve yaklaşık %10 ila %20' si belirgin yakınmalarını devam ettirmektedir (Sadock ve Sadock, 2005).

1.4. KÜLTÜRLEŞME VE UYUM SÜRECİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Göç eden bireylerin kültürleşme süreci esnasında karşılaştığı bazı faktörlerin kültürleşme sürecinde yaşanan kültürleşme stresini arttıran veya azaltan etkileri bulunmaktadır. Bu faktörler kültürleşme süreci öncesi faktörler ve kültürleşme süreci faktörleri olarak iki kategoride değerlendirilmektedir (Berry, 1997).

Mültecilerin sadece geçmiş kayıplarından veya travmatik deneyimlerinden değil vardıkları ev sahibi ülkede karşılaştıkları güçlüklerden ötürü de psikiyatrik bozukluk geliştirme riskinin arttığı belirtilmektedir (Rousseau, 1995). Buna göre söz konusu faktörlerin psikolojik uyum ile ilişkili olduğu düşünülmektedir.

1.4.1. Kültürleşme Süreci Öncesi Faktörler

Cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi gibi kişisel özellikler, statü, göç motivasyonu ve beklentiler ile dil, din gibi kültürel mesafe öğeleri kültürleşme sürecini etkilemektedir. Bununla beraber bireyin; kontrol odağı ve esneklik gibi kişilik özellikleri de kültürleşme süreci öncesi değişkenler arasında değerlendirilmektedir. Bu değişkenler göç eden kişinin yeniden yerleşme sonrasında yaşadığı kültürleşme sürecine dolayısıyla psikolojik uyum üzerinde etkiye sahiptir. Bazı faktörler kültürleşme sürecini kolaylaştırırken bazı değişkenler ise daha fazla kültürleşme stresine neden olarak bireyin kültür öğrenmesi sürecini zorlaştırmakta, daha fazla engellenmeye dolayısıyla daha fazla kültürleşme stresine neden olmaktadır. Bu araştırma kapsamında incelenen bazı kültürleşme süreci öncesi etkenler daha detaylı olarak ele alınmaktadır.

1.4.1.1. Cinsiyet

Cinsiyetin mülteci ailelerin uyum süreci üzerindeki etkisi ile ilişkili araştırmalar uyum sürecinde cinsiyetin önemli bir değişken olduğunu göstermiştir. Mülteci ve göçmenlerin göç ve kültürleşme süreci deneyimlerinin toplumsal cinsiyet rolleri ile ilişkili olduğu görülmüştür. Aile içinde kadın ve erkeğin rolü, değer yargıları gibi faktörler toplumun bireyden beklentisini oluşturmakta ve bireyin günlük yaşamdaki düşünce ve davranışlarını etkilemektedir. Buna göre ailenin geçim sorumluluğunu üstlenen erkeğin ev dışına çıkarak sosyal hayata katılması, kadının ise çocukların sorumluluğunu üstlenerek yaşamını kısıtlı bir sosyal çevrede geçirmesi, kültürleşme ve uyum süreci üzerinde etkilidir (Berry, 2001).

Ergenlerle yapılan çalışmalar erkeklerin kadınlardan biraz daha iyi psikolojik adaptasyona sahip olduğunu göstermiştir. Bu açıdan bakıldığında kadınların kültürleşme sürecinde erkeklere nazaran psikolojik sorun yaşama açısından daha yüksek bir risk grubu olduğu belirtilmektedir (Berry, Phinney ve ark., 2006).

1.4.1.2. Yaş

Ergenlik, bireyin kimlik arayışında olduğu ve çocukluk döneminden ergenlik dönemine geçiş süreci ile başa çıkmaya çalıştığı bir dönemdir. Bu dönemde yaşanan kültürel değişim ve etnik kimlik sorunları zorlayıcı yaşam deneyimleri olarak değerlendirilmektedir (Leung ve Karnilowicz, 2002). Daha küçük yaşta başlayan kültürleşme süreci bireyin daha az kültürel kargaşa yaşaması ve en yüksek düzeyde uyum sağlaması ile sonuçlanabilirken, yaş

ilerledikçe özellikle ergenlik döneminde iken çok ciddi problemlerle karşılaşmaktadır (Aronowitz, 1992).

Gelişimsel dönemlerin bir aşaması olan ergenlikte en önemli görev; kültürel kimlik, cinsel kimlik, mesleki kimlik, grup kimliği gibi statülerin tamamından oluşan kimlik olgusunun gelişimidir (Erikson, 1968; Sam, 2000). Erikson (1968) yaşam boyu gelişim kuramı kapsamında beşinci evre olarak ergenlik dönemini ele almaktadır. Bireyin bedeninde değişimlerin yaşanması, bilişsel kapasitesinin gelişmesi ve gelecek ile ilgili kararların verilmeye başlanması nedeni ile ergenlik dönemi, 'Ben kimim?' sorusunun daha yoğun olarak sorulduğu bir dönemdir.

Ergenlik dönemi erken ergenlik dönemi, orta ergenlik dönemi ve geç ergenlik dönemi olarak kendi içinde üç dönemde incelenmektedir. Erken ergenlik dönemi daha çok fiziksel değişimlerin yaşandığı ve ergenlerin dikkatinin bedensel değişimleri üzerinde olduğu bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Orta ergenlik dönemi ise bilişsel kapasitenin de gelişmesi ile kimlik sorgulamasının daha yoğun olarak yaşandığı bir evre olarak değerlendirilmektedir (Erikson, 1968).

Ergenlik döneminde bilişsel, fizyolojik ve psikolojik değişimler ve toplumun beklentileri ile karşı karşıya kalan ergen bir yandan çocukluk özdeşimini devam ettirme eğiliminde iken diğer yandan toplumsal beklentiyi karşılamak için çaba harcama gereksinimi duymaktadır. Bu süreç ergenin kendini yeniden tanımlama ihtiyacını doğurmakta ve bu durum beraberinde kimlik bunalımını getirmektedir (Atak, 2011; Erikson, 1968). Kimlik bunalımı yaşayan ergenlerin özgüveninin ve ruh sağlığının olumsuz etkilenmesi mümkündür. Göçmen kökenli

bir çocuk ve ergen için etnik kimlik çok önemli bir kimlik özelliğidir (Sam, 2000). Her kültür bireyin içinde bulunduğu psiko-sosyal gelişim evresine göre çocuğu yönlendirir. Bu nedenle kimlik gelişim sürecinde kişinin kültürünü kabullenmiş olması ile kimliğini kabullenmesi birbiri ile ilişkilidir (Atak, 2011; Erikson, 1968).

İngiltere’ de ergen mülteci örneklem ile gerçekleştirilen araştırmada bu grubun ruhsal bozukluk geliştirmeye daha meyilli bir grup olarak öne çıktığı tespit edilmiştir. Çalışmaya katılan ergenlerin %40’ ının TSSB, depresyon ve anksiyete ile ilişkili diğer bozuklukları geliştirmeye meyilli olduğu görülmüştür (Hodes, 2000).

1.4.1.3. Göç Edilen Ülkenin Özellikleri ve Yaşanılan Stres: Göç Motivasyonu

İtici ve çekici faktörler bağlamında değerlendirilen göç kararının kişinin kültürleşme sürecinde etkili olduğu ve itici faktörler nedeniyle göç motivasyonu artan bireylerin daha fazla psikolojik uyum problemi yaşadığı tespit edilmiştir (Berry, 1997).

Yapılan araştırmalar itici faktörlerin psikolojik uyum ile ilişkili olduğunu, psikolojik uyumu olumsuz etkilediğini göstermektedir. Savaş, şiddet, işkence gibi travmatik deneyimler yaşayan çocukların psikolojik sıkıntı yaşama ve psikiyatrik bozukluk geliştirme riskinin arttığı (Rousseau, 1995), mülteci çocuklar arasında da TSSB, depresyon ve anksiyete bozukluğu oranlarının sürekli olarak arttığı belirtilmektedir (Fazel ve Stein, 2002).

1.4.1.4. Kültürel Mesafe: Dil Engeli

Yaşanan göç süreci sonrasında bireyin sahip olduğu kültür ile göç edilen bölgede karşılaşılan kültürün birbirleri ile benzerlik ve farklılık düzeyleri; kişinin günlük yaşamında sürekli karşılaşılabileceği bazı güçlükleri ve kolaylıkları beraberinde getirmekte böylece bireyin kültürleşme stresinin artması veya azalmasına etki etmektedir (Masgoret ve Ward, 2006). Dil bir kültürün en önemli öğeleri arasında yer almaktadır.

Kültürel mesafe kavramı; iki kültürün dil, din öğeleri bakımından ne kadar benzerlik gösterdiğine işaret etmektedir. Daha fazla kültürel farklılığın bulunması durumunda daha fazla kültür atma ve daha fazla kültür öğrenmesi deneyimi yaşanması mümkündür. Bununla beraber kültürler arasındaki büyük farklılıkların varlığı olumsuz iç grup yanlılığını tetikleyebileceği gibi daha fazla kültürel çatışmayı ve daha az adaptasyonu beraberinde getirir (Berry, 1997). Bu nedenle kültürleşme sürecindeki bireylerin ulusal dili öğrenmesi konusunda kolaylaştırıcı ve teşvik edici bir politika izlenmesi önemlidir (Şeker ve Sirkeci, 2015).

Dil yeterliliği ve iletişim kapasitesinin yüksek olması bireyin kültürü tanınması, değer ve kurallarını öğrenmesi açısından önemlidir. Göç edilen yerin dilini bilmek bireyin kültürel etkileşimini arttırarak kültürel öğrenmeyi kolaylaştırır böylece uyum sorunları azalır (Masgoret ve Ward, 2006).

Eğitim amacı ile farklı bir ülkeye göç eden üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilen çalışmada elde edilen veriler; ikinci dili kullanırken kişinin sahip olduğu özgüven düzeyinin

yüksek olması ile yeni kültüre ait kimlik gelişimi arasında bir pozitif ilişki olduğunu göstermiştir. Bu veriler yaşanan stres düzeyinin psikolojik uyuma etkisinin bir göstergesi olarak değerlendirilmiştir (Noels ve Clément, 1996). Bireyin bir dili konuşurken kaygı ve stresten ziyade özgüveninin arttığı pozitif bir duygu durumunu deneyimlemesi geliştirilen yeni kültürel kimliğe dair olumlu bir işaret olarak kabul edilmektedir.

1.4.2. Kültürleşme Süreci Faktörleri

Kültürleşme sürecinde bireyin göç ettiği yerde ne kadar süre ikamet ettiği, kültürleşme stratejileri, baş etme sürecinde kullanılan stratejiler ve kaynaklar, önyargı ve ayrımcılık gibi toplumsal tutumlar ile sosyal destek etkilidir. Bu araştırma kapsamında incelenen bazı kültürleşme süreci değişkenleri daha detaylı olarak ele alınmıştır (Berry, 1997). Bireyin algıladığı ayrımcılık düzeyi, algıladığı sosyal destek, yaşam kalitesine dair algısı ve şiddet deneyimleri yaşadığı kültürleşme stresini etkilediğinden psikolojik uyum ile de ilişkilidir.

1.4.2.1. Göç Edilen Yerdeki İkamet Süresi

Yeni kültür içerisinde ne kadar uzun süredir yaşamakta olduğu kültürel uyumu dolayısıyla psikolojik uyumu direk etkilemektedir. Yeni kültür içerisinde daha uzun süre yaşamının uyum sorunlarını azalttığı görülmektedir (Masgoret ve Ward, 2006). Göçmenlerin kaç kuşaktır yeni kültürde yaşadığının da ikamet süresi gibi uyumu etkileyen faktörler arasında yer aldığı belirtilmiştir (Berry, Phinney ve ark., 2006; Nguyen ve Benet-Marstinez, 2013).

1.4.2.2. Algılanan Ayrımcılık

Aileler temel ihtiyaçları karşılama gayesinde iken ergenler ve çocuklar yaş dönemleri itibari ile okul ortamında ve arkadaşlık ilişkileri kurma aşamasında karşılaştıkları güçlükler ile ilgilenirler. Bu süreçte karşılaşılan ayrımcılık ergenlerin kimlik gelişim sürecinde etkilidir. İki kültür arasında kalmak ile sahip olunan etnik kimliğe dair olumsuz atıflara maruz kalmak ergenlerin psikolojik güçlük yaşama olasılıklarını arttırmaktadır (Phinney, 1990). Yapılan araştırmalar algılanan ayrımcılık ile psikolojik adaptasyon arasında negatif bir ilişki bulunduğuna işaret etmektedir (Berry, Phinney ve ark., 2006).

Okullarda ergenlerin akranları veya öğretmenleri tarafından ayrımcılığa uğradıkları algısına sahip olmaları kültürleşme stresi yaşamalarına neden olmaktadır (Birman ve Ho, 2005). Bir okulda ergen örneklem ile gerçekleştirilen bir çalışmada; ayrımcılığın ergenlerin fiziksel ve psikolojik sağlığını olumsuz etkilediği ve sıklıkla ayrımcılığa maruz kalan göçmen ergenlerin daha yüksek depresyon, daha düşük zgven ve daha yüksek stres ile kaygı düzeyine sahip olduğu bulunmuştur. Ayrımcılık algısının daha düşük olduğu okul ortamlarında çocukların daha az strese maruz kaldığı ve böylece psikolojik sağlığın olumsuz etkilenme olasılığının daha düşük olduğu belirtilmiştir (Vedder ve Geel, 2012).

Ayrımcılığın etkilerinin kendiliğinden ortadan kalkması mümkün olmamakla birlikte bireyin bu etkilerin farkına varması gerekmektedir. Bu nedenle kültürleşme süreci içerisindeki genç mültecinin danışmanlık hizmeti alarak farkındalık geliştirmesi sağlanmalıdır (Berry, Phinney ve ark., 2006).

1.4.2.3. Algılanan Sosyal Destek

Sosyal destek; bireyin önemsendiğinin ve sevildiğinin, saygın ve değerli olduğunun ayrıca bir iletişimin, bağın parçası olduğunun fark ettirilmesidir. Bununla beraber sosyal destek; yaşamda strese neden olan faktörlerin etkisini azaltarak kişiyi depresyondan diğer psikiyatrik rahatsızlıklara dek pek çok riskten koruyan bir mekanizma olarak tanımlanmaktadır (Cobb, 1976). Sosyal destek; travma ile ilişkili semptomların başlangıcı, devamı ve şiddeti konusunda kritik bir role sahiptir (Johansen, Wahl, Eilertsen ve Weisaeth, 2007).

Savaş ve göç deneyimi yaşayan bir bireyin kendisini yalnız ve değersiz hissetmesi, karşılaştığı problemler ile tek başına mücadele etmek zorunda olduğuna dair bir algıya sahip olması mümkündür. Yeniden yerleşme süreci sonrasında karşılaşılan kültürleşme stresinin etkisini azaltmak konusunda yeterli sosyal desteğe sahip olmak büyük önem taşımaktadır. Sosyal destek ile psikolojik uyum arasındaki ilişkinin araştırıldığı çalışmalarda; bireyin kendi kültüründen veya karşılaştığı yabancı kültürden bireylerle kurduğu ilişkinin ve algılanan sosyal desteğin ruh sağlığı ve dolayısıyla psikolojik uyum ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Berry, 1997; Berry ve ark., 1987).

1.4.2.4. Barınma ve Beslenme Koşullarına Dair Algı

Ruh sağlığı ve ruh sağlığı bozuklukları sosyal, psikolojik ve biyolojik faktörlerle belirlenir. Yetersiz konut ve yetersiz gelir durumu ile ilgili çalışmalar bu konuda net veriler sunmaktadır. Sosyal ve ekonomik dezavantajların artması ve kalıcı hale gelmesi bireylerin ve toplumların ruh sağlığı açısından büyük risk oluşturmaktadır. Her toplumda bulunan dezavantajlı bireylerin ruh sağlığı açısından daha kırılabilir olması güvensizlik, umutsuzluk, hızlı sosyal değişimler ve riskler gibi faktörlerle açıklanmaktadır (WHO, 2007). Savaş ve

göç deneyimi yaşayan grupların karşılaştığı ani ve travmatik değişimlerin ruh sağlığı açısından yarattığı risk, olumsuz yaşam koşullarının yarattığı kronik stres ile bir araya geldiğinde psikolojik uyum sürecine olumsuz etki etmektedir.

Savaş ve göç deneyimi sonrasında yerleşilen yerdeki yaşam koşulları ile bireyin yeniden yerleşme stresi arasında ilişki bulunduğu belirtilmektedir. Yapılan bazı çalışmalar göç sonrasında yeniden yerleşilen çevrenin yaşam koşulları ile beslenme ve barınma gibi olanaklarının psikopatoloji ile ilişkisinin; göç öncesinde yaşanan travmatik deneyimler ile psikopatoloji ilişkisinden daha güçlü olduğunu ortaya koymaktadır (Laban, Gernaat, Komproe, Schreuders ve Jong, 2004). Bir başka çalışmada da yeni çevresel koşulların olumsuzluğu ile kişinin TSSB belirtilerinin ilişkili olduğu görülmüştür (Steel, Silove, Bird, McGorry ve Mohan, 1999).

1.4.2.5. Sağlık Sorunu Yaşama

Kültürleşme sürecinde yaşanan sağlık sorunlarının kültürleşme stresini arttıracığı bu durumun da psikolojik uyuma olumsuz yansıtacağı öngörülmektedir. Sağlık sorunu bulunan birey sağlık hizmetini alma süreci esnasında çeşitli sorunlarla karşılaşabilmektedir. Baskın kültürün dilini bilmemek, kurumsal işleyişe dair yetersiz bilgiye sahip olmak gibi nedenlerle birey sağlık hizmetini alırken engellerle karşılaşmaktadır (Masgoret ve Ward, 2006). Yaşanan engellenmişlik hissi bireyin kültürleşme stresi yaşamasına neden olmakta ve bu durum bireyin psikolojik uyumuna olumsuz etki etmektedir.

1.5. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Göç öncesine tekabül eden savaş sürecinde ve göç süreci esnasında maruz kalınan ya da şahit olunan fizyolojik ve psikolojik ihmal ve istismar ile göç süreci sonrası, yeniden yerleşme ile başlayan kültürleşme sürecinin Suriyeli ergenler üzerinde yarattığı etkiyi araştırmak amaçlanmıştır. Türkiye' nin en fazla sayıda mülteciye ev sahipliği yapan ülke konumunda olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu araştırmanın akademik bir merak ve kaygının ürünü olmanın dışında mevcut durumun tespit edilerek üretilecek politika ve uygulamalara kaynak niteliği taşıyacak olması bakımından mühim olduğu düşünülmüştür. Çalışmanın hipotezleri aşağıda sıralanmıştır.

Psikolojik uyum göstergeleri birbiri ile ilişkilidir ve Suriyeli ergenlerin psikolojik uyum düzeyi düşüktür.

Psikolojik uyum (TSSB belirtileri, kaygı ile ilişkili bozukluk belirtileri, duygu ve davranış güçlüğü belirtileri ile sübjektif iyilik hali); kültürleşme süreci öncesi faktörler (cinsiyet, yaş, göç edilen ülkenin özellikleri, dil engeli, yaşanan travmatik deneyim ile gelen stres) ile ilişkilidir ve buna göre;

Kadınların psikolojik uyum düzeyi erkeklerin psikolojik uyum düzeyinden düşüktür. Kadınlarda erkeklere göre daha fazla TSSB belirtisi, kaygı ile ilişkili bozukluk belirtisi, duygusal ve davranışsal güçlük görülürken daha düşük düzeyde bir sübjektif iyilik hali vardır.

Yaş ile psikolojik uyum ilişkilidir. Orta ergenlik dönemindeki mülteci çocuklarda erken ergenlik dönemindekilere göre daha fazla TSSB belirtisi, kaygı ile ilişkili bozukluk belirtisi, duygusal ve davranışsal güçlük belirtisi ile daha düşük düzeyde bir sübjektif iyilik hali vardır.

Göç sürecinde birinin ölümüne şahit olanların ya da bir yakınını kaybedenlerin buna benzer travmatik deneyimi olmayanlara göre daha fazla TSSB belirtisi, kaygı ile ilişkili bozukluk belirtisi, duygusal ve davranışsal güçlük belirtisi ile daha düşük düzeyde bir sübjektif iyilik hali vardır.

Kültürel mesafe psikolojik uyum ile ilişkilidir. Kültürel mesafe göstergesi olan dil engeli psikolojik uyum ile ilişkilidir. Dil engeli olanların daha fazla TSSB belirtisi, kaygı ile ilişkili bozukluk belirtisi, duygusal ve davranışsal güçlük belirtisi ile daha düşük düzeyde bir sübjektif iyilik hali vardır.

Psikolojik uyum (TSSB belirtileri, kaygı ile ilişkili bozukluk belirtileri, duygu ve davranış güçlüğü belirtileri ile sübjektif iyilik hali); kültürleşme süreci faktörleri (göç edilen yerdeki ikamet süresi, algılanan ayrımcılık, algılanan dışlanma, algılanan sosyal destek, beslenme ve barınma koşullarına ilişkin algı, sağlık sorunu yaşama) ile ilişkilidir ve buna göre;

Göç edilen yerdeki ikamet süresi ile psikolojik uyum ilişkilidir. Uzun süre ikamet eden bireylerde az TSSB belirtisi, kaygı ile ilişkili bozukluk belirtisi, duygusal ve davranışsal güçlük belirtisi ile daha iyi bir sübjektif iyilik hali vardır.

Algılanan ayrımcılık ile psikolojik uyum ilişkilidir. Ayrımcılık algısına sahip olan bireylerde daha fazla TSSB belirtisi, kaygı ile ilişkili bozukluk belirtisi, duygusal ve davranışsal güçlük belirtisi ile daha düşük düzeyde bir sübjektif iyilik hali vardır.

Algılanan dışlanma ile psikolojik uyum ilişkilidir. Dışlanma algısına sahip olan bireylerde daha fazla TSSB belirtisi, kaygı ile ilişkili bozukluk belirtisi, duygusal ve davranışsal güçlük belirtisi ile daha düşük düzeyde bir sübjektif iyilik hali vardır.

Algılanan sosyal destek azaldıkça psikolojik uyum düzeyi düşmektedir. Sosyal destek algısı düşük olan bireylerde daha fazla TSSB belirtisi, kaygı ile ilişkili bozukluk belirtisi, duygusal ve davranışsal güçlük belirtisi ile daha düşük düzeyde bir sübjektif iyilik hali vardır.

Yaşam kalitesi psikolojik uyum ile ilişkilidir. Yaşam kalitesi göstergeleri olan besleme ve barınma koşullarına ilişkin algı kötüleştikçe psikolojik uyum düzeyi düşmektedir. Beslenme kalitesi ve barınma koşullarına dair olumsuz algıya sahip olan bireylerde daha fazla TSSB belirtisi, kaygı ile ilişkili bozukluk belirtisi, duygusal ve davranışsal güçlük belirtisi ile daha düşük düzeyde bir sübjektif iyilik hali vardır. Yaşam kalitesi göstergesi olarak değerlendirilen sağlık sorunu ile karşılaşma da psikolojik uyum ile ilişkilidir. Sağlık sorunu yaşayan bireylerde TSSB belirtisi, kaygı ile ilişkili bozukluk belirtisi, duygusal ve davranışsal güçlük belirtisi ile daha düşük düzeyde bir sübjektif iyilik hali vardır.

2. BÖLÜM: GEREÇ VE YÖNTEM

2.1. ÇALIŞMANIN YÜRÜTÜLDÜĞÜ YER VE ZAMAN

Çalışma; Ankara' nın Altındağ İlçesi' nde bulunan 3 ortaokul, 4 lise ve içerisinde geçici eğitim merkezi barındıran bir ilkokul olmak üzere 8 okulda, Ekim 2018- Ocak 2019 dönemlerini kapsayan 4 aylık süreçte yürütülmüştür.

2.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Türkiye' de bulunan Suriyeli ergenler araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Ankara' nın Altındağ İlçesine yerleşmiş olan 11-17 yaş aralığındaki Suriyeli ergenler çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırmaya dahil edilecek katılımcılar amaçlı örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiş, örneklem grubu tam sayım yöntemi ile çalışmaya dahil edilmiştir.

Araştırmanın gerçekleştirildiği okullara gidildiğinde okul yöneticilerinden 11-17 yaş arasındaki Suriyeli çocukların listesi alınarak çocuklar araştırma hakkında bilgilendirilmek üzere kütüphane ve sınıf ortamlarında bir araya getirilmiştir. Çocukların araştırmadan haberdar edilmesi ve bir araya getirilmesi; okul yöneticileri ile okulda Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi (PICTES) kapsamında istihdam edilen ve özellikle Suriyeli öğrencilerin dil eğitiminde görev alan öğretmenler tarafından organize edilmiştir. Nöbetçi öğrencilerin sınıfları gezerek araştırmaya davet etmesi üzerine katılım sağlayan, 11-17 yaş aralığındaki Arapça okuma-yazma kabiliyetine

sahip olduğunu belirten Suriyeli çocuklara ilk aşamada Veli Onam Formları dağıtılmıştır. Araştırmanın ikinci aşamasında ise okula yeniden gidilerek veli onamı alan öğrencilerden bireysel onamları da alınmış ve çocukların uygulamaya katılımı sağlanmıştır. Veli onamı veya bireysel onamı olmayan çocuklar ile Arapça okuma- yazma kabiliyetinin olmadığını veya zayıf olduğunu beyan eden, Suriyeli olmayan diğer çocuklar ve araştırma formlarının dağıtıldığı ilk aşamada okulda bulunmayan çocuklar araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır. Okullarda sınıf ve kütüphane ortamlarında kağıt-kalem kullanılarak uygulamanın gerçekleştirilmesi sağlanmıştır. Uygulama ortalama 45 dakika sürmüştür.

2.3. FORM VE ÖLÇEKLER

Bu araştırmada biri anket formu olmak üzere toplamda 5 farklı form kullanılmıştır. Psikolojik uyumun ölçümü için katılımcı ergenlerin psikolojik belirtileri ve sübjektif iyilik halleri hakkında bilgi alınacak olan 4 ölçek kullanılmıştır.

Çocuklar İçin Olayları Etkisi Ölçeği ile TSSB belirtilerinin ölçülmesi amaçlanmıştır. Ölçekten elde edilen yüksek puan olumsuz psikolojik uyumun göstergesidir. Çocuklarda Kaygı ve Kaygı ve Kaygı ile İlişkili Bozukluklar Formu ergenlerin kaygı düzeyleri hakkında bilgi veren bir formdur ve yüksek puan olumsuz psikolojik uyuma işaret etmektedir. Güçler ve Güçlükler Anketi ergenlerin duygusal ve davranışsal güçlükleri hakkında bilgi verir ve ölçekten elde edilen yüksek puan olumsuz psikolojik uyumun göstergesidir. Arap Mutluluk Ölçeği ergenlerin mutluluk düzeyinin dolayısıyla sübjektif iyilik halinin göstergesidir Bu ölçekten elde edilen yüksek puan olumlu psikolojik uyumun göstergesi olarak değerlendirilmektedir.

Kullanılan Kişisel Bilgi Formunda kültürleşme süreci öncesi faktörler ile kültürleşme süreci faktörleri hakkında çeşitli sorular bulunmaktadır. Demografik bilgiler ile göç öncesi savaş sürecinde yaşanan travmatik deneyimler ile göç sonrasında yaşanan psiko-sosyal süreç irdelenmeye çalışılmıştır.

Formlar; psikolojik uyum ile kültürleşme süreci öncesi faktörler ile kültürleşme süreci faktörleri arasındaki ilişkinin değerlendirilerek Suriyeli ergenlerin savaş ve göç deneyimi sonrası mevcut durumlarını ortaya koymak amacı ile seçilmiştir.

2.3.1. Anket Formu

Kişisel Bilgi Formu; kültürleşme süreci öncesi faktörler ile kültürleşme süreci faktörleri hakkında bilgi edinmek amacı ile araştırmacı tarafından hazırlanan 19 soruluk bir anket formudur.

Kültürleşme süreci öncesi faktörler arasında yer alan yaş, cinsiyet, kültürel mesafe, göç motivasyonu, ile yine kültürleşme süreci öncesi faktörler arasında yer alan ve kişinin göç sırasında maruz kaldığı; savaş ve göç süreci esnasında bir yakının kaybının olup olmadığına, göç edemeyen yakının bulunup bulunmadığına dair stres yaratan faktörler hakkında bilgi edinmek amacı ile düzenlenmiş sorular yer almıştır.

Kültürleşme süreci faktörleri hakkında bilgi edinmek amacı ile ergenlerin mevcut barınma, yaşam koşullarına ve beslenme kalitesine dair algıları, sosyal destek algıları ve ayrımcılık ve dışlanma algılarına dair sorular ile mevcut sağlık durumları ve sosyal yardımdan faydalanma durumlarına dair sorular düzenlenmiştir.

Anket formu ile onam formları Türkçe olarak hazırlanmış ve mütercim-tercümanlık yapan bir profesyonel tarafından Arapça tercümelerinin yapılması sağlanmıştır. Tercümelerin yeterliliğinin değerlendirilmesi amacı ile tercüme edilen evraklar iki farklı tercüman tarafından kontrol edilmiş ve kullanıma hazır olduğu konusunda mutabakat sağlandıktan sonra kullanılmışlardır.

2.3.2. Arap Mutluluk Ölçeği

Arap Mutluluk Ölçeği bireylerin mutluluk düzeyini, kendi yaşamlarına dair bilişsel ve sübjektif değerlendirmeyi ölçen ve böylelikle ergenlerin sübjektif iyilik hali hakkında bilgi edinilmesini sağlayan, Arapça hazırlanmış, ergen örnekleme kullanımını uygun bir ölçektir. 15 maddeden oluşan ölçeğin her bir maddesi 5'li Likert tipi yanıtlama sistemine göre hazırlanmış olup alınabilecek en düşük puan 15 ve en yüksek puan 75' tir. Yüksek puan yüksek düzeyde mutluluğa/ sübjektif iyilik haline ve düşük puan düşük düzeyde mutluluğa/ sübjektif iyilik haline işaret etmektedir (Abdel-Khalek, 2013).

Genel mutluluk ve başarılı yaşam olmak üzere iki boyuttan oluşan ölçeğin, Cronbah Alpha iç tutarlık güvenilirlik katsayısı değeri ile test-tekrar test güvenilirliği değerinin .82 ile .94 arasında olduğu ve buna göre iyi düzeyde iç güvenilirliğe ve tutarlılığa sahip olduğu belirtilmektedir. Fordyce Mutluluk Ölçeği, Sübjektif Mutluluk Ölçeği ve Oxford Mutluluk Envanteri ile karşılaştırıldığında yapı geçerliği değerlerinin .55 ile .79 arasındadır olduğu ve ölçeğin ruhsal hastalıklarla istatistiksel açıdan önemli ölçüde ilişkili olduğu görülmüştür (Abdel-Khalek, 2013).

Arap Mutluluk Ölçeği' nin bu çalışmada kullanılması sonucunda elde edilen Cronbach Alfa değeri .89' dur.

2.3.3. Çocuklar için Olayların Etkisi Ölçeği-8

Çocuklar İçin Zor Olayların Etkisi Ölçeği; Olayların Etkisi Ölçeği' nden uyarlanmıştır. Yetişkinlerde TSSB etkilerini ölçmek üzere tasarlanan Olayların Etkisi Ölçeği; travmatik olayı yeniden deneyimleme ve bu olaylardan kaçınma ile bu olayların ortaya çıkardığı duyguları incelemek amacıyla oluşturulmuş olup 15 madde ve 2 alt boyuta sahiptir (Horowitz, Wilner ve Alvarez, 1979).

Ölçeğin çocuk örneklem ile kullanımı adına çeşitli girişimlerde (Malmquist, 1986; Horowitz ve ark., 1979) bulunulmuştur. Zaman içinde pek çok dile çevrilen ÇİZOEÖ' nin Arapça Formunun çeviri çalışmaları Çocuklar ve Savaş Vakfı tarafından yapılmıştır (Yule, Dyregrov, Raundalen ve Smith, 2013). ÇİZOEÖ' nin 8 ve 13 soruluk formları mevcut olup bu çalışmada 8 soruluk form kullanılmıştır.

Çok çeşitli travmatik olayların ardından risk altındaki çocuklar hakkında araştırma yapılırken sıkça kullanılan CRIES-8, çocuk dostu bir ölçek olarak tanımlanmaktadır (Perrin, Meiser-Stedman ve Smith, 2005).

CRIES-8 Arapça Formu' nun bu çalışmada kullanılması sonucunda elde edilen Cronbach Alfa değeri .80' dir.

2.3.4. Çocukta Kaygı ile İlişkili Bozukluklar Formu

Çocukta Kaygı ile İlişkili Bozukluklar Formu; 9-18 yaş arası çocuklarda DSM-IV' e bağlı anksiyete bozukluklarının belirtilerini ölçen bir öz bildirim formudur. Ölçek 5 faktörden oluşmakta buna göre ölçekte bulunan 13 madde panik ve somatik belirtilerle, 8 madde genelleşmiş anksiyete bozukluğu ve ayrılık anksiyetesi ile 7 madde sosyal fobi ile ve 4 madde okul fobisi ile ilişkilidir. Bu çalışmada ölçekten elde edilen toplam puan üzerinden değerlendirme yapılmış olup ergenlerin kaygı ile ilişkili bozukluk riski değerlendirilmiştir.

Bu ölçekte maddelerin puanlanması adına '*Doğru Değil veya Neredeyse Hiç Doğru Değil (0)*', '*Biraz Doğru veya Bazen Doğru (1)*' ve '*Çok Doğru veya Sıklıkla Doğru (2)*' olmak üzere 3 yanıt seçeneği sunulmuştur. Ölçekten alınabilecek en düşük puan ve en yüksek puan ise 0- 82 puan arasındadır (Birmaher ve ark., 1997).

Toplam ölçek puanı ile beş faktörden oluşan formun iç tutarlığının (.74- .93), test- tekrar test güvenilirliğinin (.70- .90) ve ayırt edicilik geçerliğinin iyi düzeyde olduğu tespit edilmiştir (Birmaher ve ark., 1997).

Ölçek ile ilgili çalışmalardan elde edilen veriler ölçeğin; depresyon belirtileri olan çocuklar ile kaygı bozukluğu belirtileri bulunan çocukları ayrıca kaygı bozukluğunun çeşitli formlarına sahip çocukları birbirinden tatmin edici şekilde ayırt edebildiğini göstermiştir (Hariz ve ark., 2013; Muris ve ark., 1998).

Ölçeğin 41 maddelik çocuk formu kullanılarak 5 faktörlü modelinin farklı kültürlerdeki geçerliğine dair çalışmalar değerlendirildiğinde; genel olarak kültürler arası geçerliği

bulunduğu fakat bazı kùltùrlerde beş faktörlü modelin uygun olmayabileceği belirtilmiştir (Runyon, Chesnut ve Burley, 2018). Arabistan’ da gerçekleştirilen çalışmada Arap formunun beş faktörlü modele uygun olduğu bulgusu elde edilmiştir (Arab, Keshky ve Hadwin, 2016).

ocukta Anksiyete ile İlişkili Bozukluklar Formunun bu çalışmada elde edilen Cronbach Alfa değerı .89’ dur.

2.3.5. Güçler ve Güçlükler Anketi

Duygusal ve davranışsal güçlüklerin ölçülmesi için en yaygın kullanılan araçlardan biri Güçler ve Güçlükler Anketidir. Güçler ve Güçlükler Anketi ocukların son 1 aydan son 6 aya kadarki davranışlarını irdeleyen bir ölçektir. Ölçeğin; 4-16 yaş aralığı öğretmen ve ebeveyn formları, 3-4 yaş ebeveyn formu ve 4-16 yaş bireysel değerlendirme formu gibi çeşitli versiyonları bulunmaktadır. Her versiyonu 25 sorudan oluşan kısa davranışsal ankette bazı sorular pozitif ve bazı sorular negatif yönlüdür.

Ölçek 5 bölümden oluşmakta ve her bölümde 5 soru bulunmaktadır. Ölçekte bulunan her madde ‘*Hemen hemen hiç (0)*’, ‘*Sadece biraz (1)*’ ve ‘*ok (2)*’ şeklinde 3 yanıt şeeneğine sahiptir. Güçler ve Güçlükler Anketi 3-16 yaş aralığındaki çocukların davranışsal, duygusal ve sosyal problemlerinin tespiti için kullanıma uygundur. Güçler ve Güçlükler Anketi görece ucuz ve kısa bir araçtır. Orijinali İngilizce tasarlanmış olmakla beraber 60’ tan fazla dile çevrilmiştir. Güçlükler Anketi resmi internet sitesinden indirilebilir (<http://www.sdqinfo.com>).

Öz bildirim anketi olan ölçek duygusal problemler, davranış bozukluğu, hiperaktivite, akran sorunları, sosyalleşme olmak üzere 5 bölümden oluşmaktadır. Her bölümün kendi puanı olmakla beraber sosyalleşme puanı katılmaksızın diğer 4 bölümün toplamından elde edilen puan ‘Toplam Güçlük Puanı’ olarak adlandırılmaktadır. Toplam güçlük puanı 0-40 arasında değer almaktadır. Çocukların aldığı toplam güçlük puanı *Youth in Mind* yazarları tarafından *ortalamaya yakın (0-14)*, *ortalamanın biraz üzerinde (15-17)*, *yüksek (18-19)*, *çok yüksek (20-40)* şeklinde belirlenmiş olan kategorilere göre değerlendirilmektedir. Toplam güçlük puanı ile ruhsal bozukluk geliştirme riski pozitif korelasyona sahiptir.

Elde edilen toplam güçlük puanının ait olduğu kategori çocuk için yapılması gerekenler hakkında bilgi vermektedir. Buna göre; *ortalamaya yakın (0-14)* puan alan bir çocuğun gözlenmesi ve her zamanki bakımının sağlanması önerilmektedir. *Ortalamanın biraz üzerinde (15-17)* puan alan çocuğun sosyal çalışmacı, okul danışmanı, okul hemşiresi tarafından gözlenmesi tavsiye edilmektedir. *Yüksek (18-19)* puan alan bir çocuğun durumu hakkında psikolojik ve psikiyatrik görüş alınması önerilirken *çok yüksek (20-40)* puan alan çocukların çocuk ve ergen kliniğine sevk edilmesi önerilmektedir.

Goodman (1997), tarafından gerçekleştirilen çalışmada GGA’ nın iç tutarlığı güvenilirlik katsayısı ile 4 ve 6 aylık aralıklarla gerçekleştirilen test-tekrar test güvenilirlik katsayısı .62 ile .73 değer aralığında ölçülmüştür.

Güçler ve Güçlükler Anketi Öz Bildirim Ölçeği Arapça versiyonunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması okul temelli bir örneklem ile gerçekleştirilmiş olup yaş ortalaması 14 olan 815 öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir (Emam, Abu Hilal, Kazem ve Alkharousi, 2016).

Güçler ve Güçlükler Anketinin Arapça versiyonunun geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları diğer versiyonlarına göre daha az çalışılmış olmakla birlikte Arap Güçler ve Güçlükler Anketinin Öz Bildirim Formu Woerner ve ark. (2004) tarafından Yemen’ de bulunan Sana Ruh Hastalıkları Hastanesi’ nde düşük sosyo-ekonomik gelire sahip 12-17 yaş arası çocuklardan oluşan küçük bir grup ile çalışılmıştır. Yapılan değerlendirmede Arap Güçler ve Güçlükler Anketinin Öz Bildirim Formu’ nun ayırt ediciliği, uygunluk geçerliği ve faktör geçerliğinin iyi psikometrik değerlere sahip olduğu görülmüştür (Woerner ve ark., 2004).

Güçler ve Güçlükler Anketi’ nin bu çalışmada elde edilen Cronbach Alfa değeri .71’ dir.

2.4. ETİK KURUL ONAYI VE DİĞER İZİNLER

T.C. Hacettepe Üniversitesi Rektörlüğünün 31.05.2018 tarih ve 300 sayılı yazısı ile Hacettepe Üniversitesi Senatosu Etik Komisyonunun 15.05.2018 tarihli toplantısında araştırmanın etik açıdan uygun bulunduğu bildirilmiştir. T.C. Ankara Valiliği Milli Eğitim Müdürlüğünün 19.09.2018 tarih ve E.16840367 sayılı yazısı ile Altındağ İlçesinde bulunan okullarda tez kapsamında bu uygulamanın yapılmasına izni verilmiştir. Katılımcılara Veli Onam Formları ve Kişisel Onam Formları dağıtılarak uygulama öncesinde tüm onamlar alınmıştır.

2.5. İŞLEM

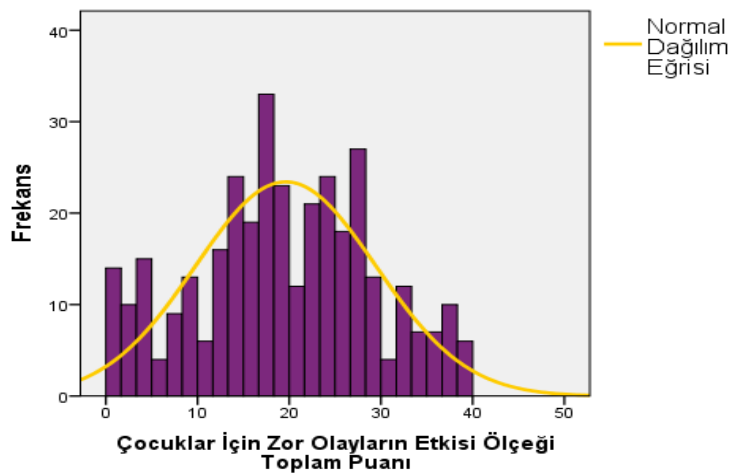
Ankara’ nın Altındağ İlçesindeki Suriyeli ergenlerin savaş ve göç deneyimi sonrası psikolojik uyumunun kültürleşme süreci öncesi faktörler ile kültürleşme süreci faktörleri bağlamında değerlendirildiği bu tez çalışmasına 366 katılımcı Veli Onam Formlarını

velilerine imzalatarak ve Katılımcı Onam Formlarını kendileri imzalayarak gönüllü olarak bu araştırmaya dahil olmuştur. 19 katılımcının ölçek formlarındaki kayıp veri oranının yüksek olması neticesinde bu katılımcılar analizlere dahil edilmemiş, analizler 347 katılımcı üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Analizler yapılmadan önce verilerdeki olası hatalı girişlerin düzeltilmesi adına veri temizleme işlemi gerçekleştirilmiştir. Verilerin frekansı ile maksimum ve minimum değerleri alınarak ölçeklerde olması gereken değerlerin dışında bir değer bulunup bulunmadığı kontrol edilmiş ve belirlenen hatalar ilgili denek numarasına ait ölçeklere bakılarak düzeltilmiştir. Daha sonra ölçeklerde bulunan kayıp değerler yerine, maddenin ortalama değeri atanmıştır.

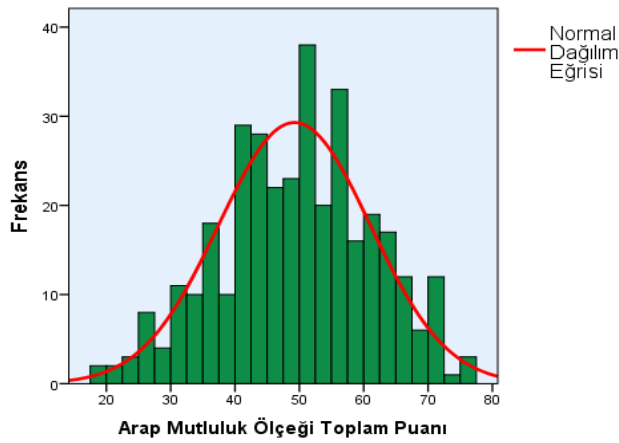
Suriyeli çocukların mevcut psikolojik uyumunun değerlendirilebilmesi için kullanılan ölçek toplam puanlarının normallik varsayımını karşılayıp karşılamadığı test edilmiştir. Normallik varsayımı test edilirken grafiksel yöntemlerden faydalanılmıştır.

Şekil 1: ÇİZOEÖ Normal Dağılım Histogramı

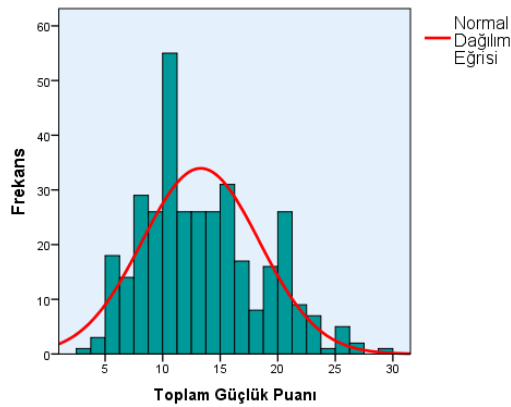
ÇİZOEÖ' nin normallik varsayımının test edilmesi sonucunda elde edilen Şekil 1' deki histograma bakıldığında puanların oluşturduğu çan eğrisi görünümü ile karşılaşılmaktadır. Yapılan değerlendirmede ölçek puanlarının normallik varsayımını karşıladığı sonucuna varılmıştır.

Şekil 2: AMÖ Normal Dağılım Histogramı

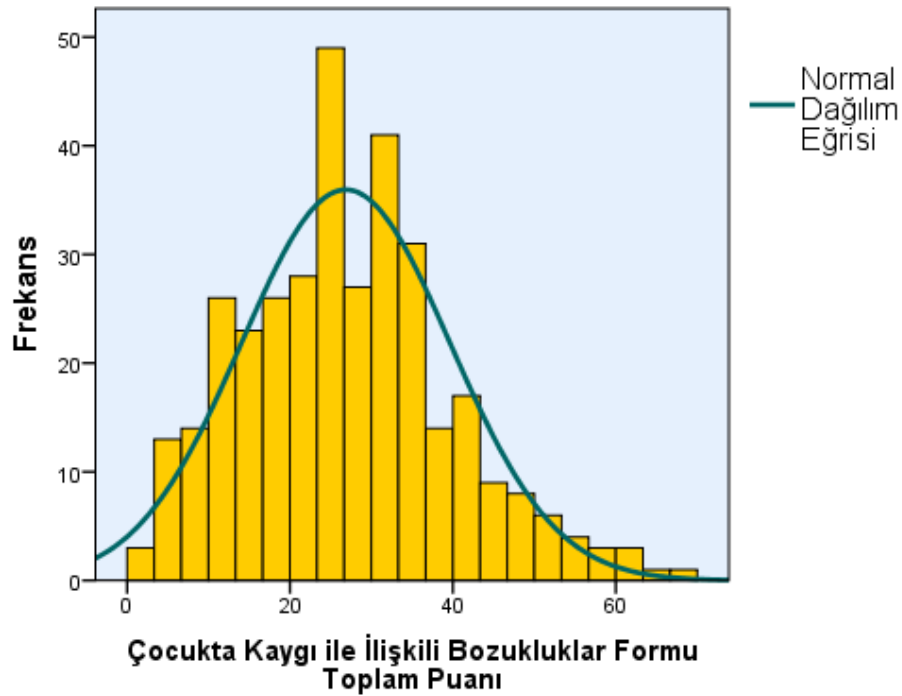
Şekil 2' de yer alan AMÖ normallik dağılımı histogramında çan eğrisi şeklinde bir grafik görünümü ile karşılaşıldığından normallik varsayımının karşılandığı düşünülmüştür.

Şekil 3: TGP Normal Dağılım Histogramı

TGP' na ait normal dağılımına ait histogram Şekil 3' te sunulmuştur. Buna göre normallik varsayımının karşılandığı kanaati oluşmuştur.

Şekil 4: ÇAIİBF Normal Dağılım Histogramu

Şekil 4' te ÇÇAIİBF' na ait normal dağılım histogramı sunulmuştur. Histogramda yer alan şeklin çan eğrisi formuna sahip olması nedeni ile normallik varsayımının karşılandığı düşünülmüş ve ilerleyen analizler bu doğrultuda şekillendirilmiştir.

Bir sonraki aşamada; verileri tanımak amacı ile kişisel bilgi formunda yer alan demografik değişkenler ile kültürleşme süreci öncesi ve kültürleşme süreci sırasında etkili olan değişkenler; çapraz tablolama ve tanımlayıcı istatistiksel analizler ile incelenmiştir.

Ölçek toplam puanlarının kesme puanları ile farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi amacı ile tek örneklem t-testi yürütülmüştür.

TSSB, kaygı ile ilişkili bozukluklar ve duygusal ve davranışsal güçlük belirtileri ile sübjektif iyilik halinin cinsiyet, yaş grubu, dil engeli, sağlık sorunu, ayrımcılık algısı, okulda şiddete maruz kalma değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını analiz etmek adına bağımsız örneklem t-testi; beslenme kalitesi ve yaşam koşulları gibi yaşam kalitesi değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığının analiz edilmesi adına da tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yürütülmüştür.

Psikolojik uyumun göstergeleri olan; sübjektif iyilik hali ve diğer psikolojik belirtilerin korelasyonel ilişkileri; Pearson Momentler çarpımı korelasyon katsayısı ile analiz edilmiştir.

Bütün veriler SPSS 24 programı kullanılarak bilgisayar ortamında analiz edilmiştir. Yapılan analizlerde parametrik istatistiksel yöntemler ile parametrik olmayan istatistiksel yöntemler kullanılmıştır. Tek örneklem t-testi, bağımsız değişkenler t-testi, tek yönlü varyans analizi, Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı ve ki-kare bağımsızlık testi kullanılarak incelenmiştir.

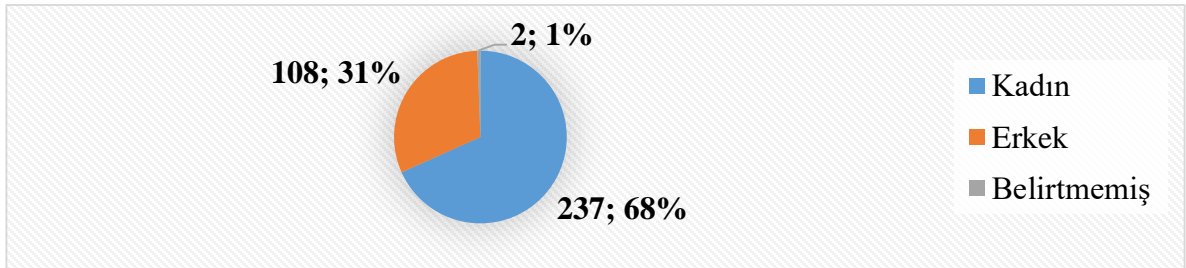
3. BÖLÜM: BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın temel varsayım ve amaçları doğrultusunda yapılan istatistiksel analiz sonuçları aktarılmaktadır.

3.1. KATILIMCILARA İLİŞKİN TANITICI BULGULAR

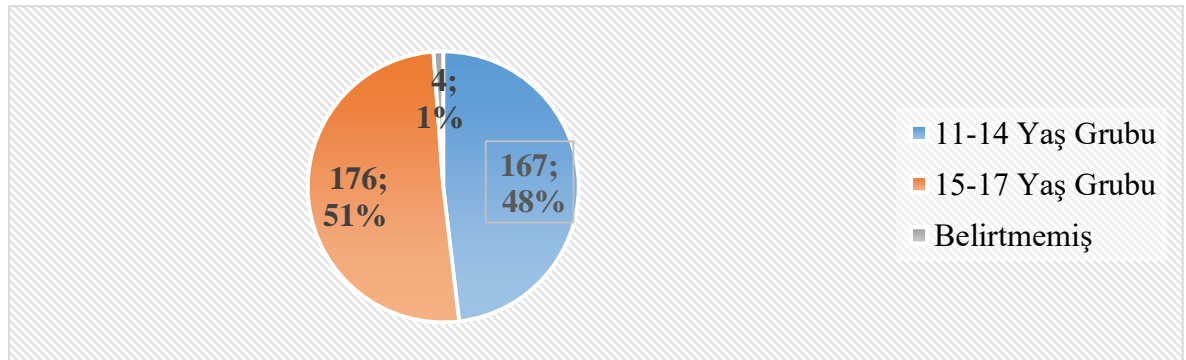
3.1.1. Katılımcıların Kültürleşme Süreci Öncesi Özellikleri

Şekil 5: Katılımcıların Cinsiyet Oranları

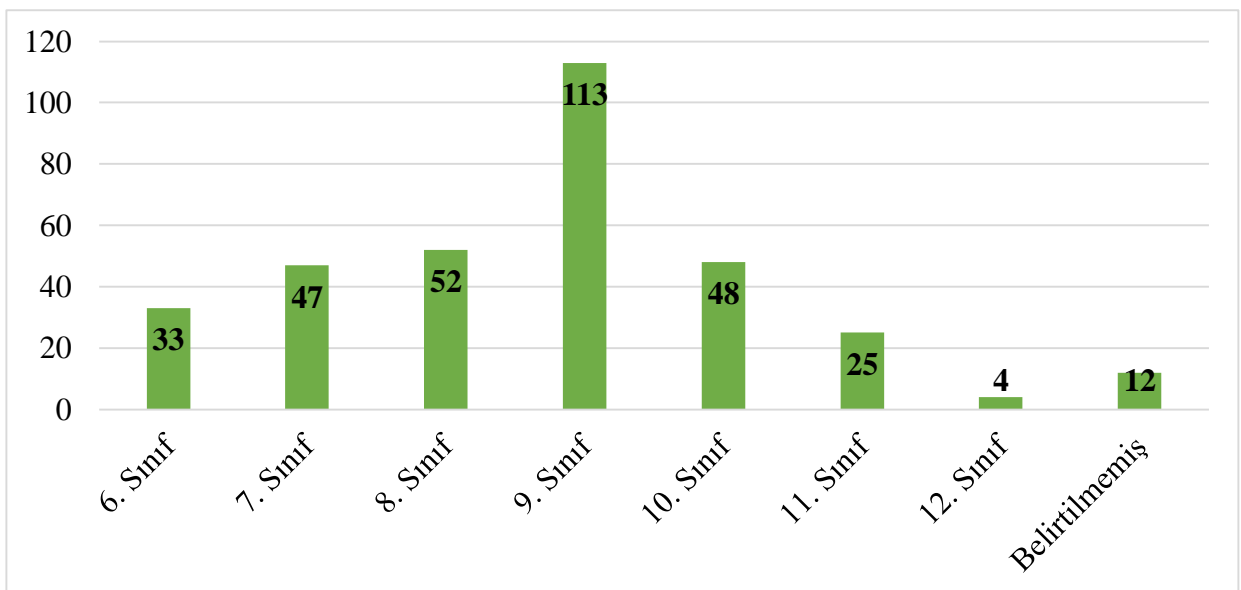
Katılımcıların cinsiyet oranına dair verilerin sunulduğu Şekil 5’ te görüldüğü gibi; katılımcıların 237’ si (%68.3) kadın, 108’ i (%31.1) erkektir.

Şekil 6: Katılımcıların Yaş Oranı

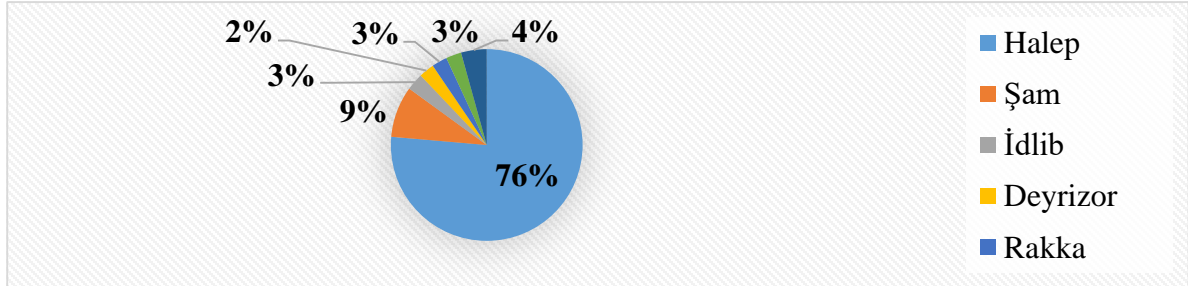
Katılımcıların yaşı 11-17 arasında değişmekte olup yaş ortalaması 14.44'tür (SS= 1.54). Şekil 6' daki bilgiler katılımcıların yaş grubuna göre dağılımını göstermektedir. Buna göre; katılımcıların %48' i 11-14 yaş grubuna dahil olur iken %51' inin 15-17 yaş grubunda olduğu görülmektedir. Kadınların yaş ortalaması 14.65 (SS= 1.51) iken erkeklerin yaş ortalaması 14.02' dir (SS= 1.49).

Şekil 7: Katılımcıların Eğitim Düzeyi Oranları

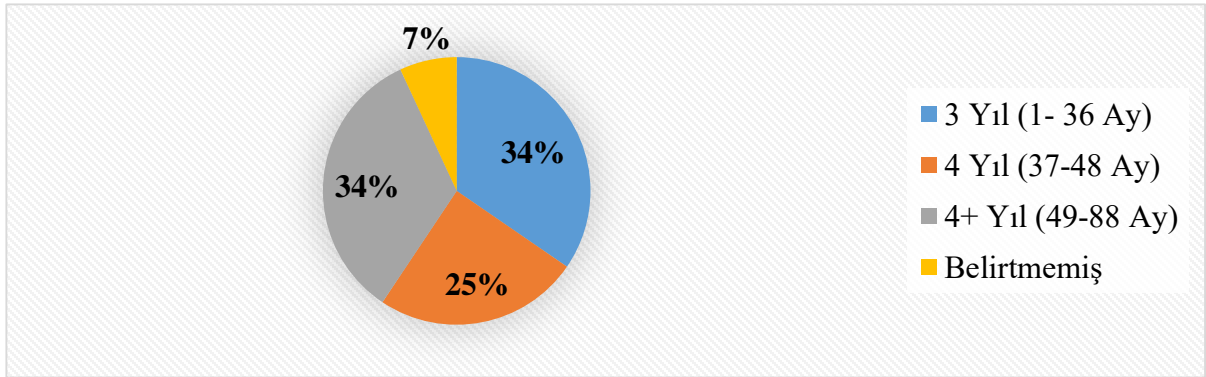
Şekil 7' de sunulan katılımcıların eğitim düzeyi bilgilerinde bakıldığında katılımcıların; 13' ü (%3.7) 5.sınıfa, 33'ü (%9.5) 6. sınıfa, 47' si (%13.5) 7. sınıfa, 52' si (%15) 8. sınıfa, 113' ü (%32.6) 9. sınıfa, 48' i (%13.8) 10. sınıfa, 25' i (%7.2) 11. sınıfa ve 4' ü (%1.2) 12. sınıfa devam ettiği görülmektedir.

Şekil 8: Katılımcıların Geldiği Şehir

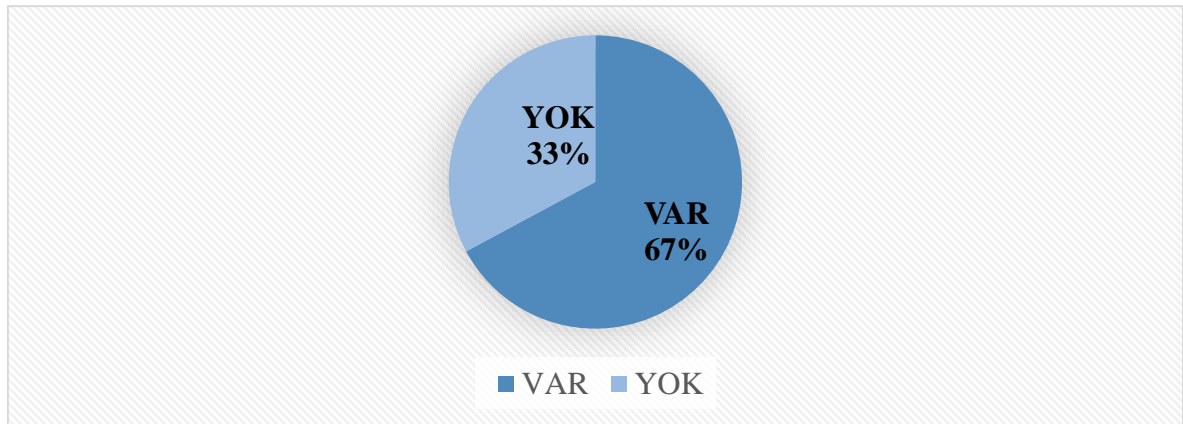
Şekil 8’ de katılımcıların Suriye’ nin hangi şehrinden geldiklerine ilişkin bilgiler sunulmuştur. Buna göre; 265’ i (%76.4) Halep’ ten, 30’ u (%8.6) Şam’ dan ve 43’ ü (%12.4) Suriye’ nin diğer şehirlerinden gelmiştir.

Şekil 9: Katılımcıların Ankara İkamet Süresi

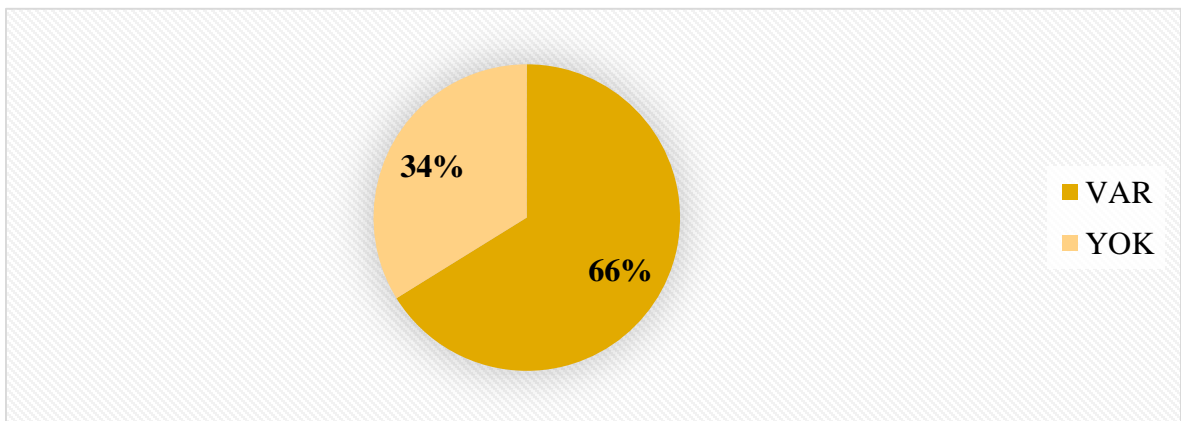
Şekil 9’ da görüldüğü gibi katılımcıların Ankara’ da ikamet süreleri 1-88 ay arasında değişmektedir ve Ankara’ da ikamet süresi ortalaması 43.54 aydır (SS=16.27). Katılımcıların %34.6 ‘ sının 3 yıldır, %24.8’ inin 4 yıldır ve %33.7’ sinin 4 yıldan daha uzun süredir Ankara’ da ikamet ettiği bilgisi edinilmiştir.

Şekil 10: Savaş ve Göç Sırasında Yakın Kaybı Olan/Olmayan Katılımcıların Oranı

Şekil 10’ da bireylerin göç motivasyonu olarak değerlendirilen savaşın ve göçün neden olduğu kayıplara ilişkin veriler yer almaktadır. Bu verilere göre; katılımcıların %67’ si (N=231) iç çatışma sırasında veya göç ederken bir yakını kaybettiğini bildirmiştir.

Şekil 11: Geride Kalan veya Göç Edemeyen Yakını Olan/Olmayan Katılımcı Oranı

Şekil 11’ deki verilere göre katılımcıların % 66 ‘ sı (N= 227) ise Suriye’ de geride kalan veya göç edemeyen en az bir yakını olduğunu belirtmiştir.

Çizelge 2: Dil Engeli Hisseden/ Hissetmeyen Katılımcı Oranı

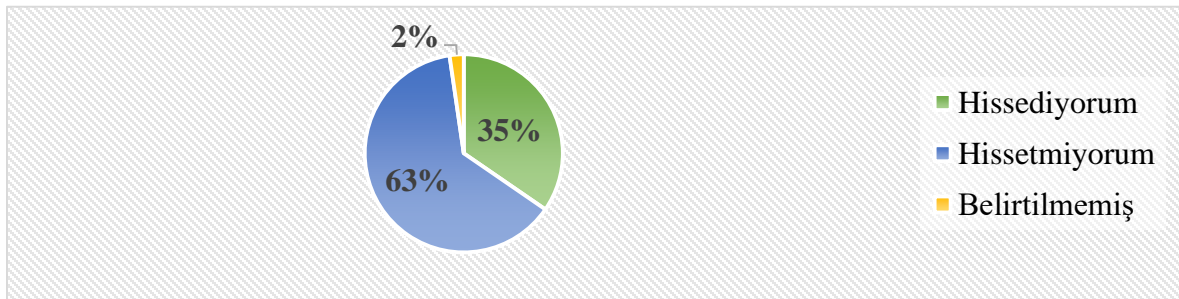
Değişkenler	Sayı (N= 347)	Yüzde (%)
<i>Türkçe'ye yabancılık (Dil Engeli)</i>		
Hissediyorum	166	47.8
Hissetmiyorum	179	51.6
Belirtilmemiş	2	.6

Dil kültürel mesafenin göstergeleri arasında değerlendirilmektedir. Çizelge 2' de katılımcıların günlük yaşamlarında Türkçe' nin yabancı bir dil olması nedeni ile dil engeli yaşayıp yaşamadıklarına dair bilgiler yer almaktadır. Buna göre; katılımcıların %51.6' sının dil engeli yaşadığı ve %47.8' inin dil engeli yaşamadığı görülmektedir.

3.1.2. Katılımcıların Kültürleşme Süreci Özellikleri

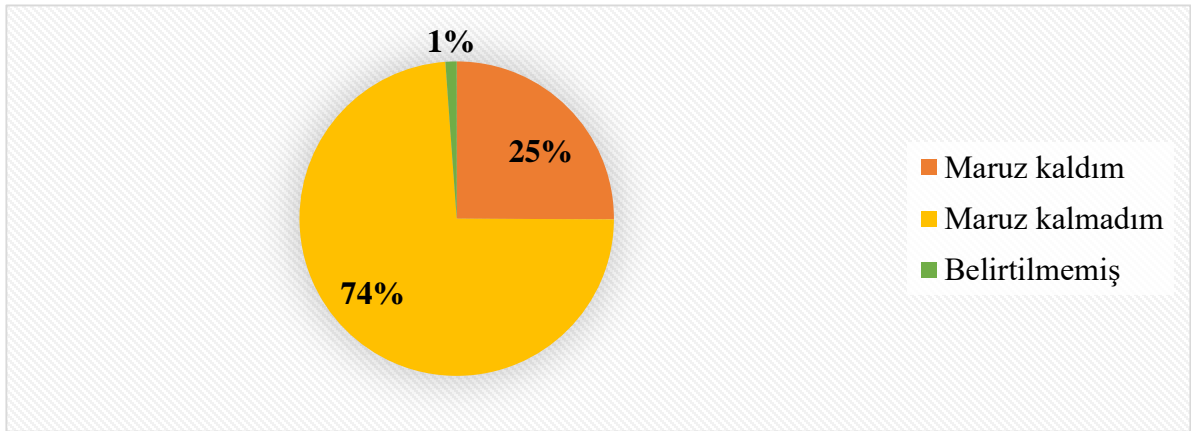
Suriyeli ergenlerin yeniden yerleşme süreci sonrasında yaşadığı kültürleşme sürecine ilişkin bilgi edinmek amacı ile okulda dışlanmaya maruz kalıp kalmadıkları; okulda fiziksel, sözel veya cinsel şiddete maruz kalıp kalmadıkları; Ankara' da dışlanma veya ayrımcılığa maruz kalıp kalmadıklarına ilişkin görüşleri sorulmuştur.

Şekil 12: Katılımcıların Okulda Dışlanma Algısı Oranları

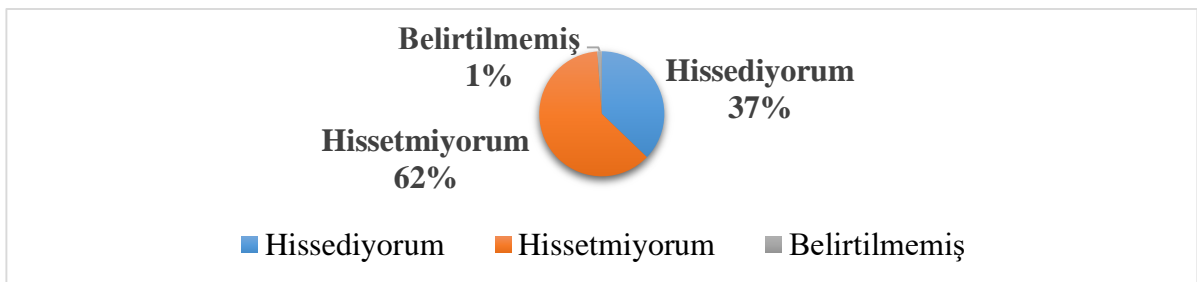
Şekil 12’ de belirtilen verilere göre; okulda dışlandığına dair algısı olan katılımcıların %34.6 (N=120) oranında olduğu görülmektedir.

Şekil 13: Katılımcıların Okulda Şiddete Uğrama Oranı

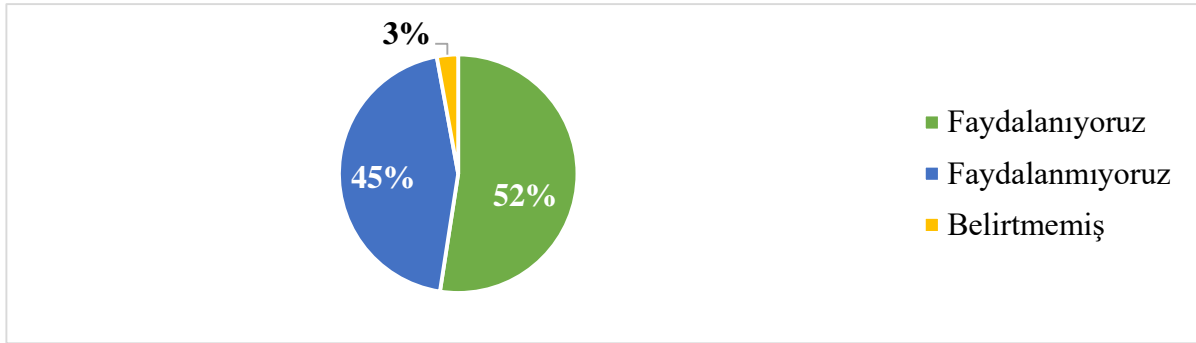
Katılımcıların okulda şiddete uğrama oranlarına dair veriler Şekil 13’ te sunulmuştur. Elde edilen verilere göre; katılımcıların %25’ i (N= 87) okulda sözel, cinsel veya fiziksel şiddet deneyimi yaşadığını belirtmiştir.

Şekil 14: Katılımcıların Ayrımcılık/ Dışlanma Algısı Oranı

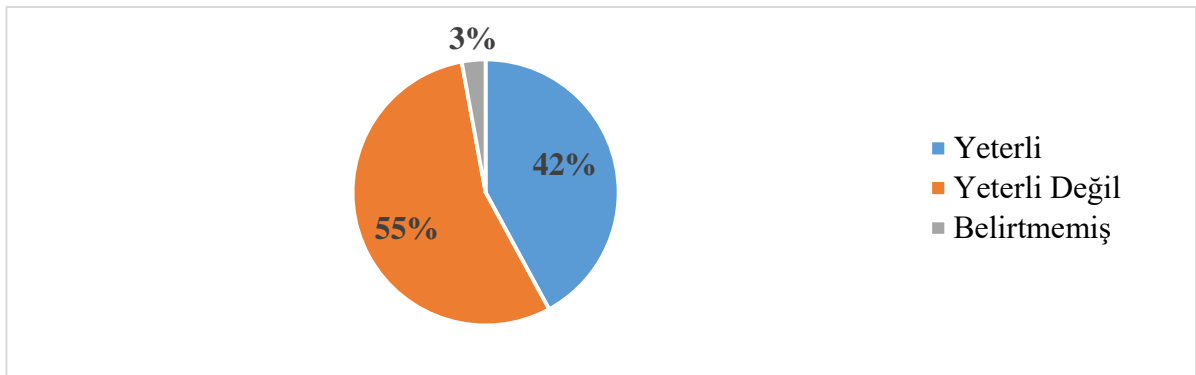
Şekil 14’ te yer alan bilgilere göre günlük yaşamında görmezden gelindiğine veya dışlandığına dair bir algıya sahip olan katılımcı oranının %37 (N= 129) olduğu görülmektedir.

Şekil 15: Katılımcıların Sosyal Yardımlardan Faydalanma Oranları

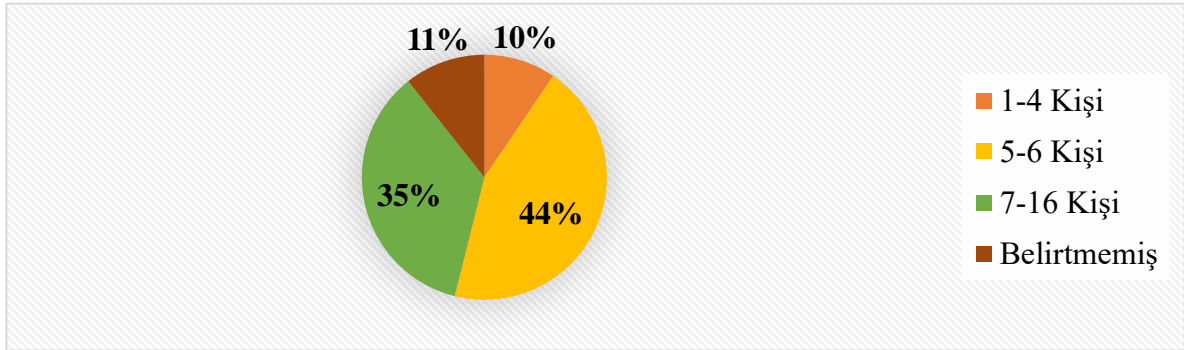
Katılımcıların okul dışındaki sosyal destek algısına ilişkin bilgi elde etmek amacı ile sosyal yardımlardan faydalanıp faydalanmadıkları sorulmuştur. Şekil 15’ te bu kapsamda elde edilen veriler bulunmaktadır. Buna göre; katılımcıların %52’ si (N= 182) sosyal yardımlardan faydalanmakta, %45’i (N= 155) ise sosyal yardımlardan faydalanmamaktadır.

Şekil 16: Katılımcıların Çevredeki Suriyelilerin Desteğine Dair Algısı

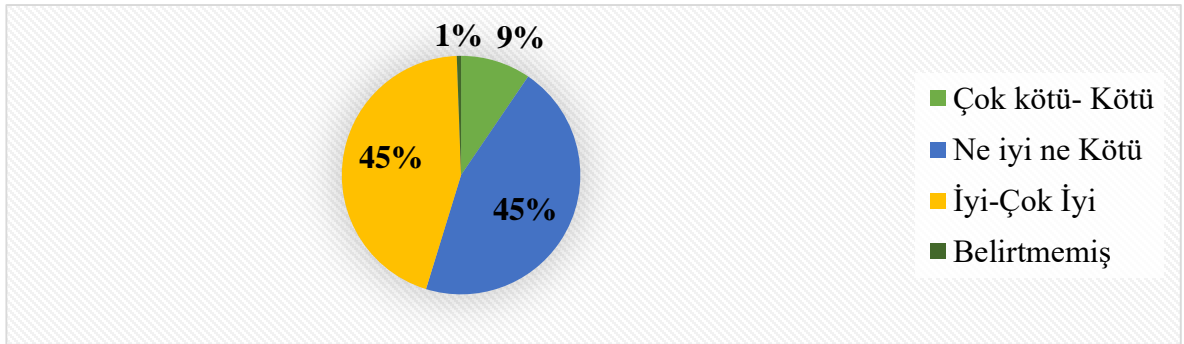
Şekil 16’ da katılımcıların çevrelerinde bulunan Suriyelilerin desteğini, dayanışmasını yeterli bulup bulmadıklarına dair veriler yer almaktadır. Bu verilere göre; katılımcıların %55’ inin (N= 191) çevresindeki Suriyeliler’ in dayanışmasını yeterli bulmadığı, %42’ sinin (N= 146) ise mevcut dayanışmayı yeterli bulduğu görülmüştür.

Şekil 17: Evde İkamet Eden Birey Sayısı Oranları

Aynı zamanda evde yaşayan birey sayısı sosyal destek göstergesi olarak değerlendirilmiş ve Şekil 17’ de yer alan sonuçlara göre; katılımcıların %44’ ünün (N= 154) 5-6 kişiyle, %35’ inin (N=123) ise 7-16 kişi ile ikamet ettiği görülmüştür.

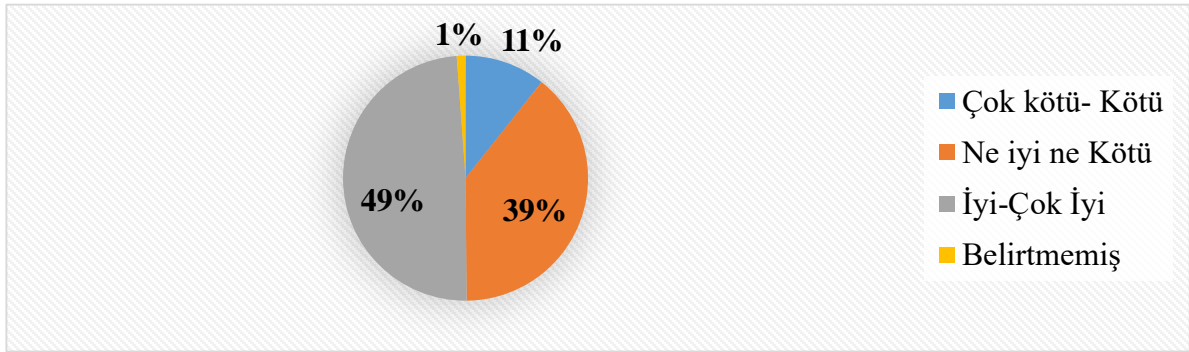
Şekil 18: İkamet Edilen Evin Barınma ve Yaşam Koşulları Algısına Dair Oranlar

Katılımcıların barınma koşulları ile beslenme kalitesine ilişkin subjektif algısı hakkında bilgi elde etmek amacı ile *Çok kötü (1), Kötü (2), Ne İyi Ne Kötü (3), İyi (4), Çok İyi (5)* olmak üzere 5’ li likert düzeyinde yanıt seçeneği sunulmuştur. Katılımcıların yanıtları her iki değişken için de *Kötü- Çok Kötü, Ne iyi Ne kötü, İyi- Çok İyi* olmak üzere 3 düzeye düşürülerek analizlere dahil edilmiştir. Barınma koşullarına dair algı ile beslenme kalitesine dair algı hakkında elde edilen veriler Şekil 18 ve Şekil 19’ da sunulmuştur.

Şekil 18’ de yer alan verilere göre; katılımcıların %45’ i (N= 157) mevcut barınma koşullarını Ne iyi- Ne Kötü olarak tanımlamaktadır. Bununla beraber katılımcıların %45’ inin yaşam koşullarını İyi-Çok İyi olarak tanımladığı ve %9’ unun (N=33) barınma koşullarını Çok Kötü-Kötü olarak tanımladığı görülmektedir.

Şekil 19: Beslenme ve Gıda Kalitesi Algısına Dair Oranlar

Şekil 19’ da yer alan verilere göre; katılımcıların %11’ i (N=37) beslenme kalitesini Çok Kötü-Kötü, %39’ u (N= 136) Ne İyi Ne Kötü ve %49’ u ise İyi-Çok İyi (N= 170) olarak tanımlamaktadır.

3.2. DEĞİŞKENLER ARASI İLİŞKİLER

Bulguların bu bölümünde kültürleşme süreci öncesi faktörler ile kültürleşme süreci faktörleri arasındaki ilişkiler incelenmektedir. Bu bağlamda gerçekleştirilen analizlerde Ki-kare bağımsızlık testi kullanılmıştır.

3.2.1. Cinsiyet Değişkeni ile Kültürleşme Süreci Öncesi ve Kültürleşme Süreci Değişkenlerinin İncelenmesi

Çizelge 3: Cinsiyet ile Kültürleşme Süreci Öncesi Değişkenler Ki-Kare Testi

		<i>Kadın</i>		<i>Erkek</i>		χ^2	p
		n	%	n	%		
Yakının Kaybı	Evet	152	65	79	73.1	2.26	.13
	Hayır	82	35	29	26.9		
Göç Edemeyen Yakın	Var	165	70.8	62	57.4	5.96	.01
	Yok	68	29.2	46	42.6		
Son 1 yılda Sağlık Sorunu	Var	37	15.6	16	15.1	.00	1.00
	Yok	200	84.4	90	84.9		
Önceden Teşhis Edilmiş Hastalık	Var	20	8.5	12	11.3	.40	.52
	Yok	216	91.5	94	88.7		
Dil Engeli	Evet	124	52.3	42	39.3	5.04	.02
	Hayır	113	47.7	65	60.7		

Çizelge 4: Cinsiyet ile Kültürleşme Süreci Değişkenleri Ki-Kare Testi

		<i>Kadın</i>		<i>Erkek</i>		χ^2	p
		n	%	n	%		
Ankara’da Ayrımcılık Algısı	Evet	81	34.6	47	43.9	2.71	.10
	Hayır	153	65.4	60	56.1		
Suriyelilerin Sosyal Desteği	Var	98	42.2	48	46.6	.55	.45
	Yok	134	57.8	55	53.4		
Sosyal Yardımlardan Faydalanma	Evet	128	55.7	53	50.5	.77	.37
	Hayır	102	44.3	52	49.5		
Okulda Dışlanma Algısı	Evet	72	30.9	48	46.2	7.30	.00
	Hayır	161	69.1	56	53.8		
Okulda Şiddete Maruz Kalma	Evet	41	17.6	45	41.7	22.67	.000
	Hayır	192	82.4	63	58.3		

Çizelge 3 ve Çizelge 4’ te yer alan cinsiyet ile kültürleşme süreci öncesi ve kültürleşme süreci değişkenlerine ilişkin Ki-kare bağımsızlık testi sonuçlarına göre; cinsiyet ve Suriye’ de kalan ve göç edemeyen yakını olup olmaması, dil engeli (Türkçe’ ye yabancılık), okulda dışlanma algısı ve okulda şiddete (sözel, cinsel, fiziksel) maruz kalma değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur, (sırasıyla, $\chi^2 (1, n= 341) =5.96, p=.01, phi =.13$; $\chi^2 (1, n= 344) =5.04, p=.02, phi =.12$; $\chi^2 (1, n= 337) =7.29, p=.007, phi =-.14$; $\chi^2 (1, n= 341) =22.67, p=.000, phi =-.26$). Cinsiyet ile Suriye’ de kalan ve göç edemeyen yakını olup olmaması, dil engeli (Türkçe’ ye yabancılık) ve okulda dışlanma algısı arasındaki ilişkinin etki büyüklüğü küçük iken cinsiyet ile okulda şiddete maruz kalma arasında orta düzeyde bir ilişki olduğu görülmüştür.

3.2.2. Yaş Grubu Değişkeni ile Kültürleşme Süreci Öncesi ve Kültürleşme Süreci Değişkenlerinin İncelenmesi

Çizelge 5: Yaş Grubu ile Kültürleşme Süreci Öncesi ve Kültürleşme Süreci Değişkenleri Ki-Kare Testi

		11-14		15-17		χ^2	P
		Yaş Grubu	Yaş Grubu	Yaş Grubu	Yaş Grubu		
		n	%	n	%		
Yakının Kaybı	Evet	112	67.5	116	66.7	.03	.87
	Hayır	54	32.5	58	33.3		
Göç Edemeyen Yakın	Var	109	66.1	115	66.1	1.00	.00
	Yok	56	33.9	59	33.9		
Son 1 yılda Sağlık Sorunu	Var	20	12.1	32	18.2	2.42	.12
	Yok	145	87.9	144	81.9		
Önceden Teşhis Edilmiş Hastalık	Var	12	7.3	19	10.8	.86	.36
	Yok	152	92.7	157	89.2		
Dil Engeli	Evet	72	43.4	93	52.8	3.06	.08
	Hayır	94	56.6	83	47.2		

Ankara’da Ayrımcılık Algısı	Evet	46	28	81	46	12.01	.00
	Hayır	118	72	94	53.7		
Suriyelilerin Sosyal Desteği	Var	77	47.5	67	39.2	2.36	.12
	Yok	85	52.5	104	60.8		
Sosyal Yardımlardan Faydalanma	Evet	86	53.4	93	54.1	.01	.90
	Hayır	75	46.6	79	45.9		
Okulda Dışlanma Algısı	Evet	44	27.2	74	42.8	8.93	.00
	Hayır	118	72.8	99	57.2		
Okulda Şiddete Maruz Kalma	Evet	36	22	50	28.6	1.96	.16
	Hayır	128	78	125	71.4		

Çizelge 5’ te yer alan yaş grubu ile kültürleşme süreci öncesi ve kültürleşme süreci faktörleri arasındaki ki-kare bağımsızlık testi sonuçlarına göre ilişki sonuçlarına göre; yaş grubu ile ayrımcılık algısı ve okulda dışlanma algısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur, (sırasıyla, $\chi^2(1, n=339) = 12.01, p = .001, phi = .18$; $\chi^2(1, n= 335) = 8.93, p = .003, phi = .16$). Yaş grubu ile ayrımcılık algısı ve okulda dışlanma algısı arasında küçük etki değerine sahip bir ilişki vardır.

3.2.3. Ayrımcılık Algısı ile Kültürleşme Süreci Öncesi ve Kültürleşme Süreci Değişkenleri Arasındaki İlişki

Çizelge 6: Ayrımcılık Algısı ile Kültürleşme Süreci Öncesi ve Kültürleşme Süreci Değişkenleri Ki-kare Testi

Ayrımcılık Algısı		Var		Yok		χ^2	P
		N	%	N	%		
Yakının Kaybı	Evet	88	38.6	140	61.4	.019	.72
	Hayır	41	36.6	71	63.4		
Son 1 yılda Sağlık Sorunu	Var	29	56.9	22	43.1	.165	.002
	Yok	100	34.4	191	65.6		

Dil Engeli	Evet	75	54.5	90	54.5	.158	.003
	Hayır	53	30.1	123	69.9		
Suriyelilerin Sosyal Desteği	Var	51	34.9	95	65.1	-.056	.30
	Yok	76	40.4	112	59.6		
Okulda Dışlanma Algısı	Evet	71	60.7	46	39.3	.35	.000
	Hayır	55	25.1	164	74.9		
Okulda Şiddete Maruz Kalma	Evet	58	68.2	27	31.8	.36	.000
	Hayır	71	28	183	72		

Ayrımcılık algısı ile kültürleşme süreci öncesi ve kültürleşme süreci değişkenlerinin birbiri ile ilişkisinin değerlendirilmesi adına ki-kare analizi yapılmıştır. Çizelge 6' da yer alan analiz sonuçlarında öncelikle kültürleşme süreci öncesi değişkenleri arasında yer alan ve kültürel mesafenin göstergesi olarak değerlendirilen dil engeli ile ayrımcılık algısı arasındaki ilişki incelenmiştir. Daha sonra ayrımcılık algısı ile göç motivasyonu göstergelerinden biri olarak değerlendirilen iç savaş sırasında hayatını kaybeden yakına sahip olup olmamak arasındaki ilişki ki kare analizi ile değerlendirilmiştir.

Ayrımcılık algısı ile dil engeli arasındaki ki-kare bağımsızlık testi sonuçlarına göre; ayrımcılık algısı ile dil engeli arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur, ($\chi^2 (1, n= 341) =7.90, p=.005, phi =.15$). Ayrımcılık algısı ve dil engeli arasında küçük etki değerine sahip ilişki vardır.

Ayrımcılık algısı ile yakının kaybı değişkenleri arasındaki ki-kare bağımsızlık testi sonuçlarına göre; ayrımcılık algısı ile yakının kaybı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır, ($\chi^2 (1, n= 340) =.056, p=.81, phi =.019$).

Ayrımcılık algısı ile kültürleşme süreci değişkenleri arasında yer alan; okulda dışlanma algısı, okulda şiddete uğrama, sosyal destek algısı ve son 1 yılda ortaya çıkan sağlık sorunu değişkenleri arasındaki ilişki ki-kare analizi ile incelenmiştir.

Ayrımcılık algısı ile okulda dışlanma algısı ve okulda şiddete uğrama arasındaki ki-kare bağımsızlık testi sonuçlarına göre; ayrımcılık algısı ile okulda dışlanma algısı, okulda şiddete uğrama ve son 1 yılda sağlık sorunu yaşama değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur, (sırasıyla; $\chi^2 (1, n= 336) =39.66, p=.000, phi =.35$; $\chi^2 (1, n= 339) =42.14, p=.000, phi =.36$; $\chi^2 (1, n= 342) =8.41, p=.004, phi =.16$). Ayrımcılık algısı ve okulda dışlanma algısı ve okulda şiddete uğrama arasında orta etki değerine, ayrımcılık algısı ile son 1 yılda ortaya çıkan sağlık sorunu değişkenleri arasında küçük etki değerine sahip ilişki vardır.

Ayrımcılık algısı ile sosyal destek algısı arasındaki ki-kare bağımsızlık testi sonuçlarına göre ilişki sonuçlarına göre; ayrımcılık algısı ile sosyal destek algısı, arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır, ($\chi^2 (1, n= 334) =.83, p=.36, phi =-.056$).

3.2.4. Okulda Dışlanma Algısı ile Kültürleşme Süreci Öncesi ve Kültürleşme Süreci Değişkenleri Arasındaki İlişki

Çizelge 7: Okulda Dışlanma Algısı ile Kültürleşme Süreci Öncesi ve Kültürleşme Süreci Değişkenleri Ki-kare Testi

Okulda Dışlanma Algısı		Var		Yok		χ^2	P
		n	%	n	%		
Yakının Kaybı	Evet	60	71.4	24	28.6	.43	.000
	Hayır	60	23.6	194	76.4		

Son 1 yılda Sağlık Sorunu	Var	25	50	25	50	.13	.01
	Yok	94	32.6	194	67.4		
Dil Engeli	Evet	61	37.4	102	62.6	.03	.50
	Hayır	59	33.9	115	66.1		
Suriyelilerin Sosyal Desteği	Var	47	33.3	94	66.7	-.03	.55
	Yok	69	36.5	120	63.5		
Okulda Şiddete Maruz Kalma	Evet	60	71.4	24	28.6	.43	.000
	Hayır	60	23.6	194	76.4		

Çizelge 7’ de okulda dışlanma algısı ile kültürleşme süreci öncesi ve kültürleşme süreci değişkenlerinin birbiri ile ilişkisinin değerlendirilmesi adına gerçekleştirilen ki-kare analizi detaylandırılmıştır. Öncelikle kültürleşme süreci öncesi değişkenleri arasında yer alan ve kültürel mesafenin göstergesi olarak değerlendirilen dil engeli ile okulda dışlanma ve okulda şiddet ile göç motivasyonu göstergelerinden biri olarak değerlendirilen iç savaş sırasında hayatını kaybeden yakına sahip olma arasındaki ilişki değerlendirilmiştir. Okulda dışlanma algısı ve dil engeli ile yakının kaybı değişkenleri arasındaki ki-kare bağımsızlık testi sonuçlarına göre; okulda dışlanma ile dil engeli ve hayatını kaybeden yakına sahip olma arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır, (sırasıyla, $\chi^2 (1, n= 337) =.31, p=.57, phi =.03$; $\chi^2 (1, n= 336) =.002, p=.96, phi =-.00$).

Okulda dışlanma algısı ile kültürleşme süreci değişkenlerinden sosyal destek, son 1 yılda sağlık sorunu yaşama, okulda şiddet değişkenleri arasındaki ilişki ki kare testi ile analiz edilmiştir. Okulda dışlanma algısı ve son 1 yılda sağlık sorunu yaşama arasındaki ki-kare testi sonuçlarına göre; okulda dışlanma algısı ile son 1 yılda sağlık sorunu yaşama arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur, (sırasıyla, $\chi^2 (1, n= 338) =4.89, p=.02, phi =.12$; $\chi^2 (1, n=$

338) =60.93, $p=.000$, $phi =.43$). Okulda dışlanma algısı ve son 1 yılda sağlık sorunu yaşama arasında küçük etki değerine, okulda dışlanma algısı ile okulda şiddet değişkenleri arasında orta etki değerine sahip ilişki vardır.

3.2.5. Sosyal Destek Algısı ile Kültürleşme Süreci Öncesi ve Kültürleşme Süreci Değişkenleri Arasındaki İlişki

Çizelge 8: Sosyal Destek Algısı ile Kültürleşme Süreci Öncesi Değişkenleri Ki-kare Testi

Sosyal Destek Algısı		Var		Yok		χ^2	P
		n	%	n	%		
Yakının Kaybı	Evet	108	45.5	122	54.5	.07	.18
	Hayır	42	37.8	69	62.2		
Son 1 yılda Sağlık Sorunu	Var	21	39.6	32	60.4	-.03	.57
	Yok	124	43.8	159	56.2		
Dil Engeli	Evet	62	38.3	100	61.7	-.10	.06
	Hayır	84	48.6	89	51.4		
Okulda Şiddete Maruz Kalma	Evet	39	47	44	53	.04	.43
	Hayır	105	42	145	58		

Çizelge 8' de sosyal destek algısı ile kültürleşme süreci öncesi ve kültürleşme süreci değişkenlerinin birbiri ile ilişkisinin değerlendirilmesi adına yapılan ki-kare analizi sonuçları sunulmuştur. Dil engeli, yakının kaybı, son 1 yılda yaşanan sağlık sorunu ve okulda şiddet değişkenlerinin sosyal destek algısı ile ilişkisini ortaya koymak amacı ile ayrı ayrı ki kare analizi yapılmıştır. Yapılan ki kare analizine göre sosyal destek ile dil engeli, yakının kaybı, son 1 yılda yaşanan sağlık sorunu ve okulda şiddet değişkenleri arasından anlamlı bir ilişki bulunmamıştır, (sırasıyla, $\chi^2 (1, n= 335) =3.19$, $p=.07$, $phi = -.10$; $\chi^2 (1, n= 335) =1.49$, $p=.22$, $phi =.07$; $\chi^2 (1, n= 336) =1.17$, $p=.67$, $phi = -.03$; $\chi^2 (1, n= 333) =.44$, $p=.50$, $phi =.04$).

3.2.6. Barınma Koşullarına Dair Algı ile Kültürleşme Süreci Öncesi ve Kültürleşme Süreci Değişkenleri Arasındaki İlişki

Çizelge 9: Barınma Koşullarına Dair Algı ile Kültürleşme Süreci Öncesi Değişkenleri

Barınma Koşullarına Dair Algı		1		2		3		Chamer's V	P
		n	%	n	%	n	%		
Cinsiyet	Kadın	25	10.5	107	45.1	105	44.3	.04	.67
	Erkek	8	7.5	50	46.7	49	45.8		
Yaş Grubu	11-14	15	9	66	39.5	86	51.5	.13	.04
	15-17	18	10.3	90	51.4	67	38.3		
Yakın Kaybı	Var	27	11.7	113	49.1	90	39.1	.16	.01
	Yok	6	5.4	44	39.3	62	55.4		
Son 1 yılda Sağlık Sorunu	Var	8	15.4	29	55.8	15	28.8	.14	.03
	Yok	25	8.6	128	44	138	47.4		
Dil Engeli	Evet	25	15.2	80	48.5	60	36.4	.21	.000
	Hayır	8	3.4	77	43	94	52.5		

Çizelge 10: Barınma Koşullarına Dair Algı ile Kültürleşme Süreci Değişkenleri Ki-kare Testi

Barınma Koşullarına Dair Algı		1		2		3		Chamer's V	P
		n	%	n	%	n	%		
Ankara' da Ayrımcılık Algısı	Evet	14	10.9	69	53.9	45	35.2	.15	.01
	Hayır	18	8.5	86	40.4	109	51.2		
Suriyelilerin Sosyal Desteği	Var	7	4.8	64	44.1	74	51	.15	.01
	Yok	25	13.2	89	46.8	76	40		
Okulda Dışlanma Algısı	Evet	8	6.7	64	53.8	47	39.5	.13	.056
	Hayır	25	11.5	89	40.8	104	47.7		
Okulda Şiddete Maruz Kalma	Evet	4	4.7	49	57	33	38.4	.15	.01
	Hayır	29	11.4	104	40.8	122	47.8		

Katılımcıların barınma koşullarına dair algısı ile kültürleşme süreci öncesi ve kültürleşme süreci değişkenlerinin birbiri ile ilişkisinin değerlendirilmesi adına ki-kare analizi yapılmıştır. Şekil 9’ da yer alan sonuçlara göre; barınma koşullarına dair algı ile yaş grubu, yakının kaybı, son 1 yılda yaşanan sağlık sorunu ve dil engeli arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Şekil 10’ da yer alan verilere göre; katılımcıların barınma koşullarına dair algısı ile ayrımcılık algısı, sosyal destek ve okulda şiddete uğrama arasında da istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

3.3. KATILIMCILARIN PSİKOLOJİK UYUM GÖSTERGESİ ÖLÇEK TOPLAM PUANLARININ ÖLÇEK KESME NOKTALARINA GÖRE ANALİZİ

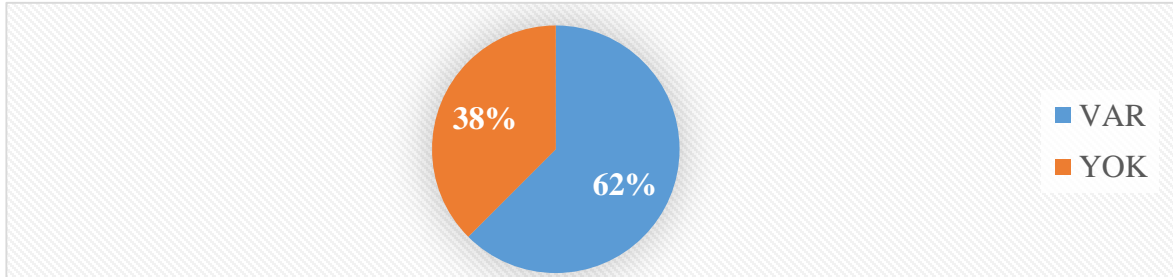
Çizelge 11: Psikolojik Uyum Göstergesi Ölçek Toplam Puanlarının Kesme Puanlarına Göre Analizi

Değişkenler	M	SS	KP	P
ÇİZOEÖ	19.61	9.84	17	.000
ÇAİİBF	26.84	12.83	25	.008
AMÖ	49.23	11.81	61.04	.000
TGP	13.30	5.09	15	.000

Katılımcıların ölçek ortalama puanlarının ölçek kesme noktalarına göre analiz sonuçları *Çizelge 11’* de sunulmuştur. Her ölçeğin tek örneklem t-testi analiz sonuçları ayrıca açıklanmıştır.

3.3.1. Katılımcıların TSSB Belirtileri Sonuçları

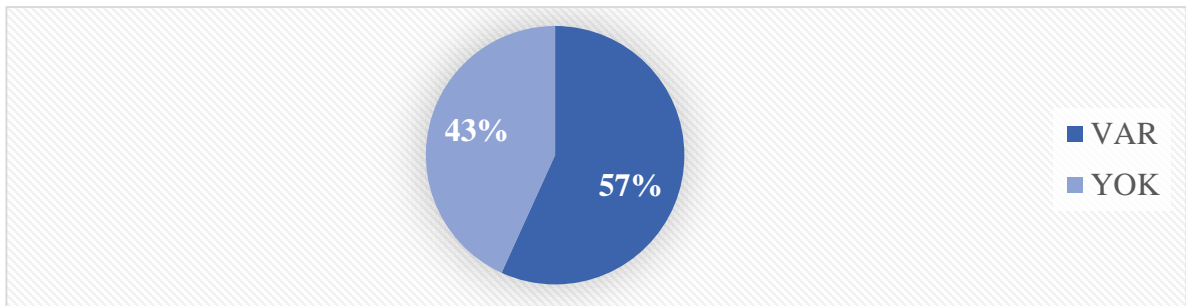
Şekil 20: Katılımcıların TSSB Belirtilerine Dair Oranlar

Çocuklar İçin Zor Olayların Etkisi Ölçeği toplam puanları ile ölçeğin kesme puanını kıyaslamak üzere tek örneklem t-testi yürütülmüştür. Çizelge 11’ de bulunan test sonuçlarına göre; örneklemin ÇİZOEÖ ortalamasının (M= 19.61, SS= 9.84) kesme puanından (KP= 17) istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde yüksek olduğu görülmüştür ($p < .000$). Şekil 20’ de yer alan sonuçlara göre; katılımcıların %62’ sinin kesme puanının üzerinde puan aldığı görülmüştür.

3.3.2. Katılımcıların Anksiyete ile İlişkili Bozukluk Belirtileri Sonuçları

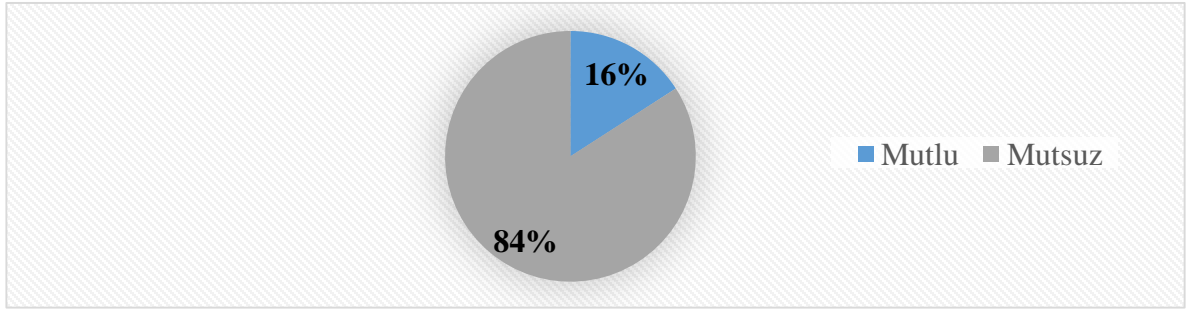
Şekil 21: Katılımcıların Anksiyete ile İlişkili Bozukluk Belirtine Dair Oranlar

Çocukta Anksiyete ile İlişkili Bozukluklar Formu toplam puanı ile ölçeğin kesme puanını kıyaslamak üzere tek örneklem t-testi yürütülmüştür. Çizelge 11' de yer alan test sonuçlarına göre; örneklemin ÇAIİBF ortalamasının ($M= 26.84$, $SS=12.83$) kesme puanından ($KP= 25$) istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde yüksek olduğu görülmüştür ($p< .008$). Şekil 21' de yer alan verilere göre katılımcıların %57' si kesme puanının üzerinde puan almıştır.

3.3.3. Katılımcıların Sübjektif İyilik Hali Sonuçları

Şekil 22: Katılımcıların Sübjektif İyilik Haline Dair Oranlar

Çizelge 11' de Arap Mutluluk Ölçeği toplam puanı ile ölçeğin kesme noktasını ($M= 61.04$) kıyaslamak üzere yürütülen tek örneklem t-testine ilişkin veriler yer almaktadır. Yapılan test sonuçlarına göre; örneklemin AMÖ ortalamasının ($M=49.23$, $SS= 11.81$) kesme puanından ($KP= 61.04$) istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde düşük olduğu görülmüştür ($p<.000$). Şekil 22' de yer alan verilere göre katılımcıların %84' ü kesme puanının altında puan almıştır.

3.3.4. Katılımcıların Duygusal ve Davranışsal Güçlük Belirtisi Sonuçları

Güçler ve Güçlükler Anketi Toplam Güçlük puanı değerleri ile ölçeğin kesme noktası kıyaslamak üzere tek örneklem t-testi yürütülmüştür. Çizelge 11' de yer alan test sonuçlarına

göre; örneklemin GGA toplam güçlük puanı ortalamasının (M= 13.30, SS= 5.09) kesme puanlarından (KP= 15, KP=20) istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde düşük olduğu görülmüştür (p<.000).

3.4. PSİKOLOJİK UYUM GÖSTERGESİ TOPLAM PUANLARININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER İLE İNCELENMESİ

Psikolojik uyumun göstergeleri olarak değerlendirilen subjektif iyilik hali, TSSB belirtileri, kaygı ile ilişkili bozukluk belirtileri ve duygusal ve davranışsal güçlük belirtilerinin kültürleşme süreci öncesi ve kültürleşme süreci değişkenlerine göre farklılaşp farklılaşmadığını anlamak amacıyla bağımsız örneklem t-testi ile ANOVA yürütülmüştür. Yapılan analizler bağımsız değişkenlere göre sınıflandırılarak farklı başlıklarda sunulmuştur.

Kültürleşme süreci öncesi değişkenlerinden cinsiyet, yaş grubu, dil engeli ele alınırken kültürleşme süreci değişkenlerinden sağlık sorunu, ayrımcılık algısı, dışlanma algısı, şiddete maruz kalma ile beslenme kalitesi ve barınma koşullarına dair değişkenler ele alınmıştır.

3.4.1. Cinsiyet Değişkeni

Çizelge 12: Psikolojik Uyum Göstergelerinin Cinsiyet Açısından Karşılaştırılması

Cinsiyet	Kadın		Erkek		T	SD	p
	N= 237		N= 108				
	X	SS	X	SS			
Çocuklar İçin Zor Olayların Etkisi Ölçeği	20.30	9.50	17.99	10.30	2.03	343	.042
Çocukta Anksiyete ile İlişkili Bozukluklar Formu	28.15	12.68	24.12	12.84	2.72	343	.007
Arap Mutluluk Ölçeği	49.13	11.96	11.56	11.56	-.17	343	.865
Toplam Güçlük Puanı	13.01	5.05	13.91	5.14	-1.51	343	.130

Kadınların ve erkeklerin TSSB (ÇİZOEÖ) puanlarını kıyaslamak için bağımsız örneklem t-testi yürütülmüştür. Çizelge 12' de yer alan test sonuçlarına göre; kadınların (M=20.30, SS= 9.50) puanları erkeklerin (M= 17.99, SS=10.30) puanlarından istatistiksel olarak anlamlı şekilde yüksektir ($t(343)= 2.04, p= 0.04$).

Kadınların ve erkeklerin kaygı bozukluğu (ÇAIİBF) puanlarını kıyaslamak için bağımsız örneklem t-testi yürütülmüştür. Yapılan testin sonuçlarına göre kadınların (M=28.15, SS= 12.68) puanları erkeklerin (M= 24.12, SS=12.84) puanlarından istatistiksel olarak anlamlı şekilde yüksektir ($t(343)= 2.72, p= 0.007$).

Kadınların ve erkeklerin duygu ve davranış güçlükleri (GGA-Toplam Güçlük Puanı) puanlarını kıyaslamak için bağımsız örneklem t-testi yürütülmüştür. Yapılan testin sonuçlarına göre kadınların (M=13.01, SS= 5.05) puanları ile erkeklerin (M= 13.91, SS=5.14) puanları arasında istatistiksel bir fark bulunamamıştır ($t(343)= -1.51, p= 0.130$).S

Kadınların ve erkeklerin sübjektif iyilik hali-mutluluk (AMÖ) puanlarını kıyaslamak için bağımsız örneklem t-testi yürütülmüştür. Yapılan testin sonuçlarına göre kadınların (M=49.13, SS= 11.96) puanları ile erkeklerin (M= 49.36, SS=11.56) puanları arasında istatistiksel bir fark bulunamamıştır ($t(343)= -0.170, p= 0.86$).

3.4.2. Yaş Grubu Değişkeni

Çizelge 13: Psikolojik Uyum Göstergesi Ölçek Ortalama Puanlarının Yaş Grubu Açısından Karşılaştırılması

Yaş Grubu	11-13 Yaş Grubu		14-17 Yaş Grubu		T	SD	p
	N=167		N=176				
	X	SS	X	SS			
Çocuklar İçin Zor Olayların Etkisi Ölçeği	17.27	9.38	21.77	9.83	-4.33	341	.000
Çocukta Anksiyete ile İlişkili Bozukluklar Formu	25.43	12.89	28.29	12.74	-2.06	341	.039
Arap Mutluluk Ölçeği	51.41	11.08	47.33	12.19	3.23	341	.001
Toplam Güçlük Puanı	12.78	5.12	13.71	5.04	-1.69	341	.091

Çizelge 13' te görüldüğü gibi erken ergenlik dönemindeki çocuklar (11-14 yaş grubu) ile orta ergenlik dönemindeki (15-17 yaş grubu) çocukların TSSB (ÇİZOEÖ) puanlarını kıyaslamak için bağımsız örneklem t-testi yürütülmüştür. Yapılan testin sonuçlarına göre erken ergenlik dönemindeki çocukların (M=17.27, SS= 9.38) puanları orta ergenlik dönemindeki çocukların (M= 21.77, SS=9.83) puanlarından istatistiksel olarak anlamlı şekilde düşüktür ($t(341) = -4.33, p = .000$).

Erken ergenlik dönemindeki çocuklar ile orta ergenlik dönemindeki çocukların kaygı bozukluğu (ÇAİİBF) puanlarını kıyaslamak için bağımsız örneklem t-testi yürütülmüştür. Yapılan testin sonuçlarına göre erken ergenlik dönemindeki çocukların (M=25.43, SS= 12.89) puanları orta ergenlik dönemindeki çocukların (M= 28.29, SS=12.74) puanlarından istatistiksel olarak anlamlı şekilde düşüktür ($t(341) = -2.06, p = .039$).

Erken ergenlik dönemindeki çocuklar ile orta ergenlik dönemindeki çocukların subjektif iyilik hali-mutluluk (AMÖ) puanlarını kıyaslamak için bağımsız örneklem t-testi

yürütülmüştür. Yapılan testin sonuçlarına göre erken ergenlik dönemindeki çocukların (M=51.41, SS= 11.08) puanları ile orta ergenlik dönemindeki çocukların (M= 47.33, SS=12.19) puanları arasında istatistiksel bir fark bulunmuştur ($t(341)= 3.23, p= .001$).

Erken ergenlik dönemindeki çocuklar ile orta ergenlik dönemindeki çocukların duygu ve davranış güçlükleri (GGA-Toplam Güçlük Puanı) puanlarını kıyaslamak için bağımsız örneklem t-testi yürütülmüştür. Yapılan testin sonuçlarına göre erken ergenlik dönemindeki çocukların (M=12.78, SS= 5.12) puanları ile orta ergenlik dönemindeki çocukların (M= 13.71, SS=5.04) puanları arasında istatistiksel bir fark bulunamamıştır ($t(341)= -1.69, p= .091$).

3.4.3. Dil Engeli Değişkeni

Çizelge 14: Psikolojik Uyum Göstergesi Ölçek Ortalama Puanlarının Dil Engeli Açısından Karşılaştırılması

<i>Günlük yaşamda ihtiyaçlarınızı karşılarken dil engeli ile karşılaşır mısınız?</i>	Karşılaşırım		Karşılaşmam		T	SD	P
	N=166		N=179				
	X	SS	X	SS			
Çocuklar İçin Zor Olayların Etkisi Ölçeği	19.51	10.09	19.75	9.67	-.22	343	.55
Çocukta Anksiyete ile İlişkili Bozukluklar Formu	27.53	13.36	26.20	12.37	.95	343	.34
Arap Mutluluk Ölçeği	47.07	12.12	51.29	11.22	-3.35	343	.001
Toplam Güçlük Puanı	13.28	4.96	13.24	5.20	.95	343	.34

Günlük yaşamda ihtiyaçlarını karşılarken dil engeli ile karşılaşanlar ile dil engeli ile karşılaşmayan çocukların subjektif iyilik hali-mutluluk (AMÖ) puanlarını kıyaslamak için bağımsız örneklem t-testi yürütülmüştür. Çizelge 14' te yer alan test sonuçlarına göre dil

engeli ile karşılaşan çocukların (M=47.07, SS= 12.12) puanları ile dil engeli ile karşılaşmayan çocukların (M= 51.29, SS=11.22) puanları arasında istatistiksel bir fark bulunmuştur ($t(343) = -3.35$, $p = .001$). Diğer psikolojik uyum göstergeleri ile yapılan bağımsız örneklem t-testi sonuçlarının anlamlı olmadığı görülmektedir.

3.4.4. Sağlık Sorunu Değişkeni

Çizelge 15: Psikolojik Uyum Göstergesi Ölçek Ortalama Puanlarının Son 1 Yılda Sağlık Sorunu Yaşama Açısından Karşılaştırılması

<i>Son 1 yılda ortaya çıkan sağlık sorununuz var mı?</i>	Var		Yok		T	SD	p
	N= 53		N= 292				
	X	SS	X	SS			
Çocuklar İçin Zor Olayların Etkisi Ölçeği	25.06	9.58	18.66	9.61	343	4.46	.000
Çocukta Anksiyete ile İlişkili Bozukluklar Formu	33.62	12.43	25.64	12.56	343	4.25	.000
Toplam Güçlük Puanı	16.57	5.12	12.69	4.87	343	5.28	.000
Arap Mutluluk Ölçeği	43.11	11.84	50.33	11.52	343	-4.18	.000

Çizelge 15' te yer alan psikolojik uyumun göstergeleri olan TSSB, kaygı ile ilişkili bozukluk ve duygusal ve davranışsal güçlük belirtileri ile sübjektif iyilik halinin son 1 yılda ortaya çıkan sağlık sorunu bulunanlar ile bulunmayanlara göre farklılaşıp farklılaşmadığının anlaşılması amacıyla gerçekleştirilen t-testi sonuçlarına göre; son 1 yılda sağlık sorunu yaşayan çocukların (M=25.06, SS= 9.58) TSSB belirti düzeyini gösteren ÇİZOEÖ puanları ile son 1 yılda sağlık sorunu yaşamayan çocukların (M= 18.66, SS=9.61) puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($t(343) = 4.46$, $p = .000$). Son 1 yılda sağlık sorunu yaşayan çocukların (M=33.62, SS= 12.43) kaygı ile ilişkili bozukluklara dair belirti düzeyini gösteren ÇAİİBF puanları ile son 1 yılda sağlık sorunu yaşamayan çocukların (M=

25.64, SS=12.56) puanları arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($t(343)= 4.25, p= .000$),

Son 1 yılda sağlık sorunu yaşayan çocukların ($M=16.57, SS= 5.12$) duygusal ve davranışsal güçlüklerle dair belirti düzeyini gösteren toplam güçlük puanları ile son 1 yılda sağlık sorunu yaşamayan çocukların ($M= 12.69, SS=4.87$) puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($t(343)= 5.28, p= .000$).

Yapılan bağımsız örneklem t-testi sonuçlarına göre; son 1 yılda sağlık sorunu yaşayan çocukların ($M=43.11, SS= 11.84$) subjektif iyilik hali düzeyini gösteren AMÖ puanları ile son 1 yılda sağlık sorunu yaşamayan çocukların ($M= 50.33, SS=11.52$) puanları arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($t(343)= -4.18, p= .000$).

3.4.5. Ayrımcılık Algısı Değişkeni

Çizelge 16: Psikolojik Uyum Göstergesi Ölçek Ortalama Puanlarının Ayrımcılık Algısı Açısından Karşılaştırılması

<i>Ankara' da halkın sizi görmezden geldiğini/ ayrımcılık yaptığını düşünüyor musunuz?</i>	Düşünüyorum		Düşünmüyorum		T	SD	p
	N= 129		N= 214				
	X	SS	X	SS			
Çocuklar İçin Zor Olayların Etkisi Ölçeği	20.66	8.86	18.85	10.44	1.73	308.4	.084
Çocukta Anksiyete ile İlişkili Bozukluklar Formu	30.19	12.81	24.79	12.45	3.84	341	.000
Toplam Güçlük Puanı	14.61	5.19	12.42	4.84	3.95	341	.000
Arap Mutluluk Ölçeği	45.16	11.84	51.89	11	-5.33	341	.000

Psikolojik uyumun göstergeleri olan TSSB, kaygı ile ilişkili bozukluk ve duygusal ve davranışsal güçlük belirtileri ile subjektif iyilik halinin ayrımcılığa uğradığını düşünenler/ ayrımcılık algısına sahip olanlar ile olmayanlara göre farklılaşıp farklılaşmadığının

belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen t-testi sonuçları Çizelge 16' da sunulmuştur. Sunulan sonuçlara göre; ayrımcılık algısına sahip çocukların (M=20.66, SS= 8.86) TSSB belirti düzeyini gösteren ÇİZOEÖ puanları ile ayrımcılık algısına sahip olmayan çocukların (M= 18.85, SS=10.44) puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($t(308.4)= 1.73, p= .084$).

Ayrımcılık algısına sahip çocukların (M=30.19, SS= 12.81) kaygı ile ilişkili bozukluklara dair belirti düzeyini gösteren ÇAIİBF puanları ile ayrımcılık algısına sahip olmayan çocukların (M= 24.79, SS=12.45) puanları arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($t(341)= 3.84, p= .000$).

Ayrımcılık algısına sahip çocukların (M=14.61, SS= 5.19) duygusal ve davranışsal güçlüklerle dair belirti düzeyini gösteren toplam güçlük puanları ile ayrımcılık algısına sahip olmayan çocukların (M= 12.42, SS=12.42) puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($t(341)= 4.84, p= .000$).

Yapılan bağımsız örneklem t-testi sonuçlarına göre; ayrımcılık algısına sahip çocukların (M=45.16, SS= 11.84) subjektif iyilik hali düzeyini gösteren AMÖ puanları ile ayrımcılık algısına sahip olmayan çocukların (M= 51.89, SS=11) puanları arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($t(341)= -5.33, p= .000$).

3.4.6. Dışlanma Algısı Değişkeni

Çizelge 17: Psikolojik Uyum Göstergesi Ölçek Ortalama Puanlarının Okulda Dışlanma Algısı Açısından Karşılaştırılması

<i>Okulda dışlandığınızı hissediyor musunuz?</i>	Hissediyorum		Hissetmiyorum		T	SD	p
	N= 120		N= 219				
	X	SS	X	SS			
Çocuklar İçin Zor Olayların Etkisi Ölçeği	20.56	8.84	18.91	10.34	1.47	337	.141
Çocukta Anksiyete ile İlişkili Bozukluklar Formu	28.96	12.29	25.36	12.75	2.52	208.7	.012
Toplam Güçlük Puanı	14.86	5.22	12.33	4.79	4.49	337	.000
Arap Mutluluk Ölçeği	46.39	13.07	50.78	10.80	-3.14	337	.002

Psikolojik uyumun göstergeleri olan TSSB, kaygı ile ilişkili bozukluk ve duygusal ve davranışsal güçlük belirtileri ile sübjektif iyilik halinin dışlanma algısına sahip olanlar ile olmayanlara göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla t-testi yürütülmüştür. Çizelge 17' de sunulan test sonuçlarına göre; dışlanma algısına sahip çocukların (M=20.56, SS= 8.84) TSSB belirti düzeyini gösteren ÇİZOEÖ puanları ile dışlanma algısına sahip olmayan çocukların (M= 18.91, SS=10.34) puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($t(337)= 1.47, p= .14$).

Dışlanma algısına sahip çocukların (M=28.96, SS= 12.29) kaygı ile ilişkili bozukluklara dair belirti düzeyini gösteren ÇAİİBF puanları ile dışlanma algısına sahip olmayan çocukların (M= 25.36, SS=12.75) puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($t(208.7)= 2.52, p= .01$).

Dışlanma algısına sahip çocukların (M=14.86, SS= 5.22) duygusal ve davranışsal güçlüklerle dair belirti düzeyini gösteren toplam güçlük puanları ile dışlanma algısına sahip olmayan

çocukların (M= 12.33, SS=4.79) puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($t(337)= 4.49, p= .000$).

Yapılan bağımsız örneklem t-testi sonuçlarına göre; dışlanma algısına sahip çocukların (M=46.39, SS= 13.07) sübjektif iyilik hali düzeyini gösteren AMÖ puanları ile dışlanma algısına sahip olmayan çocukların (M= 50.01, SS=11.85) puanları arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($t(341)= -2.04, p= .042$).

3.4.7. Okulda Şiddet Değişkeni

Çizelge 18: Psikolojik Uyum Göstergesi Ölçek Ortalama Puanlarının Okulda Şiddete Maruz Kalma Açısından Karşılaştırılması

<i>Okulda diğer çocuklar tarafından fiziksel/sözel/cinsel şiddete maruz kaldınız mı?</i>	Maruz kaldım		Maruz kalmadım		T	SD	p
	N= 87		N= 256				
	X	SS	X	SS			
Çocuklar İçin Zor Olayların Etkisi Ölçeği	21.25	8.52	19.01	10.21	2.00	176.1	.046
Çocukta Anksiyete ile İlişkili Bozukluklar Formu	29.58	11.99	25.69	12.78	2.49	341	.013
Toplam Güçlük Puanı	15.06	4.91	12.65	5.02	3.87	341	.000
Arap Mutluluk Ölçeği	47.03	11.34	50.01	11.85	-2.04	341	.042

Psikolojik uyumun göstergeleri olan TSSB, kaygı ile ilişkili bozukluk ve duygusal ve davranışsal güçlük belirtileri ile sübjektif iyilik halinin okulda (fiziksel, sözel, cinsel) şiddete maruz kaldığını ifade edenler ile maruz kalmadığını belirtenlere göre ile farklılaşım farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen t-testi sonuçları Çizelge 18' de sunulmuştur. Sunulan verilere göre; okulda şiddete maruz kalan çocukların (M=20.56, SS= 8.84) TSSB belirti düzeyini gösteren ÇIZOEÖ puanları ile okulda şiddete maruz kalmadığını

ifade eden çocukların (M= 18.91, SS=10.34) puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur; (t(337)= 1.47, p= .14).

Okulda şiddete maruz kalan çocukların (M=29.58, SS= 8.52) kaygı ile ilişkili bozukluklara dair belirti düzeyini gösteren ÇAIİBF puanları ile okulda şiddete maruz kalmadığını ifade eden çocukların (M= 25.69, SS=12.78) puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (t(341)= 2.49, p= .013).

Okulda şiddete maruz kalan çocukların (M=15.06, SS= 4.91) duygusal ve davranışsal güçlüklerle dair belirti düzeyini gösteren toplam güçlük puanları ile okulda şiddete maruz kalmadığını ifade eden çocukların (M= 12.65, SS=5.02) puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (t(341)= 3.87, p= .000).

Yapılan bağımsız örneklem t-testi sonuçlarına göre; okulda şiddete maruz kalan çocukların (M=47.03, SS= 11.34) subjektif iyilik hali düzeyini gösteren AMÖ puanları ile okulda şiddete maruz kalmadığını ifade eden çocukların (M= 50.01, SS=11.85) puanları arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (t(341)= -2.04, p= .042).

3.4.8. Barınma Koşullarına Dair Algı Değişkeni

Barınma koşullarına ilişkin algı ile psikolojik uyumun göstergeleri olan ÇİZOEÖ, GGA, ÇAIİBF ölçekleri arasındaki ilişkinin incelenebilmesi adına tek faktörlü gruplar arası varyans analizi yürütülmüştür. Katılımcılar barınma koşullarına ilişkin algılarına göre üç gruba ayrılmıştır (Grup 1: Çok kötü- Kötü, Grup 2: Ne iyi ne Kötü, Grup 3: İyi-Çok İyi).

Üç grup için ÇİZOEÖ puanlarında $p < .05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur: $F(2,342) = 9.6$, $p < .00$. Eta kare kullanılarak hesaplanan etki büyüklüğü .05 olarak bulunmuştur. Tukey HSD testi kullanan Post-hoc kıyaslamalar Grup 3 için elde edilen ortalama puanın ($M = 17.42$, $SD = 9.76$) Grup 1 için elde edilen ortalama puandan ($M = 24.58$, $SD = 11.23$) ve Grup 2 için elde edilen ($M = 20.83$, $SD = 9.10$) puandan istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde farklı olduğuna, Grup 2 için elde edilen ortama puan Grup 1 için elde edilen ortalama puandan anlamlı bir şekilde farklılaşmadığına işaret etmektedir.

Üç grup için ÇAIİBF puanlarında $p < .05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur: $F(2,342) = 7.5$, $p < .00$. Eta kare kullanılarak hesaplanan etki büyüklüğü .04 olarak bulunmuştur. Tukey HSD testi kullanan Post-hoc kıyaslamalar Grup 3 için elde edilen ortalama puanın ($M = 23.96$, $SD = 12.21$) Grup 1 için elde edilen ortalama puandan ($M = 29.96$, $SD = 14.43$) ve Grup 2 için elde edilen ($M = 29.12$, $SD = 12.61$) puandan istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde farklı olduğuna, Grup 2 için elde edilen ortama puan Grup 1 için elde edilen ortalama puandan anlamlı bir şekilde farklılaşmadığına işaret etmektedir.

Üç grup için GGA (Toplam Güçlük Puanı) puanlarında $p < .05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur: $F(2,342) = 4.2$, $p < .01$. Eta kare kullanılarak hesaplanan etki büyüklüğü .02 olarak bulunmuştur. Tukey HSD testi kullanan Post-hoc kıyaslamalar Grup 2 için elde edilen ortalama puanın ($M = 13.96$, $SD = 4.96$) Grup 3 için elde edilen ortalama puandan ($M = 12.39$, $SD = 4.88$) puandan istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde farklı olduğuna, Grup 1 için elde edilen ortama puanın ($M = 14.03$, $SD = 6.05$) ise ne Grup 2 ne de Grup 3'ten anlamlı bir şekilde farklılaşmadığına işaret etmektedir.

Üç grup için AMÖ puanlarında $p < .05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur: $F(2,342) = 7.4, p < .00$. Eta kare kullanılarak hesaplanan etki büyüklüğü .04 olarak bulunmuştur. Tukey HSD testi kullanan Post-hoc kıyaslamalar Grup 3 için elde edilen ortalama puanın ($M = 51.68, SD = 11.75$) Grup 1 için elde edilen ortalama puandan ($M = 44.33, SD = 12.10$) ve Grup 2 için elde edilen ($M = 47.86, SD = 11.41$) puandan istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde farklı olduğuna, Grup 2 için elde edilen ortama puan Grup 1 için elde edilen ortalama puandan anlamlı bir şekilde farklılaşmadığına işaret etmektedir.

3.4.9. Beslenme Kalitesine Dair Algı ile Değişkeni

Beslenme koşullarına ilişkin algı ile psikolojik uyumun göstergeleri olan ÇİZOEÖ, GGA, ÇAIİBF ve AMÖ ölçekleri arasındaki ilişkinin incelenmesi adına tek faktörlü gruplar arası varyans analizi yürütülmüştür. Katılımcılar beslenme koşullarına ilişkin algılarına göre üç gruba ayrılmıştır (Grup 1: Çok kötü- Kötü, Grup 2: Ne iyi ne Kötü, Grup 3: İyi-Çok İyi).

Üç grup için ÇİZOEÖ puanlarında $p < .05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur: $F(2,340) = 7.7, p < .00$. Eta kare kullanılarak hesaplanan etki büyüklüğü .04 olarak bulunmuştur. Tukey HSD testi kullanan Post-hoc kıyaslamalar Grup 1 için elde edilen ortalama puanın ($M = 24.70, SS = 9.35$) Grup 2 için elde edilen ortalama puandan ($M = 20.31, SS = 9.57$) ve Grup 3 için elde edilen ($M = 18.02, SS = 9.84$) puandan istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde farklı olduğuna, Grup 2 için elde edilen ortama puan Grup 3 için elde edilen ortalama puandan anlamlı bir şekilde farklılaşmadığına işaret etmektedir.

Üç grup için ÇAIİBF puanlarında $p < .05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur: $F(2,340) = 3.9, p < .02$. Eta kare kullanılarak hesaplanan etki büyüklüğü .02

olarak bulunmuştur. Tukey HSD testi kullanan Post-hoc kıyaslamalar Grup 1 için elde edilen ortalama puanın (M= 32.28, SS= 13.95) Grup 3 için elde edilen ortalama puandan (M= 25.84, SS= 12.17) puandan istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde farklı olduğuna, Grup 2 için elde edilen ortama puan (M=26.92, SS=12.98) Grup 1 için elde edilen ortalama puandan ve Grup 3 için elde edilen ortalama puandan anlamlı bir şekilde farklılaşmadığına işaret etmektedir.

Üç grup için GGA (Toplam Güçlük Puanı) puanlarında $p<.05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur $F(2,340)= 2.9, p<.05$.

3.5. PSİKOLOJİK UYUM GÖSTERGELERİ ARASINDAKİ KORELASYONEL İLİŞKİ

Çizelge 19: Psikolojik Uyum Göstergeleri Arasındaki Korelasyonel İlişki

	1- ÇİZOEÖ	2- AMÖ	3- GGA	4- ÇAIİBF
1- ÇİZOEÖ (TSSB Belirtileri)	-			
2- AMÖ (Sübjektif İyilik Hali)	-,278**	-		
3- GGA (Toplam Güçlük Puanı)	,357**	-,373**	-	
4- ÇAIİBF (Kaygı ile İlişkili Bozukluk Belirtileri)	,421**	-,248**	,469**	-

Bu bölümde, psikolojik uyum göstergeleri arasındaki ilişkiyi görmek amacı ile Pearson Momentler çarpımı korelasyon katsayısı kullanılarak analiz yapılmıştır. Çizelge 21' de sunulan analiz sonuçlarına göre; TSSB (ÇİZOEÖ) ile kaygı bozuklukları (ÇAIİBF) ve TSSB ile duygusal ve davranışsal güçlük (GGA) arasında beklendiği gibi pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (sırasıyla, $r= .42, p<.01$; $r=.35, p<.01$). TSSB belirtileri ile mutluluk (AMÖ) arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r= .27, p<.01$).

Duygusal ve davranışsal güçlük (GGA) ile kaygı bozuklukları (ÇAİİBF) arasında istatistiksel açıdan anlamlı pozitif yönlü bir korelasyon bulunmuştur ($r=.46$, $p<.01$).

4. BÖLÜM: TARTIŞMA

Bu tez çalışmasının amacı; Ankara' nın Altındağ İlçesinde yaşayan, savaş ve göç deneyimi yaşamış 11-17 yaş arası Suriyeli ergenlerin; mevcut psikolojik uyumunun değerlendirilmesi ve psikolojik uyum ile kültürleşme süreci öncesi faktörler ile kültürleşme süreci faktörleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu doğrultuda, TSSB belirtileri, kaygı ile ilişkili bozukluk belirtileri, duygusal ve davranışsal güçlük belirtileri ve sübjektif iyilik haline ilişkin belirtiler psikolojik uyumun göstergeleri arasında değerlendirilerek ölçülen bu değişkenlerin kültürleşme süreci öncesi faktörler arasında yer alan yaş, cinsiyet, göç motivasyonunun göstergesi olan yakının kaybı, dil engeli ve kültürleşme süreci faktörleri arasında yer alan yeni yerleşilen yerdeki ikamet süresi, algılanan sosyal destek, algılanan ayrımcılık, beslenme kalitesi ve yaşam koşullarına ilişkin algı ile değerlendirilen yaşam kalitesi göstergeleri ve sağlık sorunlarının varlığına dair değişkenler ele alınmıştır. Çalışmanın bu bölümünde, araştırmanın temel amacına ulaşmak adına yapılan istatistiksel analiz sonuçlarından elde edilen bulgular, ilgili literatür çerçevesinde tartışılmaktadır.

4.1. KATILIMCILARIN KÜLTÜRLEŞME SÜRECİ ÖNCESİ VE KÜLTÜRLEŞME SÜRECİ DEĞİŞKENLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Katılımcıların %68' inin kadın olduğu ve %31.3' ünün erkek olduğu görülmüştür. Bu durumun nedenlerinden birinin toplumsal cinsiyet rollerine dayalı olduğu düşünülmektedir. Cinsiyete dayalı iş bölümü gereği erkek çocukların iş yaşamında yer alarak evi geçindirmesi

gerektiğine dair toplumsal beklentinin katılımcı oranları arasındaki farkın oluşmasında etkili olduğu düşünülmüştür.

Katılımcıların %76' sının Suriye' nin Halep şehrinde geldiği görülmüştür. Halep Suriye' de yaşanan iç savaşın yoğun olduğu şehirlerin başında gelmektedir. Katılımcıların Ankara' da bulunma süresinin 1 ay ile 88 ay aralığında olduğu ve %34.6' sının 1-36 aydır Ankara' da buldukları öğrenilmiştir. Ortalama Ankara' da bulunma süresinin yaklaşık 2 sene olduğu görülmüştür. Bu sürenin psikolojik uyumun sağlanması adına yeterli olup olmadığı ilerleyen analizlerde de değerlendirilmiş olup bu örneklemin ikamet edilen süre bakımından geniş bir zaman dilimi sunmadığı görülmüştür. Bu bakımdan özellikle nesiller arasındaki farkları kapsayan boylamsal çalışmalarda kullanılmak üzere elde edilen verinin önemli bir nitelik taşıdığı düşünülmüştür.

Katılımcıların tamamının anne, baba veya yakın bir akraba ile ikamet ettiği ve birlikte ikamet edilen birey sayısının 2- 16 gibi geniş bir aralığa sahip olduğu görülmektedir.

İç çatışma sırasında veya göç ederken bir yakını kaybeden katılımcıların oranının %66.6 olduğu ve Suriye' de geride kalan veya göç edemeyen yakını olan katılımcı oranının %65.2 olduğu görülmektedir. Daha önce Türkiye' nin sınır bölgesindeki kamplardan birinde yapılan çalışmada elde edilen oranlara göre 4 Suriyeli çocuktan 3' ünün sevdiği bir insanı savaşta kaybettiği ve %50'sinin 6 veya daha fazla travmatik olaya maruz kaldığı tespit edilmiştir (Özer, Şirin ve Oppedal, 2013). Aile; çocuk ve ergenler için en önemli fiziksel koruma ve duygusal güvenlik kaynağı olarak işlev gördüğünden hem göç sırasında hem de göç sonrası dönemde duygusal bir tampon sağlaması bakımından önemli bir role sahiptir. Bu nedenle

deneyimlenen kayıplar klinik düzede olumsuz etkiler yaratmaktadır. Nitekim Finlandiya' da 46 refakatsiz sığınmacı çocuk ile yapılan araştırma sonucunda da birçok kayıp, ayrılık, işkence ve tehdit deneyimleyen küçük mültecilerin yarısında fazlasının klinik düzeyde işlevsel olduğu görülmüştür (Sourander, 1998). Bu araştırmada elde edilen verilere göre bir yakınını kaybeden ergen oranının yüksek olması; psikolojik uyum düzeyi açısından önemli bir bulgu olarak değerlendirilmektedir.

Suriye' de yaşanan çatışma sırasında büyük bir göç dalgası gerçekleşmiş olsa da halen göç edemeyen ya da göç etmeyi tercih etmeyen bireyler bulunmaktadır. Katılımcıların %65.2' sinin göç edemeyen yakını olduğu öğrenilmiş ve bu durumun da ergenlerin yaşadığı kültürleşme stresini arttırarak psikolojik uyum düzeyini olumsuz etkilediği düşünülmüştür. Ailenin yeniden yerleşme sonrasında önceden sahip olduğu sosyal yaşantısı ve iletişim kanallarının önemli derecede sekteye uğradığı söylenebilir. Lübnan' da bulunan Zatari Kampı' nda Suriyeli ergenlerle yapılan çalışmada; ergenlerin geride kalan arkadaşlarına ve sosyal yaşamlarına özlem duydukları kaydedilmiştir (IMC ve UNICEF, 2014). Suriyeli ergenlerin yarısından fazlasının yakınını geride bıraktığı göz önünde bulundurulduğunda bu durumun sosyal destek kaybına da yol açtığı düşünülmüştür.

Toplumsal tutumların da bireylerin uyum süreci üzerinde önemli bir etkisi olduğu bilinmektedir. Çocukların %34.6' sının okulda ayrımcılık ve dışlanmaya, % 37.2' sinin ise yerel halk tarafından ayrımcılığa veya dışlanmaya maruz kaldığına dair algısı olduğu ve %25.1' inin okulda şiddete maruz kaldığı görülmektedir.

4.2. PSİKOLOJİK UYUM DÜZEYİNE İLİŞKİN BULGULAR

Literatürde yer alan araştırma sonuçları ve Altındağ İlçesinde yaşayan Suriyeli çocuklarla yapılan mesleki çalışmalar neticesinde elde edilen kanaate göre; kültürleşme süreci içerisinde olan Suriyeli ergenlerin düşük düzeyde bir psikolojik uyuma sahip oldukları varsayılmıştır. Bu varsayımdan hareketle katılımcılara TSSB belirtileri, kaygı ile ilişkili bozukluk belirtileri, duygusal ve davranışsal güçlük belirtileri ve sübjektif iyilik halini ölçen ölçekler uygulanmıştır.

Suriye’ de yaşanan savaş neticesinde bir milyon çocuğun yarısının ölen veya yaralanan insanlara şahit olduğu öngörülmektedir. Sağlık ve eğitim sisteminin de zayıflaması sonucunda sosyal destek mekanizmaları zedelenen çocuklarda; TSSB, depresyon, kaygı ile ilişkili bozukluklar ile psikosomatik sorunların yaşanacağına dair öngörüler de bulunmaktadır (Gözübüyük, Duras, Dağ ve Arıca, 2015). Bu araştırma sonuçlarının mevcut beklentileri karşılama eğiliminde olduğu görülmektedir.

4.2.1. TSSB Belirtileri Düzeyine İlişkin Bulgular

Bu araştırmada katılımcıların %62,5’ inin TSSB belirtilerine sahip olduğu tespit edilmiştir. Türkiye’ de bulunan Suriyeli sığınmacılarla yapılan bir araştırmada çocukların %61’ inin TSSB belirtilerine sahip olduğu, sınır bölgesindeki kamplardan birinde yapılan çalışmada ise bu oranının %45 düzeyinde olduğu tespit edilmiştir (Baddoura ve Merhi, 2015; Özer ve ark., 2013).

Yaşanan şiddet olayları sonrasında Portekiz' e göç eden Kamboçyalı ergen mülteci çocukların en az %50' sinin TSSB belirtileri gösterdiği görülmüştür (Sack 1985; Kinzie ve Sack 1991).

Kanada, İsveç ve ABD'de TSSB, majör depresyon, psikotik bozukluklar ve kaygı ile ilişkili bozukluk belirtilerinin araştırıldığı bir başka çalışma kapsamında ise Bosna, Orta Amerika, İran ve Ruanda'dan gelen 260 mülteci ergenden veri elde edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre TSSB' nin ortalama yaygınlığının % 11 ve yaygınlık oranının %7- %17 aralığında olduğu tespit edilmiştir (Fazel, Wheeler ve Danesh, 2005).

Mülteci çocuk ve ergen örneklemleri ile yapılan çalışmalarda elde edilen TSSB oranlarının çeşitlilik gösterdiği bununla beraber Suriyeli mülteci ergen örneklem ile gerçekleştirilen çalışmalarda elde edilen oranların yüksek olduğu ve Suriyeli ergenlerin psikolojik ve sosyal destek ihtiyacında olduğu görülmektedir.

Amerika' ya göç eden Kamboçyalı çocuklar ile yapılan bir çalışmada 8-12 yaşlarında iken geniş ailelerinden veya tanıdıkları arasından en az birini kaybedenlerin oranının %80 olduğu 40 kişilik örneklemden oluşan grubun TSSB belirtilerinin, yaşanan travmatik deneyimler ve göç sürecinden yaklaşık 4 sene sonra %50 oranında olduğu tespit edilmiştir (Kinzie, Sack, Angell, Manson ve Rath, 1986). Bu tez çalışması sonuçlarına göre TSSB belirtilerine sahip ergen oranının %62,5 olduğu göz önünde bulundurulduğunda; ergenlerin yeterli psikolojik ve sosyal destek almaması halinde bu belirtilerin aynı şekilde veya farklı formlarda ortaya çıkma olasılığının yüksek olacağı düşünülmüştür.

4.2.2. Kaygı ile İlişkili Bozukluk Belirtileri Düzeyine İlişkin Bulgular

Bu araştırmada katılımcıların % 56,8' inin kaygı ile ilişkili bozukluk belirtilerine sahip olduğu tespit edilmiştir. Daha önce Türkiye' deki Suriyeliler ile yapılan bir araştırmada bu oranın %53 olduğu, Türkiye' nin güney sınırında bulunan 4 kampta Suriyeliler ile yürütülen bir diğer araştırmada da kaygı ile ilişkili bozukluk belirtilerinin %53 oranında olduğu görülmüştür (Baddoura ve Merhi, 2015; Quosh, Eloul ve Ajlani, 2013).

Elde edilen veriler, Türkiye' deki Suriyeli çocuklar arasında duygusal ve davranışsal sorunlar görüldüğüne işaret etmektedir. Neredeyse çocukların yarısında klinik açıdan anlamlı düzeyde anksiyete veya geri çekilme ve yaklaşık 3' te 2'sinde korku semptomları bulunduğu tespit edilmiştir (Cartwright, El-Khani, Subryan ve Calam, 2015).

4.2.3. Duygusal ve davranışsal güçlükler

Savaş gibi travmatik etkileri olan bir yaşam olayının ergenlerde duygusal ve davranışsal güçlüğüye yol açması beklenmiş nitekim Suriyeliler ile yapılan çalışmalarda %22 oranında çocuğun saldırganlık eğilimi olduğu ve %65 oranında çocuğun işlevsellik düzeyini ciddi anlamda düşüren psikosomatik belirtilere sahip olduğu rapor edilmiştir (Özer ve ark., 2013).

Yine 5-17 yaş aralığındaki Filistinli çocuklar ile yapılan bir çalışmada çocukların %60' ının duygusal ve davranışsal güçlük yaşadığı, %46' sının olumsuz sosyal davranışlardan ötürü problem yaşadığı belirtilmektedir (UNICEF, 2004, p. 16).

Kamboçya' da insanların ölümüne şahit olan, açlık ve pek çok ayrılık deneyimleyen 8-12 yaş aralığındaki çocuklarla yapılan çalışmada çocukların %16' sının duygusal bozukluklar yaşadığı tespit edilmiştir (Sack ve ark., 1994).

Buna karşın bu tez çalışması kapsamında katılımcıların, duygusal ve davranışsal güçlük yaşamadığı sonucu elde edilmiştir. Duygusal ve davranışsal güçlük ile ilişkili bu sonucun kullanılan ölçeğin bu örnekleme elde edilen güvenilirlik düzeyine ve klinik olmayan bir örnekleme kullanılmasına bağlı olduğu düşünülmüştür. Diğer ölçeklerin güvenilirlik düzeyine göre daha düşük bir güvenilirliğe sahip olduğu görülen bu ölçeğin; çok kullanılan ve güvenilirlik düzeyi yüksek bir ölçek olmasına rağmen Arapça formu ile daha önce yapılan çalışmalarda da yeterli verimliliği sağlamadığı görülmektedir.

4.2.4. Sübjektif İyilik Hali

Bu çalışmada, sübjektif iyilik haline dair elde edilen veriler ergenlerin %84,1' inin düşük düzeyde bir sübjektif iyilik hali bildirdiğini göstermiştir. Bu sonuçlara göre; ergenlerin %84.1' inin kendisini mutsuz olarak tanımladığı söylenebilir (Diener, 2000; Veenhoven, 2012).

Bu araştırma verilerinin de doğruladığı gibi Suriyeli çocuklar savaş ve göç sebebi ile sağlık durumu ve psiko-sosyal iyilik hali açısından zarar görmeye devam etmektedir (UNHCR, 2014).

4.2.5. Psikolojik Uyum Belirtilerinin Birbiri ile İlişkisi

Bu çalışma sonucunda; TSSB, kaygı ve kaygı ile ilişkili bozukluklar ile duygusal ve davranışsal güçlük belirtilerinin birbirleri ile pozitif yönlü, düşük ve orta düzeyde ilişkilere sahip olduğu görülmüştür. Savaştan etkilenen topluluklarla yapılan çalışmalar; TSSB, depresyon ve anksiyete ile diğer psikolojik belirtiler arasında güçlü bir ilişki olduğunu göstermektedir (Betancourt ve ark., 2012; Momartin, Silove, Manicavasagar ve Steel, 2004). Buna karşın subjektif iyilik hali ile psikolojik uyumun diğer göstergeleri arasında beklendiği üzere orta etki düzeyine sahip negatif yönlü bir ilişki bulunduğu tespit edilmiştir. Genel olarak psikolojik bozukluk deneyimi olan insanların iyilik hallerinde de önemli düşüşler görüldüğünden (Goodman, Doorley ve Kashdan, 2018), elde edilen bu sonucun literatür ile uyumlu olduğu tespit edilmiştir. Subjektif iyilik hali olarak da tanımlanan mutluluğun, ruh sağlığı iyi olan bireylerde daha yüksek düzeyde olması literatür ile uyumlu bir sonuç olarak değerlendirilmektedir (Veenhoven, 1997).

4.3. ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER İLE KÜLTÜRLEŞME SÜRECİ ÖNCESİ FAKTÖRLERİ, KÜLTÜRLEŞME SÜRECİ FAKTÖRLERİ VE PSİKOLOJİK UYUM GÖSTERGELERİNİN İNCELENMESİ

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulguların, psikolojik uyum ile kültürleşme süreci öncesi ve kültürleşme süreci değişkenleri arasındaki ilişkiye dair araştırma hipotezlerini ne ölçüde desteklediği üzerinde durulmuştur. Yaş grubu, cinsiyet, dil engeli, göç motivasyonu, ayrımcılık ve dışlanma gibi toplumsal tutumlar, sosyal destek algısı, okulda şiddet gibi olumsuz yaşam deneyimleri, yaşam kalitesi hakkında bilgi veren beslenme

kalitesi ve barınmaya koşullarına dair algı ile sağlık durumunun kişinin psikolojik uyumu üzerinde farklılaşma yaratması beklenmiştir. Bu kapsamda öncelikle kültürleşme süreci öncesi değişkenler ile kültürleşme süreci değişkenleri arasındaki farklılaşmalar ele alınmış, son aşamada da psikolojik uyum göstergesi olarak ölçümleri alınan TSSB, kaygı ile ilişkili bozukluklar, duygusal ve davranışsal güçlük belirtileri ile sübjektif iyilik halinin ele alınan değişkene göre farklılaşıp farklılaşmadığı elde edilen bulgular ile ilgili literatür çerçevesinde değerlendirilmiştir.

4.3.1. Cinsiyet ile İncelenmesi

Mülteci çocukların birçoğu kendi yerleşim yerlerinde ve güvenli bir bölgeye gitmek adına gerçekleştirdikleri tehlikeli göç esnasında şiddete şahit olmaktadır (Sack ve ark., 1994). Bu araştırmada; savaş sırasında veya göç ederken kadınların %65' inin, erkeklerin ise %73.1' inin bir yakını kaybettiği görülmüştür. Buna göre; önemli oranda şiddete şahit olma deneyiminin yaşandığını görmek mümkündür. Göç edemeyerek Suriye' de kalan bir yakını olan kadın oranının % 70.8, erkeklerin oranının ise %57.4 olduğu görülmektedir. Kadınların daha fazla göç edemeyen yakın bildirdiği görülmekle beraber bu bulgunun kültürleşme süreci açısından önemli olduğu düşünülmüştür.

Kültürleşme süreci öncesi faktörler arasında değerlendirilen ve bireyin daha fazla kültürleşme stresi yaşamamasına neden olan aynı zamanda kültürel mesafenin de bir göstergesi olarak değerlendirilen dil engelinin kadın ve erkekler arasında anlamlı olarak farklılaştığı, kadınların %52.3' ünün ve erkeklerin ise %39.3' ünün Türkçe' ye yabancılik çektiği görülmüştür. Kadın ve erkek oranları arasındaki bu fark toplumsal cinsiyet rollerinin bir

yansıması olarak değerlendirilmektedir. Kadının daha yoğun olarak ev sınırları içerisinde sosyalleşmesi nedeni ile günlük yaşamda deneyimlediği Türkçe konuşma pratiğinin erkeklerin dil deneyimleri ile farklılaştığı düşünülmüştür.

Okul yaşamında dışlanma algısı veya sözel, cinsel veya fiziksel olarak şiddete maruz kalma kültürleşme stresi yaratabilmektedir. Kadın ve erkeklerin dışlanma, şiddete maruz kalma deneyimlerinin farklılaştığı; erkeklerin %46.2' sinin okulda dışlanmaya maruz kaldığına dair bir algıya sahip olduğu, kadınlarda ise bu oranın %30.9 düzeyinde olduğu görülmüştür. Şiddete maruz kalma deneyimlerine dair bulgular; erkeklerin %41.7' sinin ve kadınların da % 17.6' sının okulda şiddete (sözel/cinsel/ fiziksel) maruz kaldığını göstermektedir. Elde edilen bu verinin yapılan başka çalışmalarca desteklendiği görülmektedir. Kessler, Mickelson ve Williams (1999) tarafından yapılan çalışmada; kadınların erkeklere oranla daha yüksek algılanan ayrımcılık oranına sahip olduğu rapor edilmiştir. Aynı raporda ayrımcılık algısının kadınların ruh sağlığı ile ilişkisinin, erkeklerinkine nazaran daha yüksek olduğu saptanmıştır. Suriyeli ergen erkekler her ne kadar daha fazla ayrımcılığa uğradığına dair bir algıya sahip olsa da kadınların psikolojik uyum düzeyinin erkeklerinkine nazaran daha düşük olduğu görülmektedir. Bu durumun da ayrımcılık etkisinin cinsiyetlere göre etki düzeyinin farklılaşması ile ilişkili olabileceği düşünülmüştür.

Psikolojik uyum göstergelerine dair ölçek puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair bulgulara göre; kadınların TSSB belirtilerine erkeklerden daha fazla sahip olduğu aynı zamanda kaygı ile ilişkili bozukluk belirtilerinin de anlamlı bir şekilde kadınlarda daha çok görüldüğü saptanmıştır. Türkiye' de 1999 Marmara Depremi' nden 3 yıl sonra çocuk ve ergenlerin uzun süreli ciddi TSSB belirtileri gösterdiği ve cinsiyetin, çocukluk

çağı TSSB belirtileri ile güçlü bir şekilde ilişki içerisinde olduğu; kadınların erkeklerden anlamlı biçimde yüksek TSSB puanlarına sahip olduğu görülmüştür (Bal, 2008). Bu çalışma kapsamında elde edilen verilere göre; ergenlik dönemindeki Suriyeli kadınların travmatik deneyimler sonrasında psikopatoloji geliştirme olasılığı, daha önce yapılan çalışmalarda elde edilen veriler ile uyumlu şekilde daha yüksek görünmektedir.

Duygu ve davranış güçlüğü ile sübjektif iyilik hali puanlarının cinsiyet değişkenine analizi her iki değişkende de kadınlar ve erkekler arasında bir fark bulunmadığı sonucunu göstermiştir. Ürdün’ de yapılan bir çalışmada; ergen kız çocuklarının erkek çocuklarından daha fazla sorun yaşadığı, daha üzgün, depresif ve korku dolu hissettiği bununla beraber yine kız çocuklarının aile ve arkadaş desteğini erkeklerden fazla hissettiği görülmüştür (IMC ve UNCEF 2014). Bu araştırma kapsamında sübjektif iyilik hali puanları arasında anlamlı bir fark olmamasının da kadın ergenlerin aile ve arkadaş desteğini erkeklerden daha fazla hissetmesinden kaynaklandığı düşünülmüştür.

Suriyeli ergenlerle gerçekleştirilen bir başka çalışmada da kadınların TSSB ve kaygı bozukluğu skorlarının anlamlı şekilde erkeklerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Berry, Phinney ve ark., 2006; Perkins ve ark., 2018). Bu çalışma sonucunda elde edilen bulguların cinsiyet ile kültürleşme sürecine dair hipotezleri doğruladığı, sonuçların literatür ile uyumlu olduğu görülmüştür.

4.3.2. Yaş Grubu ile İncelenmesi

Kültürleşme süreci öncesi değişkenler arasında yer alan ve göç motivasyonu olarak da değerlendirilen Suriye’ de yaşanan savaş sırasında deneyimlenen olumsuz yaşam olaylarının

yaş grubuna göre farklılaşıp farklılaşmadığına dair bulgulara göre; erken ergenlik dönemindeki çocukların %28' i ayrımcılığa maruz kaldığına dair bir algıya sahipken orta ergenlik dönemindeki çocuklarda bu oranın % 46 olduğu ve aradaki farkın anlamlı olduğu görülmektedir. Okulda dışlanmaya dair algı ve yaş grubu arasında gerçekleştirilen analiz sonuçlarının da anlamlı olduğu ve erken ergenlik dönemindeki çocuklardan %27.2' si bu algıya sahipken orta ergenlik dönemindeki çocuklardan %42.8' inin okulda dışlandığına dair bir algıya sahip olduğu tespit edilmiştir.

Psikolojik uyum göstergelerine ait ölçek toplam puanlarının yaş gruplarına göre analiz sonuçları; TSSB belirtileri, kaygı ile ilişkili bozukluk belirtileri ve sübjektif iyilik halinin yaş grubuna göre farklılaştığını ortaya koymuştur. Bu bulgulara göre; orta ergenlik dönemindeki çocuklarda kaygı ile ilişkili bozukluk belirtilerinin ve TSSB belirtilerinin daha yüksek düzeyde olduğu; sübjektif iyilik halinin de gene orta ergenlik dönemindeki çocuklarda daha düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Neticede; orta ergenlik dönemindeki çocukların kültürleşme sürecinde daha fazla kültürleşme stresi yaşayarak daha düşük düzeyde psikolojik uyum sergilediği düşünülmüştür. Sudan' da ve Bosna' da yaşanan iç savaş sonrasında mülteci kampında kalan 6-17 yaş ve arasındaki çocuklar ile yapılan çalışmalarda da yaşı daha büyük olan çocukların anlamlı şekilde daha yüksek klinik belirtilere sahip olduğu tespit edilmiştir (Morgos, Worden ve Gupta, 2008; Papageorgiou, Frangou-Garunovic, Iordanidou, Yule, Smith ve Vostanis; 2000). Bu bakımdan araştırma sonucunda elde edilen bulguların literatürle uyumlu olduğu görülmüştür.

Diğer kültürleşme süreci öncesi ve kültürleşme süreci faktörlerinin yaş grubuna göre anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmüştür. Ayrımcılık ve dışlanma algısı değişkenlerinde anlamlı

olarak farklılaşmanın görülmesinin; orta ergenlik döneminde ergenin temel probleminin kimlik gelişimi olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Erikson' nun (1968) yaşam boyu gelişim kuramında da altı çizilen ve 'Ben kimim?' sorusunun yanıtlanmaya çalışıldığı orta ergenlik döneminde, kimliğe dair olumsuz atıf ile karşılaşma kişinin özgüvenini zedeleyeceği gibi olumsuz bir psikolojik uyum sergilemesine de neden olmaktadır. Nitekim bu araştırma sonuçları da orta ergenlik dönemindeki çocukların dışlanma ve ayrımcılık değişkenlerine bağlı olarak erken ergenlik dönemindeki çocuklara nazaran daha fazla psikolojik sorunla karşı karşıya kaldığını göstermiştir.

4.3.3. Dil Engeli ile İncelenmesi

Karşılaşılan iki kültürün dilinin birbirine benzer oluşu ya da birbirinden farklı olması kültürel mesafe hakkında bilgi vermektedir. Suriyeliler' in ana dili Arapça iken Türkiye' de farklı dil ailesine sahip olan Türkçe konuşulmaktadır. Günlük yaşam ihtiyaçlarını karşılarken yeni kültürün dilini bilmemek engellenme yaratarak yaşanan kültürleşme stresini arttırmaktadır. Bu çalışmaya katılan Suriyeli ergenlerin %48. 12' si günlük yaşam ihtiyaçlarını karşılarken bir dil engeli yaşadıklarını belirtmiştir. Bu oranın beklenenden düşük olmasının katılımcıların %68.7' sinin kadın olması ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri göz önünde bulundurulduğunda kadınların çoğunlukla ev içerisinde ve ev çevresinde sosyalleştiği bilinmektedir. Günlük yaşamda anadil kullanımının yoğunluğunun ve dil engeli ile daha az karşılaşılmasının birbiri ile ilişkili olduğu düşünülmüştür.

Cinsiyet ile dil engeline dair bulgularda; kadınların dil engeli oranının %52.3 olduğu buna karşın erkeklerin bildirdiği oranın %39.3 olduğu ve oranlar arasındaki farkın anlamlı olduğu

görülmektedir. Dil sorunu yaşadığını ifade edenlerin daha çok kadın olmasının; kadınların Türkçe konuşma pratiğinin sosyalleşme alanları nedeni ile sınırlı olmasından kaynaklandığı düşünülmüştür. Ortadoğu kültürünün hakim olduğu çoğu ülkede toplumsal cinsiyet rollerinin etkisi ile kadınların sosyal yaşamda var olma ve hizmetlere erişim düzeyinin erkeklere göre sınırlı olmasının elde edilen bulgularla da ilişkili olduğu düşünülmüştür (Douki, Zineb, Nacef ve Halbreich, 2007).

Yaş grubu ile dil engeline dair bulgularda; anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmekle beraber orta ergenlik dönemindeki çocukların % 52.8 oranında ve erken ergenlik dönemindeki çocukların %43.4 oranında dil engeli bildirdiği görülmektedir. 11-14 yaş grubunu kapsayan erken ergenlik dönemindeki Suriyeli çocukların eğitim hayatına Türkiye’ de başlamış olmasının veya eğitim hayatının ilk aşamasında Türkiye’ nin eğitim sisteminin bir parçası haline gelmesinin dil engelinin daha az yaşanması ile ilişkili olduğu düşünülmüştür.

Psikolojik uyum göstergelerine ait ölçek toplam puanlarının dil engeline göre analizinden elde edilen bulgular; sübjektif iyilik hali puanlarının dil engeli değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaştığını göstermiştir. Dil engeli yaşayanların sübjektif iyilik halinin anlamlı şekilde düşük olduğu ve dil engeli yaşamadığını bildirenlerin ise daha iyi düzeyde sübjektif iyilik hali puanlarına sahip olduğu görülmüştür. Bu durum kültürel mesafenin göstergeleri arasında yer alan dilin kültürleşme süreci üzerindeki önemini göstermektedir. Dil engelinin daha az olması bireyin karşılaştığı yeni kültürün kurallarını anlaması, yeni sosyal ilişkiler geliştirmesi konusunda kolaylaştırıcı bir role sahiptir. Bireyin bu şekilde günlük yaşamda

daha az engellenme ile karşılaşmasının; daha az kültürleşme stresi ve daha yüksek subjektif iyilik hali ile ilişkili olduğu düşünülmüştür.

4.3.4. Göç Motivasyonu ile İncelenmesi

Bireylerin göç kararını vermesinde etkili olan itici ve çekici faktörler ve psikolojik uyumları arasındaki ilişki değerlendirildiğinde; kültürleşme öncesi süreçte yaşanan olumsuz deneyimler ile bireylerin psikolojik uyumu arasında bir ilişki bulunduğu belirtilmektedir.

Çalışma kapsamında iki soru ile değerlendirilen kültürleşme süreci öncesi olumsuz deneyimler ile bireylerin göç motivasyonunun psikolojik uyum ile ilişkisi anlaşılmaya çalışılmıştır. İlk aşamada bireylerin iç çatışma sırasında ya da göç ederken hayatını kaybeden yakını bulunup bulunmadığına dair veriler tartışılacak olup ikinci aşama da ise Suriye’ de kalan veya göç edemeyen yakının olup olmaması üzerinde durulacaktır. Bu değişkenleri savaşın olumsuz etkileri, olumsuz yaşam deneyimleri olarak tanımlamak da doğru olacaktır.

Suriyeli ergenlerin yarısından fazlasının bir yakını kaybettiği ve aynı şekilde yarısından fazlasının Suriye’ de kalan ve göç edemeyen bir yakını bulunduğu tespit edilmiştir. Travmatize çocuk popülasyonlarını kapsayan bir çalışmada; göç ve ebeveyn kaybı gibi deneyimlerin birlikte yaşanmasının, bireyin ruh sağlığı açısından toplanarak artan bir risk oluşturduğu değerlendirilmesinde bulunulmuştur. Dolayısıyla bu çalışmaya katılan ergenler açısından, yaşanan bu kayıpların travmatik deneyimler olarak nitelendirilmesi mümkündür. Elde edilen bulgular; TSSB belirtileri ile kaygı ile ilişkili bozukluk belirtilerinin iç çatışma sırasında veya göç ederken bir yakını kaybeden çocuklarda, kayıp bildirmeyen çocuklara nazaran anlamlı şekilde daha yüksek olduğu görülmektedir. Yaşanan travmatik deneyimler

bireyin psikolojik uyumunu olumsuz etkilemektedir. Nitekim Güneydoğu Asya' dan Montreal' e gelen ve yoğun şekilde savaş travması deneyimleyen çocuklarla yapılan bir çalışmada da çocukların depresyon ve anksiyete geliştirme olasılığının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Hyman, Beiser ve Vu, 1996).

Yakının kaybı ile TSSB belirtileri ve kaygı ile ilişkili bozukluklar arasında anlamlı ve küçük düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yakını kaybettiğini bildiren ergenlerin yaşanan travmatik deneyimler ile paralel olarak daha fazla kültürleşme stresi yaşadığı düşünülmekte ve daha düşük düzeyde bir psikolojik uyuma sahip olduğu görülmektedir. Bununla beraber göç edemeyen yakını olduğunu bildirenlerin psikolojik uyum göstergesi olan değişkenler ile anlamlı istatistiksel analiz bulgularına sahip olmadığı ve bu durumun travmatik deneyimin şiddeti ile ilgili olduğu düşünülmüştür. Göç edemeyen yakın ile yeniden bir araya gelme ihtimali var olduğundan, yaşamını kaybeden yakınların yarattığı travmatik etkinin daha yüksek olabileceği kanaati gelişmiştir.

Ruhsal bozukluklar dünya çapında çocukların ve ergenlerin % 10-20' sini etkilemektedir (Kieling ve ark., 2011). Buna karşın mülteci çocukların yaşamları boyunca daha fazla stres ve travma unsuru ile karşılaştığı görülmekte bu nedenle de fiziksel ve ruhsal açıdan belirgin bir 'risk grubu' olarak değerlendirilmektedir (Ingleby ve Watters, 2002). Elde edilen bulguların mültecilerin yaşadığı travmatik deneyimler hakkında olumsuz bir tablo çizdiği görülmekte ve bu nedenle psikolojik uyum konusunda ergenlere daha fazla destek sunulması gerektiği düşünülmektedir.

4.3.5. Toplumsal Tutumlar: Ayrımcılık ve Dışlanma Algısı ile İncelenmesi

Önyargı, ayrımcılık ve dışlama gibi toplumsal tutumlar bireyin kültürleşme süreci faktörleri arasında yer alır ve bireyde kültürleşme stresi yaratarak olumsuz bir psikolojik uyuma sahip olmasına neden olması beklenir.

Çalışmada Suriyeli ergenlerin gerek günlük yaşamda gerek okulda iken dışlanma veya ayrımcılık yaşayıp yaşamadığı sorularak buna yönelik algı hakkında bilgi edinilmiştir. Elde edilen sonuçlar %34.6 oranında çocuğun okulda dışlandığına dair, %37.2 oranında çocuğun Ankara' da dışlandığına veya ayrımcılık yaşadığına dair algısı bulunduğu görülmüştür. Erkekler ile kadınlar arasında ayrımcılığa maruz kalma konusunda bir farklılaşma olmadığı buna karşın erkeklerin (%46.2) kadınlara (%30.9) göre anlamlı olarak daha yüksek biçimde okulda dışlandıklarına dair algıya sahip olduğu görülmüştür. Özellikle yaş grubunun burada ayrımcı bir faktör olarak öne çıktığı görülmekte ve orta ergenlik dönemindeki çocukların (%46), erken ergenlik dönemindeki çocuklara (%28) nazaran anlamlı şekilde yüksek bir ayrımcılık algısına sahip olduğu görülmektedir. Aynı durumun okulda dışlanmaya dair algı için de geçerli olduğu ve orta ergenlik döneminde okulda dışlanma algısına dair elde edilen oran % 42.8 iken erken ergenlik döneminde elde edilen bu oranın %27.2 olduğu görülmektedir.

Psikolojik uyum göstergeleri ile ayrımcılık algısına sahip olmak arasındaki ilişkiye dair bulgular; ayrımcılık algısına sahip olan ergenlerin anlamlı olarak kaygı ve kaygı bozukluğu, duygusal ve davranışsal güçlük belirtilerine daha fazla sahip olduğunu ve daha düşük düzeyde sübjektif iyilik haline sahip olduğunu göstermiştir. Yapılan araştırmaların da bu

bulguları desteklediği görülmektedir. Buna göre; dışlandığını belirten bireylerin ve özellikle göçmen ergenlerin duygusal ve davranışsal güçlük belirtilerine daha fazla sahip olduğu ve daha düşük düzeyde bir subjektif iyilik hali bildirdiği ayrıca ayrımcılık algısı ile stres belirtileri ve depresif belirtiler arasında da pozitif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (Berry, Phinney ve ark., 2006; Jasinskaja-Lahti, Liebkind ve Perhoniemi, 2006; Montazer ve Wheaton, 2011). Özellikle de ırkçılığa varan ayrımcılığa maruz kalan bireylerin daha yüksek düzeyde ruhsal sağlık sorunu bildirdiği görülmüştür (Noh, Beiser, Kaspar, Hou ve Rummens, 1999).

Ergenlerin algıladığı ayrımcılık ile özgüven ve depresif belirtiler arasında bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre kişi ayrımcılığa uğradığına dair algıya sahip olduğunda bu durum özgüvenini olumsuz etkilemekte ve depresif belirtilere neden olmaktadır (Uman~a-Taylor ve Updegraff, 2007). İngiltere’ de 1994-2008 yılları arasında yapılan uzun soluklu araştırmada ergenlerin subjektif iyilik haline ve özgüvenine etki eden faktörler araştırılmıştır. Mutluluğun artışına neden olan sebeplere dair kesin bir sonuç ortaya koymak mümkün olmamakla beraber arkadaş ilişkilerine ve okuldaki mutluluğa odaklanan bazı kanıtlar olduğu belirtilmiştir (Bradshaw ve Keung, 2011). Amerika’ da ergenlik dönemindeki çocuklar ile yapılan çalışmada da subjektif iyilik halinin ve ruh sağlığının en önemli yordayıcılarının okul doyumunu ile aile, öğretmen ve akran ilişkileri olduğu tespit edilmiştir (Newland ve ark., 2014).

4.3.6. Algılanan Sosyal Destek İncelenmesi

Algılanan sosyal destek düzeyi hakkında sosyal yardımlardan faydalanma ve çevredeki Suriyeliler’ in dayanışmasında dair algı hakkında sorulan sorular ile bilgi alınmaya

çalışılmıştır. Buna göre Suriyeli ergenlerin yaklaşık yarısının sosyal yardımlardan faydalandığı ve %42.1' inin de çevresindeki Suriyeliler' in sosyal desteğini yeterli gördüğü tespit edilmiştir. Bununla beraber elde edilen diğer bulgulara göre; Suriyeliler' in desteğine sahip olmanın cinsiyetler ve yaş grupları arasında anlamlı bir farklılaşma yaratmadığı, sosyal yardımlardan faydalanma ile psikolojik uyum değerleri arasında da anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Literatürde yer alan bulgulara bakıldığında ise; sığınmacı ergenlerin aileden ve arkadaşlardan gördüğü sosyal desteğin, ruh sağlığı ile doğrudan bir ilişkisi olduğu bulunmuştur (Oppedal ve Idsoe, 2015).

Bu çalışmada sosyal destek ile TSSB arasında anlamlı bir ilişki bulunmamış olmasına rağmen; sosyal desteği eksik bireylerin TSSB geliştirme riski bulunduğunu gösteren çalışmalar olduğu da görülmektedir (Johansen ve ark., 2007). Sosyal destek çok yönlü bir değişken olduğundan daha kapsamlı olarak ele alınması halinde bireylerin psikolojik uyumuna yönelik çalışmalara yön vereceği düşünülmüştür.

4.3.7. Yaşam Kalitesi: Barınma Koşulları ve Beslenme Kalitesine Dair Algı ile İncelenmesi

Bireyin kültürleşme sürecinde sahip olduğu yaşam koşulları, beslenme kalitesi gibi faktörler kültürleşme stresi ile ilişkilidir. Bu araştırma kapsamında; katılımcıların %50.5' inin barınma koşullarını ve %50.7' sinin beslenme kalitesini çok kötü- kötü ve ne iyi ne de kötü olarak tanımladığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Barınma koşulları ve beslenme kalitesi ile psikolojik uyum göstergesi puanları arasındaki farklılaşmaya dair sonuçlara göre; barınma koşullarına dair olumlu algıya sahip ergenlerin

TSSB belirtilerinin daha olumsuz algıya sahip olan ergenlere göre anlamlı şekilde daha fazla olduğu görülmüştür. Aynı şekilde barınma koşullarına dair olumsuz algısı yüksek olan ergenlerin kaygı ile ilişkili bozukluk belirtilerinin ve duygusal ve davranışsal güçlük belirtilerinin daha fazla olduğu, sübjektif iyilik hali düzeyinin de anlamlı şekilde daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Literatürde yer alan bir araştırmada; sürekli travmatik olaylara maruz kalmanın, göçe zorlanmanın, olanak ve güvenlik eksikliği sorunları yaşamının ruh sağlığını savunmasız bırakarak uyumsuzluk riskini arttırdığına dair bulgulara yer verilmektedir (Rozakhi, Taha, Sadik ve Gasseer, 2006). Çocukların iyilik halinin araştırıldığı ve 25 Avrupa ülkesinden veri elde edilen bir çalışmada da; sübjektif iyilik halinin maddi kaynaklar, riskler ve barınma ile anlamlı şekilde ilişkili olduğu tespit edilmiştir (Bradshaw ve Richardson, 2009). Bu araştırma kapsamında elde edilen bulguların literatürle uyumlu olduğu ve hipotezleri doğruladığı görülmektedir.

5. BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER

Suriye’ de yaşanan iç savaş sonrasında göç edenlerin yarısından çoğunun çocuk olduğu görülmüştür. Kırılgan bir grup olan çocukların savaş ve göç sonrasında psikolojik durumunun araştırıldığı diğer çalışmalarda olduğu gibi; savaşın 8. yılında Suriyeli ergenlerin psikolojik uyumu ve çeşitli değişkenler ile psikolojik uyumu arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışmada da mevcut durumun ciddiyeti ortaya konmuştur.

Araştırma bulguları; Suriye’ de yaşanan savaş sonrasında Türkiye’ ye yerleşen ergenlerin kültürleşme süreci öncesi ve kültürleşme süreci faktörleri ile ilişkili olarak düşük düzeyde bir psikolojik uyum sergilediğini göstermiştir. Bu nedenle ruh sağlığının korunması ve geliştirilmesine yönelik müdahalelerin gerçekleştirilmesi gerekmektedir (Tuzcu ve Bademli, 2014).

Öncelikle yaş ve cinsiyet değişkenlerinin psikolojik uyum üzerindeki anlamlı etkisinin irdelenmesi gerekmektedir. Buna göre psikolojik uyumu arttırmak adına planlanan faaliyetlerin ergenlik dönemine odaklanması, özellikle de orta ergenlik dönemindeki Suriyeli çocukların incinebilir grup kategorisinde değerlendirilmesi gerektiği düşünülmüştür. Ayrımcılık ve dışlanma algısının da psikolojik uyum üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Toplumsal tutumların kapsayıcı ve destekleyici olacak şekilde beslenmesinin psikolojik uyumu arttıracak kanaati oluşmuştur. Ergenlerin bir toplumun geleceğini, entelektüel, manevi ve ekonomik stoğunu temsil ettiği düşünüldüğünde mevcut durumda psikolojik uyumun artırılması adına harekete geçmenin önemi anlaşılmaktadır.

Çocukluk ve ergenlik döneminde travmatik deneyimlere maruz kalan bireylerin yetişkinlikte psikiyatrik sorunlar yaşama olasılığı yüksektir. Normal şartlarda mutluluk düzeyi iyi veya kötü olayların yaşanmasından yaklaşık 1 sene sonra önceki düzeyine dönme eğilimi gösterirken göçün üzerinden ortalama 23 ay geçmiş olmasına rağmen çocukların mutluluk düzeyinin ortalamanın altında kaldığı görülmektedir. Ergenlerin sağlıklı gelişimine ve topluma uyumuna yatırım yapmak; insani ve sosyal sermayenin gelişimini destekleyerek geleceğe yatırım yapmak anlamına gelmektedir. Bu nedenle ergenlerin bu deneyimlerinin yarattığı hasardan korunabilmesi adına kapsayıcı ve uyuma dönük bir eğilim içinde olunması gerekmektedir.

Gelecek nesillerdeki zihinsel sağlık sorunlarının yükünü azaltmak ve dünya çapında savunmasız çocukların ve gençlerin tam olarak gelişmesine olanak sağlamak adına bu konuya gereken önemin verilerek koruyucu ve önleyici faaliyetlerin artırılmasının gerekli olduğu bu araştırma ile de ortaya konmuştur. Erken müdahale ve önleme çalışmaları ile Suriyeli ergenlerin yetişkinlik döneminde yaşaması muhtemel ruhsal sağlık sorunlarından kaçınılması kişisel refah düzeyi ile üretkenliği geliştirilebilir (Kieling ve ark., 2011).

Temel sivil, politik, sosyo-ekonomik ve kültürel haklara saygı duyan ve bu hakları koruyan bir iklim zihinsel sağlığın teşviki için temel çıkış noktası olarak tanımlanmıştır. Bu hakların sağladığı güvenlik ve özgürlük olmaksızın yüksek seviyede zihinsel sağlığı korumanın güç olduğu vurgulanmaktadır (WHO, 2007).

Türkiye’ de Suriyeli mültecilerin yiyecek ve barınma gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması konusunda eyleme dönüşen çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Bununla beraber mültecilerin

ruh sağlığı hizmetlerinden sınırlı düzeyde faydalandığı belirtilmektedir. Elde edilen araştırma bulguları da ruh sağlığı hizmetlerine eğilmenin gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu aşamada yetkililerin mültecilerin sıklıkla yer değiştirme ve süregelen çatışma bağlamında yaşadıkları travmatik deneyimlerin farkında olması gerektiği vurgulanmaktadır (Karaman ve Ricard, 2016).

Göç sonrasında yaşanan kültürleşme süreci çocukların iyilik hali açısından oldukça belirleyicidir. Çocukların eğitimi ve uyumlarına yönelik müdahale programlarının geliştirilmesi göç ve savaş deneyiminin olumsuz psiko-sosyal etkilerini azaltmak ve sosyal uyumu arttırmak konusunda önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir.

Psikolojik uyumun arttırılması aşamasında okulların önemine dikkat çekilmektedir. Okullar özellikle mülteci çocukların ruh sağlığı sorunlarının farkına varılabilen, topluma uyumun arttırılabildiği ve aidiyet duygusunun yaratılabildiği, yeni neslin geleceğe hazırlandığı sosyal alanlar olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte göçmen ve mülteci çocukların dışlanma ve ayrımcılık deneyimleri yaşayabildiği yerler de olabilmektedirler. Bu nedenle stratejik öneme sahip olan okullarda gerçekteştirilen ve gerçekteştirilmesi planlanan müdahale programlarının çocukların etnik kökenlerinin yanı sıra bireysel farklılıkları ve deneyimleri göz önünde bulundurularak ve aile-okul temelli bir yaklaşımla tasarlanması gerekmektedir. Aynı zamanda çocuklar ile doğrudan temas halindeki öğretmenlerin de mülteci çocukların ruh sağlığı ile ilgili bilgilendirilmelerinin öğretmenlerin öğrencilere ve ailelere yaklaşımını etkilediği görölmektedir (Gümüşten, 2017). Suriyeli ergenlerin savaş ve göç deneyimleri hakkında duygu ve düşünceleri hakkında konuşmasına olanak verilmesi gerektiği belirtilmekte ve bu konuda sanat ve oyun tedavilerinden yararlanılması önerilmektedir

(Demirbaş ve Bekaroğlu, 2013). Aynı zamanda okulda sosyal hizmet uygulamalarının gerçekleştirilmesine olanak sağlanması halinde; ocuk ve ergenlerin ihtiyaçlarının belirlenmesi, zayıf yönlerinin güçlendirilmesi ve güçlü yönlerinin desteklenmesi noktasında ilerleme sağlanacağı düşünülmüştür.

Gerçekleştirilecek olan çalışmaların sadece göç eden ergenlerle değil, baskın kültüre sahip ergenleri de kapsayacak şekilde tasarlanması halinde iç grup yanlılığı dinamiklerinden beslenen ayrımcılık ve dışlama eğilimlerinin zayıflayacağı öngörülmektedir. Özellikle ergenlik dönemindeki bireyler ile yapılacak çalışmaların kimlik gelişimi üzerinde ileriye dönük önemli etkileri olacağı düşünülmektedir.

Suriyeli ocukların yaşadığı kültürleşme stresinin baş edilebilir düzeylerde tutulabilmesi adına bilişsel ve duyuşsal olarak güçlendirilmeleri, stresle baş etme kapasiteleri geliştirilmelidir. Böylelikle Suriyeli ocukların kültürleşme süreci uyum ve başarıyla tamamlanacaktır (Karataş ve Baloğlu, 2018).

Ruh sağlığı problemlerinin yaygınlığının mülteci olmayan çocuklara göre daha yüksek olduğu düşünüldüğünde engelleri aşmak ve bu topluma hizmet sağlamak için yaratıcı yaklaşımlar gerekmektedir (Henley ve Robinson, 2011). Düşük maliyetli fakat etkili müdahaleler arasında; erken çocukluk dönemi müdahaleleri, şiddet nleme programları, ocuk dostu alanlar gibi okulda çocukların ruh sağlığını korumaya dönük yaklaşımlar ile savaş veya hastalıklardan zarar görmüş incinebilir grupları hedef alan programlar geliştirilebilir (WHO, 2007). Bu kapsamda sivil toplum kuruluşlarının hizmet ve uygulamaları önem arz etmektedir. Mevcut sorunların güçlü sivil toplum uygulamaları ile

daha kolay aşılabileceği, ulusal ve uluslararası kuruluşların bu alandaki faaliyetlerinin desteklenmesi gerektiği düşünülmüştür.

Psikopatoloji ile göç sonrası problemler arasında ilişki bulunduğunu gösteren çalışmalar neticesinde; göçmen, mülteci ve sığınmacıların göç sonrasında karşılaştığı problemlerin yarattığı stresi azaltmak amacı ile psikolojik, sosyal ve ekonomik destek mekanizmalarının artırılması gerekmektedir (Carswell, Blackburn ve Barker, 2011).

Ergenlik dönemindeki bireylerin ruh sağlığı sorunlarının yetişkinlik dönemi ruh sağlığına önemli derecede etkisi olduğu göz önünde bulundurulduğunda; okulda devam eden ergenler için öncelikle dil engelinin aşılması adına verilen dil eğitiminin yoğunlaştırılarak devamının sağlanmasında fayda olacağı öngörülmektedir. Bununla beraber adaptasyon sorunu yaşadığından okula devam etmek istemeyen ve kuvvetle muhtemel okul fobisi geliştirme eğilimindeki ergenlerin okula aidiyet hissini artırılması ve okulda daha fazla akış deneyimi yaşaması adına projelerin geliştirilerek yaygınlaştırılmasının önemli adımlar olduğu kanaati oluşmuştur.

KAYNAKÇA

Assessment Working Group for Northern Syria (2013). Joint Rapid Assessment of Northern Syria II (J-RANSII) -Final Report. http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/JRANS%20II%20%20Final%20Report_0.pdf adresinden alındı.

Abdel-Khalek, A. M. (2013). The Arabic Scale of Happiness (ASH): psychometric characteristics1,2. *Comprehensive Psychology*, 2(1). doi:10.2466/02.09.Cp.2.5

Akpınar, T. (2017). Türkiye'deki Suriyeli Mülteci Çocukların ve Kadınların Sosyal Politika Bağlamında Yaşadıkları Sorunlar. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(3), 16-29.

Arab, A., Keshky, M. E. ve Hadwin, J. A. (2016). Psychometric Properties of the Screen for Child Anxiety Related Emotional Disorders (SCARED) in a Non-Clinical Sample of Children and Adolescents in Saudi Arabia. *Child Psychiatry Hum Dev*, 47, 554-562. doi:DOI 10.1007/s10578-015-0589-0

Aronowitz, M. (1992). Adjustment of Immigrant Children as a Function of Parental Attitudes to Change. *International Migration Review*, 26(1), 89-110.

Atak, H. (2011). Kimlik Gelişimi ve Kimlik Biçimlenmesi: Kuramsal Bir Değerlendirme. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(1), 163-213.

Baddoura, C. ve Merhi, M. (2015). PTSD among Children and Adolescents in the Arab World. *The Arab Journal of Psychiatry*, 26(2), 129-136.

- Bal, A. (2008). Post-Traumatic Stress Disorder in Turkish Child and Adolescent Survivors Three Years after the Marmara Earthquake. *Child and Adolescent Mental Health, 13*(3), 134-139. doi:10.1111/j.1475-3588.2007.00469.x
- Berry, J. W. (1992). Acculturation and adaptation in a new society. *International Migration, 30*, 69-85.
- Berry, J. W. (1997). Immigration, Acculturation, and Adaptation. *Applied Psychology: An International Review, 46*(1), 5-68.
- Berry, J. W. (2001). A Psychology of Immigration. *Journal of Social Issues, 57*(3), 615-631.
- Berry, J. W., Kim, U., Minde, T. ve Mok, D. (1987). Comparative Studies of Acculturative Stress. *International Migration Review, 21*(3). doi:10.2307/2546607
- Berry, J. W., Phinney, J. S., Sam, D. L. ve Vedder, P. (2006). Immigrant Youth: Acculturation, Identity, and Adaptation. *Applied Psychology: An International Review, 55*(3), 303-332.
- Berry, J. W. ve Sam, D. L. (2006). Contexts of acculturation. *The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology*, içinde (s. 27-42).
- Betancourt, T. S., Newnham, E. A., Layne, C. M., Kim, S., Steinberg, A. M., Ellis, H. ve Birman, D. (2012). Trauma history and psychopathology in war-affected refugee children referred for trauma-related mental health services in the United States. *J Trauma Stress, 25*(6), 682-690. doi:10.1002/jts.21749
- BİK. Alınma Tarihi 24.12.2017, from Basın İlan Kurumu <http://www.bik.gov.tr/130-bin-misafirimiz-var/>

- Birmaher, B., Khetarpal, S., Brent, D., Cully, M., Balach, L., Kaufman, J. ve Neer, S. M. (1997). The Screen for Child Anxiety Related Emotional Disorders (SCARED): Scale Construction and Psychometric Characteristics. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 36(4), 545-553.
- Birman, D. ve Ho, J. (2005). *Mental Health Interventions for Refugee Children in Resettlement White Paper II*: Chicago: USA.
- Bradshaw, J. ve Keung, A. (2011). Trends in child subjective well-being in the UK. *Journal of Children's Services*, 6(1), 4-17. doi:10.5042/jcs.2011.0122
- Bradshaw, J. ve Richardson, D. (2009). An Index of Child Well-Being in Europe. *Child Indicators Research*, 2(3), 319-351. doi:10.1007/s12187-009-9037-7
- Call, K. T., Riedel, A. A., Hein, K., McLoyd, V., Petersen, A. ve Kipke, M. (2002). Adolescent Health and Well-Being in the Twenty-First Century: A Global Perspective. *Journal of Research on Adolescence*, 12(1), 69-98.
- Carswell, K., Blackburn, P. ve Barker, C. (2011). The Relationship Between Trauma, Post-Migration Problems and the Psychological Well-Being of Refugees and Asylum Seekers. *International Journal of Social Psychiatry*, 57(2), 107–119.
- Cartwright, K., El-Khani, A., Subryan, A. ve Calam, R. (2015). Establishing the feasibility of assessing the mental health of children displaced by the Syrian conflict. *Global Mental Health*, 2, 1-13.
- Cobb, S. (1976). Social Support as a Moderator of Life Stress. *Psychosomatic Medicine*, 38(5), 300-314.

- Çağlar, İ. ve Özkır, Y. (2014). Suriyeli Mültecilerin Türkiye Basımında Temsili. *Ortadoğu Yıllığı*, 485-501.
- Çakmaklı, K. (2003). *Okula İsteksiz Çocuklar ve Okul Fobisi*. İstanbul: Nobel Matbaacılık.
- Demirbaş, H. ve Bekaroğlu, E. (2013). Evden Uzakta Olmak: Sığınmacıların/Mültecilerin Psikolojik Sorunları ve Alınacak Önlemler. *Kriz Dergisi*, 21(1-2-3), 11-24.
- DePasquale, C. E. ve Gunnar, M. R. (2018). Stress, Development, and Well-being. In E. Diener, S. Oishi ve L. Tay (Eds.), *Handbook of well-being*. Salt Lake City: UT: DEF Publishers.
- Diener, E. (2000). Subjective well-being: The science of happiness and a proposal for a national index. *American Psychologist*, 55(1), 34-43. doi:10.1037/0003-066x.55.1.34
- Douki, S., Zineb, S. B., Nacef, F. ve Halbreich, U. M. (2007). Women' s mental health in the Muslim world: Cultural, religious, and social issues. *Journal of Affective Disorders*, 102(1-3), 177-189.
- Emam, M. M., Abu Hilal, M. M., Kazem, A. M. ve Alkharousi, S. J. (2016). Psychometric properties of the Arabic self-report version of the strengths and difficulties questionnaire. *Res Dev Disabil*, 59, 211-220. doi:10.1016/j.ridd.2016.09.002
- Emmelkamp, J., Komproe, I. H., Van Ommeren, M. ve Schagen, S. (2002). The relation between coping, social support and psychological and somatic symptoms among torture survivors in Nepal. *Psychological Medicine*, 32(8), 1465-1470.

Ercan, E. S. ve Turgay, A. (2014). Mutlu Çocuk & Mutsuz Çocuk Mutlu Çocuk Yetiştiriminin Sırları & Çocukluk ve Ergenlik Döneminde Depresyonun Özellikleri. Doğan Kitap: İstanbul.

Erdem, B. (2017). Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Sosyal, Siyasi ve Vatandaşlık Hukuku Bakımından Türkiye'deki Durumları. *Public and Private International Law Bulletin*, 37(2), 332-351.

Erikson, E. (1968). *Identity: Youth and Crisis*. New York: W.W. Norton Company.

Fazel, M. ve Stein, A. (2002). The mental health of refugee children. *Arch Dis Child*, 87, 366-370.

Fazel, M., Wheeler, J. ve Danesh, J. (2005). Prevalence of serious mental disorder in 7000 refugees resettled in western countries: a systematic review. *The Lancet*, 365(9467), 1309-1314. doi:10.1016/s0140-6736(05)61027-6

Geçici Koruma Yönetmeliği, (2014).

Ghumman, U., McCord, C. E. ve Chang, J. E. (2016). Posttraumatic stress disorder in Syrian refugees: A review. *Canadian Psychology/Psychologie canadienne*, 57(4), 246-253. doi:10.1037/cap0000069

GİGM. Alınma Tarihi 21.02.2019 http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713#

Gillert, G. M. ve Fielstein, E. M. (2003). Travma Sonrası Stres Bozukluğu ve Akut Stres Bozukluğu (S. Fırat, Trans.). In M. H. Ebert, P. T. Loosen ve B. Nurcombe (Eds.), *CURRENT Psikiyatri Tanı ve Tedavi* (s. 341-350). Ankara: Güneş Kitabevi LTD. ŞTİ.

- Goodman, F. R., Doorley, J. D. ve Kashdan, T. B. (2018). Well-being and Psychopathology: A Deep Exploration into Positive Emotions, Meaning and Purpose in Life, and Social Relationships. In E. Diener, S. Oishi ve L. Tay (Eds.), *Handbook of well-being* (s. 1-25). Salt Lake City: UT: DEF Publishers.
- Goodman, R. (1997). The Strengths and Difficulties Questionnaire: A Research Note. *J. Child Psychol. Psychiat*, 38(5), 581-586.
- Gözübüyük, A. A., Duras, E., Dağ, H. ve Arıca, V. (2015). Olağanüstü Durumlarda Çocuk Sağlığı. *Journal of Clinical and Experimental Investigations*, 6(3), 324-330.
- Gümüştin, D. (2017). Review on Intervention Programs for Refugee Children's Education and Adaptation. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 5(10), 247-264.
- Hadfield, K., Ostrowski, A. ve Ungar, M. (2017). What can we expect of the mental health and well-being of Syrian refugee children and adolescents in Canada? *Canadian Psychology/Psychologie canadienne*, 58(2), 194-201. doi:10.1037/cap0000102
- Hariz, N., Bawab, S., Atwi, M., Tavitian, L., Zeinoun, P., Khani, M., . . . Maalouf, F. T. (2013). Reliability and validity of the Arabic Screen for Child Anxiety Related Emotional Disorders (SCARED) in a clinical sample. *Psychiatry Res*, 209(2), 222-228. doi:10.1016/j.psychres.2012.12.002
- Hays, P. A. (1991). Mental health, social support, and life satisfaction among Vietnamese, Lao, and Cambodian refugees. N. Bleichrodt ve P. J. D. Drenth (Eds.), *Contemporary issues in crosscultural psychology* (s. 275-284). Lisse, Netherlands: Swets & Zeitlinger Publishers.

- Henley, J. ve Robinson, J. (2011). Mental health issues among refugee children and adolescents. *Clinical Psychologist*, 15(2), 51-62. doi:10.1111/j.1742-9552.2011.00024.x
- Hodes, M. (2000). Psychologically Distressed Refugee Children in the United Kingdom. *Child Psychology & Psychiatry Review*, 5(2), 57-68.
- Horowitz, M. J., Wilner, N., and Alvarez, W. (1979). Impact of event scale: A measure of subjective stress. *Psychosom.Med.*, 41, 209-218.
- Hyman, I., Beiser, M. ve Vu, N. (1996). The Mental Health of Refugee Children in Canada. *Refuge*, 15(5), 4-8.
- IMC ve UNICEF. (2014). *Mental health / psychosocial and child protection for Syrian adolescent refugees in Jordan*. Amman, Jordan.
- Ingleby, D. ve Watters, C. (2002). Refugee children at school: good practices in mental health and social care. *Education and Health*, 20(3), 43-45.
- IOM. (2009). *Uluslararası Göç Hukuku*. B. Çiçekli (Ed.), *Göç Terimleri Sözlüğü* içinde (s. 69).
- IOM. (2017). *World Migration Report 2018*. Geneva: International Organization for Migration.
- Jasinskaja-Lahti, I., Liebkind, K. ve Perhoniemi, R. (2006). Perceived Discrimination and Well-Being: A Victim Study of Different Immigrant Groups. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 16, 267–284.

- Johansen, V. A., Wahl, A. K., Eilertsen, D. E. ve Weisaeth, L. (2007). Prevalence and predictors of post-traumatic stress disorder (PTSD) in physically injured victims of non-domestic violence. *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol*, 42, 583-593.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2014). Kültürleşme ve Aile İlişkileri. *Türk Psikoloji Yazıları*, 17(34), 120-127.
- Kağnıcı, D. Y. (2017). Suriyeli Mülteci Çocukların Kültürel Uyum Sürecinde Okul Psikolojik Danışmanlarına Düşen Rol ve Sorumluluklar. *Elementary Education Online*, 16(4), 1768-1776.
- Karaman, M. A. ve Ricard, R. J. (2016). Meeting the Mental Health Needs of Syrian Refugees in Turkey. *The Professional Counselor*, 6(4), 318-327. doi:10.15241/mk.6.4.318
- Karataş, K. ve Baloğlu, M. (2018). Kültürleşme Stresi Kısılacındaki Suriyeli Öğrenciler. *Journal of Turkish Studies*, 13(27), 971-990. doi:10.7827/TurkishStudies.14174
- Kaya, A. ve Kıraç, A. (2016). İstanbul' daki Suriyeli Mültecilere İlişkin Zarar Görebilirlik Değerlendirme Raporu Nisan 2016. *Hayata Destek*.
- Kessler, R. C., Mickelson, K. D. ve Williams, D. R. (1999). The Prevalence, Distribution, and Mental Health Correlates of Perceived Discrimination in the United States. *Journal of Health and Social Behavior*, 40(3), 208-230.
- Kieling, C., Baker-Henningham, H., Belfer, M., Conti, G., Ertem, I., Omigbodun, O., . . . Rahman, A. (2011). Child and adolescent mental health worldwide: evidence for action. *The Lancet*, 378(9801), 1515-1525. doi:10.1016/s0140-6736(11)60827-1

- Kinzie, D., Sack, W. H., Angell, R. H., Manson, S. ve Rath, B. (1986). The Psychiatric Effects of Massive Trauma on Cambodian Children: I. The Children. *Journal of the American Academy of Child Psychiatry*, 25(3), 370-376.
- Kovacev, L. ve Shute, R. (2004). Acculturation and social support in relation to psychosocial adjustment of adolescent refugees resettled in Australia. *International Journal of Behavioral Development*, 28(3), 259-267.
- Köroğlu, E. (2009). *Panik Bozukluğu*. Ankara: HYB Yayıncılık.
- Laban, C. J., Gernaat, H. B. P. E., Komproe, I. H., Schreuders, B. A. ve Jong, J. T. V. M. D. (2004). Impact of a Long Asylum Procedure on the Prevalence of Psychiatric Disorders in Iraqi Asylum Seekers in The Netherlands. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 192(12), 843-851.
- Lee, E. S. (1966). A Theory of Migration. *Demography*, 3(1), 47-57.
- Leung, C. ve Karnilowicz, W. (2002). The psychological and sociocultural adaptation of chinese and vietnamese immigrant adolescents in Australia. *International Perspectives on Child and Adolescent Mental Health*, 2, 519-539.
- Malmquist, C. P. (1986). Children who witness parental murder: posttraumatic aspects. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 25, 320-325.
- Masgoret, A. M. ve Ward, C. (2006). Culture learning approach to acculturation. In D. L. Sam ve J. W. Berry (Eds.), *The Cambridge handbook of acculturation psychology*. New York: Cambridge University Press.

- McFarlane, C. A., Kaplan, I. ve Lawrence, J. A. (2010). Psychosocial Indicators of Wellbeing for Resettled Refugee Children and Youth: Conceptual and Developmental Directions. *Child Indicators Research*, 4(4), 647-677. doi:10.1007/s12187-010-9100-4
- Miranda, A. O. ve Matheny, K. B. (2000). Socio-psychological predictors of acculturative stress among Latino adults. *Journal of Mental Health Counselling*, 22, 306-317.
- Momartin, S., Silove, D., Manicavasagar, V. ve Steel, Z. (2004). Complicated grief in Bosnian refugees: Associations with posttraumatic stress disorder and depression. *Comprehensive Psychiatry*, 45(6), 475-482.
- Montazer, S. ve Wheaton, B. (2011). The Impact of Generation and Country of Origin on the Mental Health of Children of Immigrants. *Journal of Health and Social Behavior*, 52(1), 23-42. doi:10.1177/0022146510395027
- Morgos, D., Worden, W. J. ve Gupta, L. (2008). Psychological effects of war experiences among displaced children in Southern Darfur. *OMEGA—Journal of Death and Dying*, 56(3), 229-253.
- Muris, P., Merckelbach, H., Mayer, B., Brakel, A. V., Thissen, S., Moulaert, V. R. ve Gadet, B. R. (1998). The Screen for Child Anxiety Related Emotional Disorders (SCARED) and traditional childhood anxiety measures. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*, 29, 327-339.
- Newland, L. A., Giger, J. T., Lawler, M. J., Carr, E. R., Dykstra, E. A. ve Roh, S. (2014). Subjective Well-Being for Children in a Rural Community. *Journal of Social Service Research*, 40(5), 642-661. doi:10.1080/01488376.2014.917450

- Nguyen, A.-M. T. D. ve Benet-Marstinez, V. (2013). Biculturalism and Adjustment: A Meta-Analysis. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 44(1), 122-159.
- Noels, K. A. ve Clément, R. (1996). Language, Identity, and Adjustment: The Role of Linguistic Self-Confidence in the Acculturation Process. *Journal of Language and Social Psychology*, 15(3), 246-264.
- Noh, S., Beiser, M., Kaspar, V., Hou, F. ve Rummens, J. (1999). Perceived Racial Discrimination, Depression, and Coping: A Study of Southeast Asian Refugees in Canada. *Journal of Health and Social Behavior*, 40(3), 193-207.
- Oppedal, B. ve Idsoe, T. (2015). The role of social support in the acculturation and mental health of unaccompanied minor asylum seekers. *Scandinavian Journal of Psychology*, 56(203-211). doi:10.1111/sjop.12194
- Oxford Dictionary. E.T.: 09.03.2019 <https://en.oxforddictionaries.com/definition/migration>
- Özer, S., Şirin, S. ve Oppedal, B. (2013). Bahçeşehir Study of Syrian Refugee Children in Turkey.
- Papageorgiou, V., Frangou-Garunovic, A., Iordanidou, R., Yule, W., Smith, P. ve Vostanis, P. (2000). War trauma and psychopathology in Bosnian refugee children. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 9, 84-90.
- Pecora, P. J. ve Fraser, M. W. (1985). The social support networks of Indochinese refugees. *Journal of Sociology & Social Welfare*, 12(4), 817-849.

- Perkins, J. D., Ajeeb, M., Fadel, L. ve Saleh, G. (2018). Mental health in Syrian children with a focus on post-traumatic stress: a cross-sectional study from Syrian schools. *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol*. doi:10.1007/s00127-018-1573-3
- Perrin, S., Meiser-Stedman, R. ve Smith, P. (2005). The Children's Revised Impact of Event Scale (CRIES): Validity as a Screening Instrument for PTSD. *Behavioural and Cognitive Psychotherapy*, 33(04). doi:10.1017/s1352465805002419
- Phinney, J. S. (1990). Ethnic Identity in Adolescents and Adults: Review of Research. *Psychological Bulletin*, 108(3), 499-514.
- Quosh, C., Eloul, L. ve Ajlani, R. (2013). Mental Health of Refugees and Displaced Persons in Syria and Surrounding Countries: A Systematic Review. *Intervention*, 11(3), 276-294.
- Ravenstein, E. G. (1885). The Laws of Migration. *Journal of the Statistical Society of London*, 48(2), 167-235.
- Robinson, S., Metzler, J. ve Ager, A. (2014). *A Compendium of Tools for the Assessment of the Mental Health and Psychosocial Wellbeing of Children in the Context of Humanitarian Emergencies*. New York: Columbia University, Columbia Group for Children in Adversity and Child Protection in Crisis (CPC) Network.
- Rousseau, C. (1995). The Mental Health of Refugee Children. *Transcultural Psychiatry*, 32, 299-331. doi:10.1177/136346159503200304
- Rozakhi, A. H., Taha, I., Sadik, N. I. ve Gasseer, N. A. (2006). Mental Health of Iraqi Children. *Lancet*, 368(9538), 891-904.

- Runyon, K., Chesnut, S. R. ve Burley, H. (2018). Screening for childhood anxiety: A meta-analysis of the screen for child anxiety related emotional disorders. *Journal of Affective Disorders*, 240, 220–229. doi:<https://doi.org/10.1016/j.jad.2018.07.049>
- Sack, W., McSharry, S., Clarke, G. N., Kinney, R., Seeley, J. ve Lewinsohn, P. (1994). The Khmer Adolescent Project I. Epidemiologic Findings in Two Generations of Cambodian Refugees. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 182(7), 387-395.
- Sadock, B. J. ve Sadock, V. A. (2005). Klinik Psikiyatri (S. Yetkin, S. Aslan ve A. Akdemir, Trans.). In H. Aydın ve A. Bozkurt (Eds.), (2. Baskı) içinde (s. 211-246). Ankara-İstanbul: Öncü Basımevi.
- Sam, D. L. (2000). Psychological adaptation of adolescents with immigrant backgrounds. *J Soc Psychol*, 140(1), 5-25. doi:10.1080/00224540009600442
- Saygın, S. ve Hasta, D. (2018). Göç, Kültürleşme ve Uyum. *Psikiyatride Guncel Yaklasimler - Current Approaches in Psychiatry*, 10(3), 302-323. doi:10.18863/pgy.364115
- Shelton, R. C. (2003). Anksiyete Bozuklukları (H. S. Nural, Trans.). In M. H. Ebert, P. T. Loosen ve B. Nurcombe (Eds.), *CURRENT Psikiyatri Tanı ve Tedavi* (s. 328-340). Ankara: Güneş Kitabevi LTD. ŞTİ.
- Shisana, O. ve Celentano, D. D. (1987). Relationship of chronic stress, social support, and coping style to health among Namibian refugees. *Social Science & Medicine*, 24(2), 145-157.
- Simich, L., Beiser, M. ve Mawani, F. N. (2003). Social Support and the Significance of Shared Experience in Refugee Migration and Resettlement. *Western Journal of Nursing Research*, 25(7), 872-891.

- Sourander, A. (1998). Behavior Problems and Traumatic Events of Unaccompanied Refugee Minors. *Child Abuse & Neglect*, 22(7), 719-727.
- Steel, Z., Silove, D., Bird, K., McGorry, P. ve Mohan, P. (1999). Pathways from War Trauma to Posttraumatic Stress Symptoms Among Tamil Asylum Seekers, Refugees, and Immigrants. *Journal of Traumatic Stress*, 12(3), 421-435.
- Stevens, G. W. J. M., Pels, T. V. M., Vollebergh, W. A. M. ve Crijnen, A. A. M. (2016). Patterns of Psychological Acculturation in Adult and Adolescent Moroccan Immigrants Living in the Netherlands. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 35(6), 689-704. doi:10.1177/0022022104270111
- Şeker, B. D. ve Sirkeci, İ. (2015). Göç ve Uyum Süreci: Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme. içinde M. M. Yüceşahin (Ed.), *Göç ve Uyum* (s. 11-26). Londra: Transnational Press London (Courtesy of Transnational Press London).
- TDK.http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c83b39f2e1198.52763248 adresinden getirilmiştir.
- Tuzcu, A. ve Bademli, K. (2014). Psychosocial Aspects of Migration. *Psikiyatride Guncel Yaklasimlar - Current Approaches in Psychiatry*, 6(1). doi:10.5455/cap.20130719123555
- Türk, G. D. (2016). Türkiye’de Suriyeli Mültecilere Yönelik Sivil Toplum Kuruluşlarının Faaliyetlerine İlişkin Bir Değerlendirme. *Marmara İletişim Dergisi*, 25, 145-157.
- Uman~a-Taylor, A. J. ve Updegraff, K. A. (2007). Latino adolescents’ mental health: Exploring the interrelations among discrimination, ethnic identity, cultural orientation, self-esteem, and depressive symptoms. *Journal of Adolescence*, 30, 549-567.

UN. (2017). *International Migration Report 2017: Highlights*. NY: United Nations.

UNHCR. (2019). <https://www.unhcr.org/tr/> adresinden alınmıştır.

UNICEF. (2004). http://www.unicef.org/media/media_33185.html , s.16.

Vedder, P. ve Geel, M. V. (2012). Immigrant Youth and Discrimination. *Contrib Hum Dev. Basel, Karger, 24*, 99-121.

Veenhoven, R. (1988). The Utility of Happiness. *Social Indicators Research, 20*, 333-354.

Veenhoven, R. (1997). Advances In Understanding Happiness. *French in Revue Québécoise de Psychologie, 18*, 29-74.

Veenhoven, R. (2003). Happiness. *The Psychologist, 16*(3), 128-129.

Veenhoven, R. (2012). Happiness: Also Known as “Life Satisfaction” and “Subjective Well-Being”. In A. M. K Land, M Sirgy (Ed.), *Handbook of Social Indicators and Quality of Life Research*. Dordrecht: Springer.

WHO. (2007). *Mental health: Strengthening Mental Health Promotion Fact Sheet N°220*. Geneva: World Health Organization.

Woerner, W., Fleitlich-Bilyk, B., Martinussen, R., Fletcher, J., Cucchiaro, G., Dalgarrondo, P., . . . Tannock, R. (2004). The strengths and difficulties questionnaire overseas: Evaluations and applications of the SDQ beyond Europe. *European Child & Adolescent Psychiatry, 13*(2), 47-54.

- Yavuz, Ö. ve Mızrak, S. (2016). Acil Durumlarda Okul Çağındaki Çocukların Eğitimi: Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler Örneği. *Göç Dergisi*, 3(2), 175-199.
- Yılmaz, A. (2014). Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri. *Journal of Turkish Studies*, 9, 1685-1704. doi:10.7827/TurkishStudies.6274
- Yule, W., Dyregrov, A., Raundalen, M. ve Smith, P. (2013). Children and war: the work of the Children and War Foundation. *Eur J Psychotraumatol*, 4. doi:10.3402/ejpt.v4i0.18424
- Yüksel, N. (2006). Ruhsal Hastalıklar. In N. Yüksel (Ed.), *Ruhsal Hastalıklar* (3. Baskı, s. 556-558). Ankara: MN Medikal & Nobel.
- Yüksel, N. (2014a). Anksiyete Bozuklukları. In N. Yüksel (Ed.), *Ruhsal Bozukluklar* (s. 183-225). Ankara: Akademisyen Tıp Kitabevi.
- Yüksel, N. (2014b). Travma ve Stres Etkenleri ile İlişkili Bozukluklar. In N. Yüksel (Ed.), *Ruhsal Hastalıklar* (s. 249-266). Ankara: Akademisyen Tıp Kitabevi.
- Zheng, X., Sang, D. ve Wang, L. (2004). Acculturation and Subjective Well-Being of Chinese Students in Australia. *Journal of Happiness Studies*, 5(57-72).

EK 1: ETİK KURUL İZİNİ

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Tarih: 31.05.2018 17:05
Sayı: 35853172-300-E.00000072848

E.0000072848

Sayı : 35853172-300
Konu : Seher ÖZTÜRK Hk.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 14.05.2018 tarihli ve 12908312-300/00000045209 sayılı yazı.

Enstitünüz Sosyal Hizmet Anabilim Dalı yüksek lisans programı öğrencilerinden **Seher ÖZTÜRK**'ün Prof. Dr. Yasemin ÖZKAN danışmanlığında hazırladığı “**Psikolojik Belirtiler Işığında Ruhsal İyilik Halinin Değerlendirilmesi: Altındağ İlçesinde Yaşayan Suriyeli Sığınmacı Çocuklar Üzerine Bir Araştırma Ankara, Türkiye**” başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun 15 Mayıs 2018 tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

e-imzalıdır
Prof. Dr. Rahime Meral NOHUTCU
Rektör Yardımcısı

Evrakın elektronik imzalı suretine <https://belgedogrulama.hacettepe.edu.tr> adresinden 6606f585-91f0-4a22-901a-126366f01f6 kodu ile erişebilirsiniz.
Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na uygun olarak Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara
Telefon:0 (312) 305 3001-3002 Faks:0 (312) 311 9992 E-posta:yazimd@hacettepe.edu.tr İnternet Adresi: www.hacettepe.edu.tr

EK 2: MEB İZNİ

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 14588481-605.99-E.16840367
Konu : Araştırma İzni

19.09.2018

ALTINDAĞ KAYMAKAMLIĞINA
(İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü)

İlgi: a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 2017/25 nolu Genelgesi.
b) Hacettepe Üniversitesi'nin 13/07/2018 tarih ve E.76000869 sayılı yazısı.

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Seher ÖZTÜRK'ün "Psikolojik Belirtiler Işığında Ruhsal İyilik Halinin Değerlendirilmesi: Altındağ İlçesinde Yaşayan Suriyeli Sığınmacı Çocuklar Üzerine Bir Araştırma, Ankara, Türkiye" konulu tez çalışmasını uygulama talebi Araştırma Komisyonumuzca incelenmiş olup ilçenize bağlı ekli listede adı geçen okullarda uygulamanın yapılması Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Uygulama formunun (8 sayfa) uygulama yapılacak sayıda araştırmacı tarafından çoğaltılarak, araştırmacının ilgi (a) genelge çerçevesinde, ilçe milli eğitim müdür/öğretmenlerinin sorumluluğunda okul ve kurum yöneticileri de uygun gördüğü takdirde gönüllülük esasına göre yazımız ekinde gönderilen mühürlü uygulama araçlarının uygulanmasına izin verilmesini rica ederim.

Turan AKPINAR
Vali a.
Milli Eğitim Müdürü

EKLER:
Uygulama formu (8 sayfa)
Okul Listesi (3 sayfa)

Adres: Alparslan Türkeş cad. Emniyet Mah.4/A
Yatağanlı/ANKARA
Elektronik Aç: ankara.meb.gov.tr
e-posta: istatistik06@meb.gov.tr

Bilgi için: AARDA

Tel: 0 (312) 221 02 17
Faks: 0 (312) 221 02 14

Bu evrak güvenli elektronik imza ile izlenmektedir. <https://evrak.meb.gov.tr> adresinden CB47-52f6-310b-a952-534f kodu ile kayıt edilebilir.

EK 3: VELİ ONAM FORMU

Değerli Veli,

Psikolojik Belirtiler Işığında Ruhsal İyilik Halinin Değerlendirilmesi: Altındağ İlçesinde Yaşayan Suriyeli Sığınmacı Çocuklar Üzerine Bir Araştırma Ankara, Türkiye” isimli araştırma Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Yasemin ÖZKAN ile birlikte yürütülmektedir. Araştırma yüksek lisans tezidir.

Bu araştırmanın yapılmak istenmesinin nedeni Suriye’ den Türkiye’ ye göç etmiş 11-17 yaş arasındaki çocukların psikolojik durumları ve iyilik hallerinin değerlendirilmesi ve çocukların psikolojik belirtileri ile iyilik halleri arasındaki ilişkinin değerlendirilmesidir. Bu çalışmaya vereceğiniz katkılar savaş ve göç deneyimi yaşayan çocukların psikolojik durumları ve iyilik halleri arasındaki ilişkinin aydınlatılmasına ve iyilik halinin artırılmasına yönünde yapılacak çalışmalara ve iyileştirilmelere ışık tutacaktır.

Bu bağlamda Altındağ İlçesi’ nde yaşayan Suriyeli sığınmacı çocuklarla gerçekleştirilecek olan araştırmaya çocuğunuzun da katılması istenmektedir. Ancak bu araştırmaya katılıp katılmamak gönüllülük esasına dayalıdır. Kararınızdan önce araştırma hakkında bilgilendirilmeniz amacıyla bu form hazırlanmıştır. Bu bilgileri okuyup anladıktan sonra çocuğunuzun araştırmaya katılmasını istemeniz durumunda formu imzalayınız.

Araştırmanın uygulaması ortalama otuz dakika sürecek ve Kişisel Bilgi Formu, Çocuklarda Anksiyete ve Anksiyete ile İlişkili Bozukluklar Formu (Arapça Formu), Güçler ve Güçlükler Anketi (Arapça Formu 11-17), Zor Olayların Etkisi Ölçeği (Arapça Formu), Arap Mutluluk Ölçeği (Arapça Formu) ile gerçekleştirilecektir. Ölçeklerde bulunan sorulara çocuğunuzun vereceği cevaplar tarafımızca saklı tutulacak ve tamamen bilimsel amaçlı kullanılacaktır. Bu araştırmada çocukların savaş ve göç deneyimleri sonrası duygu, düşünce ve davranışları ile ilgili sorular yer alacaktır.

Araştırmaya katılmak gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çocuklarınız ölçekleri yanıtlamaya başlamadan önce ölçekler ile ilgili sormak istedikleri herhangi bir soru var ise çekinmeden sorabilirler. Çocuğunuz araştırmanın istediği anında, araştırmadan ayrılmak istediğini uygulayıcıya herhangi bir neden veya koşul belirtmeden ifade edebilir ve araştırmadan ayrılabilir. Araştırmada çocuğunuza verilen konular dışında herhangi bir rahatsızlık hissettiğinde araştırmayı bırakabilir. Bu konuda çocuğunuza veya size olumsuz dönecek herhangi bir sorumluluk yoktur. Anket sonuçlarının sağlıklı olabilmesi için çocuğunuzun soruları samimi ve eksiksiz bir şekilde yanıtlaması önemlidir. Çocuğunuzun ölçekleri doldururken isim veya kimlik bilgileri belirtmesine gerek yoktur. Bu araştırma için Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan gerekli izinler alınmıştır.

İlgi ve yardımlarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Araştırmanın koşullarını anladığımı ve çocuğumun araştırmaya gönüllü olarak katılmasını taahhüt ederim.

Tarih:

Katılımcı:

Velinin/ Vasinin Adı, Soyadı:

Adres:

İmza:

Araştırmacı:

Adı, Soyadı: Seher ÖZTÜRK

Adres: Altındağ SHM, Ankara

E-posta: seherozturkk@gmail.com

Tel:

İmza:

EK 4: ORIJINALLIK RAPORU

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
MASTER'S THESIS ORIGINALITY REPORT**

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
SOCIAL WORK DEPARTMENT**

Date: 25/06/2019

Thesis Title : The Evaluation of Psychological Adjustment and Acculturation Process of Syrian Adolescents in Turkey: Altindag Sample, Ankara

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 25/06/2019 for the total of 112 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled as above, the similarity index of my thesis is 8 %.

Filtering options applied:

1. Approval and Declaration sections excluded
2. Bibliography/Works Cited excluded
3. Quotes excluded
4. Quotes included
5. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

25.06.2019

Name Surname: SEHER ÖZTÜRK

Student No: N15225419

Department: SOCIAL WORK

Program: MASTER DEGREE

ADVISOR APPROVAL

APPROVED.

Prof. Yasemin ÖZKAN

EK 5: BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU

'Psikolojik Belirtiler Işığında Ruhsal İyilik Halinin Değerlendirilmesi: Altındağ İlçesinde Yaşayan Suriyeli Sığınmacı Çocuklar Üzerine Bir Araştırma Ankara, Türkiye' isimli araştırma Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Yasemin ÖZKAN ile birlikte yürütülmektedir. Araştırma yüksek lisans tezidir.

Bu araştırmanın yapılmak istenmesinin nedeni Suriye' den Türkiye' ye göç etmiş 11-17 yaş arasındaki çocukların psikolojik durumları ve iyilik hallerinin değerlendirilmesi ve çocukların psikolojik belirtileri ile iyilik halleri arasındaki ilişkinin değerlendirilmesidir. Bu çalışmaya vereceğiniz katkılar savaş ve göç deneyimi yaşayan çocukların psikolojik durumları ve iyilik halleri arasındaki ilişkinin aydınlatılmasına ve iyilik halinin artırılması yönünde yapılacak çalışmalara ve iyileştirilmelere ışık tutacaktır.

Bu bağlamda Altındağ İlçesi' nde yaşayan Suriyeli sığınmacı çocuklarla gerçekleştirilecek olan araştırmaya sizin de katılmanız istenmektedir. Ancak bu araştırmaya katılıp katılmamak gönüllülük esasına dayalıdır. Kararınızdan önce araştırma hakkında bilgilendirilmeniz amacıyla bu form hazırlanmıştır. Bu bilgileri okuyup anladıktan sonra araştırmaya katılmak istemeniz durumunda formu imzalayınız.

Araştırmanın yapılabilmesi için Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyon'undan çalışma için gerekli izinler alınmıştır. Araştırmanın uygulaması ortalama kırk dakika sürecek ve Kişisel Bilgi Formu, Çocukta Anksiyete ile İlişkili Bozukluklar Formu (Arapça Formu), Güçler ve Güçlükler Anketi (Arapça Formu 11-17), Çocuklar İçin Zor Olayların Etkisi Ölçeği (Arapça Formu), Arap Mutluluk Ölçeği (Arapça Formu) ile gerçekleştirilecektir.

Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü Yüksek Lisans öğrencisi Seher ÖZTÜRK tarafından yapılacak bu araştırmaya katılımınız ve görüşme sırasında sorulan soruları eksiksiz ve doğru yanıtlamanız araştırmanın başarısı için önem taşımaktadır.

Bu çalışmaya katılmanız için sizden herhangi bir ücret istenmeyecektir. Çalışmaya katıldığımız için size ek bir ödeme de yapılmayacaktır.

Araştırma uygulaması sonucunda sizden alınan bilgiler bilimsel araştırma amaçları dışında kesinlikle kullanılmayacaktır. Verilen bilgilerin gizliliği kesinlikle korunacaktır.

Bu çalışmaya katılmayı reddedebilirsiniz. Bu araştırmaya katılmak tamamen isteğe bağlıdır. Yine çalışmanın herhangi bir aşamasında onayınızı çekmek hakkınız da bulunmaktadır.

İletişim için:

Seher ÖZTÜRK seherozturkk@gmail.com

Bilgilendirilmiş gönüllü onam formunu okudum ve çalışmaya kendi rızamla tamamen gönüllü olarak katılıyorum. Çalışmanın yürütülmesi sırasında önceden bildirmek kaydı ile araştırmadan çekilebileceğimi biliyorum. Bu araştırmaya katılmak zorunda değilim ve katılmayabilirim. Araştırmaya katılmam konusunda zorlayıcı bir davranışla karşılaşmış değilim. Bana yapılan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anlamış bulunmaktayım. Kendi başıma belli bir düşünme süresi sonunda adı geçen bu araştırma projesinde “katılımcı” olarak yer alma kararını aldım. Bu konuda yapılan daveti memnuniyet ve gönüllülük içerisinde kabul ediyorum.

Tarih: .../.../.....

Katılımcı

Araştırmacı

İmza

İmza

EK 6: KİŞİSEL BİLGİ FORMU

- 1)Kaç yaşındasınız?
- 2) Cinsiyetiniz nedir? Kadın Erkek
- 3) Ankara' ya kaç yıl önce yerleştiniz ayyıl
- 4) Suriye' nin hangi şehriden geldiniz?
- 5) İç çatışma sırasında ya da Suriye' den göç ederken ailenizden veya akrabalarınızdan hayatını kaybedenler oldu mu? Evet Hayır
- 5(a) Cevabınız 'EVET' ise size yakınlık dereceleri nedir?
-
- 6) Ailenizden, Suriye' de geride kalanlar veya göç edemeyenler var mı?
- Evet Hayır
- 7) Kiminle ikamet ediyorsunuz?
- 8) Anneniz sağ mı? Evet Hayır
- 9) Babanız sağ mı? Evet Hayır
- 10) Şu anda kaldığınız evde siz dahil toplam kaç kişi yaşamaktasınız?
- 11) Şu anda kaldığınız evin barınma ve yaşam koşulları size göre ne kadar iyi veya kötü?
- Çok kötü Kötü Ne iyi ne kötü İyi Çok iyi

12) Gıda beslenme ve yemek ihtiyaçlarınızı karşılama durumunuz size göre ne kadar iyi veya kötü?

Çok kötü Kötü Ne iyi ne kötü İyi Çok iyi

13) Son 1 yılda yeni ortaya çıkan sağlık sorunlarınız var mı? Evet Hayır

13(a) Cevabınız 'EVET' ise hastalığınız tanısı nedir?

14) Önceden tanısı konmuş veya düzenli ilaç kullandığınız bir hastalığınız var mı?

Evet Hayır

14(a) Cevabınız 'EVET' ise hastalığınız tanısı nedir?

15) Ankara' da konuşulan dile yabancılık (Türkçe dili), dışarıda yerli halkın arasındayken günlük ihtiyaçlarınızı karşılamanıza engel oluyor mu?

Evet Hayır

16) Ankara' da halkın sizi görmezden geldiğini ve ayrımcılık yaptığını düşünüyor musunuz?

Evet Hayır

16(a) Cevabınız 'EVET' ise en çok hangi durumlarda bunu düşünüyorsunuz?.....

17) Çevrenizdeki Suriyelilerin dayanışması ve birbirine desteği sizce yeterli düzeyde mi?

Evet Hayır

18) Aileniz sosyal yardımlardan faydalanıyor mu? Evet Hayır

20(a) Cevabınız 'EVET' ise hangi sosyal yardımlardan faydalandıklarını belirtiniz.....

19)Okula devam ediyor musunuz? Evet Hayır

19(a) Cevabınız '**EVET**' ise kaçınıcı sınıfa devam ettiğinizi belirtiniz...

19(b) Cevabınız '**EVET**' ise okulda dışlandığınızı hissediyor musunuz? Evet
Hayır

19(c) okulda diğer çocuklar tarafından fiziksel, sözel veya cinsel şiddete maruz bırakıldınız mı? Evet Hayır

EK 7: ARAP MUTLULUK ÖLÇEĞİ (Arapça Formu)

الملحق (2) المقياس العربي للسعادة

ASH

تعليمات: اقرأ من فضلك كل عبارة مما يلي بعناية، وقرر إلى أي حد تعد مميزة لمشاعرك وسلوكك وآرائك، ثم بين مدى انطباقها أو عدم انطباقها عليك، وذلك بوضع دائرة حول رقم من الأرقام التالية لها.

لا	قليلا	متوسط	كثيرا	كثيرا جدا	البنود
1	2	3	4	5	1- أشعر بأنني على ما يرام.....
1	2	3	4	5	2- أنا سعيد بأسلوب حياتي.....
1	2	3	4	5	3- أشعر بالقلق
1	2	3	4	5	4- أحب الحياة
1	2	3	4	5	5- حياتي لها معنى
1	2	3	4	5	6- أنا حزين ومكتئب
1	2	3	4	5	7- أنا سعيد هذه الأيام مثلما كنت صغيرا.....
1	2	3	4	5	8- أخاف من الموت
1	2	3	4	5	9-لدي شعور بالسعادة فيما يخص حياتي الشخصية.....
1	2	3	4	5	10- حياتي اليومية مليئة بأمر سارة ومسلية.....
1	2	3	4	5	11- أشعر بالاسترخاء والتحرر من التوتر.....
1	2	3	4	5	12- أستمتع بما أقوم به من أفعال.....
1	2	3	4	5	13- أشعر بالتفاؤل تجاه المستقبل.....
1	2	3	4	5	14- أشعر بالآلام شديدة في جسمي
1	2	3	4	5	15- أشعر بأنني مليء بالحيوية والنشاط.....
1	2	3	4	5	16- أشعر بأنني ناجح في حياتي.....
1	2	3	4	5	17- ستحدث لي أمور سيئة
1	2	3	4	5	18- أشعر بأن حالتي النفسية ممتازة.....
1	2	3	4	5	19- أنا راضي عن حياتي.....
1	2	3	4	5	20- لدي مشاعر طيبة تجاه الآخرين.....

EK 8: ARAP MUTLULUK ÖLÇEĞİ (Türkçe Formu)

Yönergeler: Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuyunuz ve her birinin sizin duygularınıza, davranışlarınıza ve tutumlarınıza ne kadar uygun olduğuna karar veriniz. Her bir ifadenin sizin genel durumunuza uygunluğunu göstermek için sadece bir numarayı yuvarlak içine alarak işaretleyiniz. Burada doğru veya yanlış yanıt yoktur. Hiçbir ifade için çok fazla zaman harcamayınız.

İfade	Hemen hemen hiç	Biraz	Orta	Yüksek	Çok Yüksek
1. Genel olarak bir iyilik halim var.	1	2	3	4	5
2. Yaşam tarzımla mutluyum.	1	2	3	4	5
3. Kaygılıyım. (F)	1	2	3	4	5
4. Yaşamı seviyorum.	1	2	3	4	5
5. Hayatımın bir anlamı var.	1	2	3	4	5
6. Kendimi üzgün ve depresif hissediyorum.(F)	1	2	3	4	5
7. Şimdi küçüklüğümde olduğum kadar mutluyum.	1	2	3	4	5
8. Ölümden korkuyorum.(F)	1	2	3	4	5
9. Kendi yaşamım konusunda mutluyum.	1	2	3	4	5
10.Günlük yaşamım keyifli ve enteresan deneyimlerle doludur.	1	2	3	4	5
11. Kendimi rahat ve gerilimsiz hissediyorum.	1	2	3	4	5
12. Yaptıklarımın keyif alıyorum.	1	2	3	4	5
13. Gelecek hakkında iyimserim.	1	2	3	4	5
14. Ağrılar ve acılar yüzünden rahatsızım. (F)	1	2	3	4	5
15. Canlılık ve enerji dolu hissediyorum.	1	2	3	4	5
16. Başarılı olduğumu hissediyorum.	1	2	3	4	5
17. Bana kötü şeyler olacak. (F)	1	2	3	4	5
18. Zihinsel durumumun mükemmel olduğunu hissediyorum.	1	2	3	4	5
19. Yaşamımdan memnunum.	1	2	3	4	5
20. Diğer insanlara karşı arkadaşça hislerim vardır.	1	2	3	4	5

Not: (F): 3, 6, 8, 14 ve 17 numaralı ifadeler doldurucu ifadelerdir ve puanlanmayacaklardır.

EK 9: ÇOCUKLAR İÇİN ZOR OLAYLARIN ETKİSİ ÖLÇEĞİ- 8 (Arapça Formu)

الرجاء قرائتها وذكر مدى تكرارها خلال السبعة أيام الماضية.

أبداً	نادراً	أحياناً	غالباً	
				1. أفكر بالظروف الصعبة التي مررت بها حتى لو لم أقصد أن أفعل ذلك...
				2. أحاول أن أمحي الظروف الصعبة التي مررت فيها من ذاكرتي...
				3. تنتابني موجات من المشاعر الشديدة حول الظروف الصعبة التي مررت فيها...
				4. أبقى بعيداً عما يذكرني بالظروف الصعبة التي مررت فيها (مثل الأماكن أو المواقف)؟
				5. أحاول تجنب الحديث عن الظروف الصعبة التي مررت فيها...
				6. تقفز صور عن الظروف الصعبة التي مررت فيها إلى مخيلتي من حين لآخر...
				7. هناك الكثير من الأمور الأخرى التي تجعلني أفكر بالظروف الصعبة التي مررت فيها...
				8. أحاول منع نفسي من التفكير بالظروف الصعبة التي مررت فيها؟

EK 10: ZOR OLAYLARIN ETKİLERİ ÖLÇEĞİ (Türkçe Formu)

Zor Olayların Etkileri Ölçeği

Herhangi bir stresli olaya maruz kalan pek çok insan, olay sırasında ve sonrasında, aşağıda listelendiği gibi çeşitli belirtiler yaşayabilirler. Söz konusu bu ifadeleri okurken başınızdan geçen o olayı düşünün ve belirtilen durumların *son bir haftadır* sizin için ne kadar geçerli olduğunu, altındaki ölçek üzerinde işaretleyin.

1. İstemediğim halde kendimi o olayları düşünürken buluyorum.

Hayır hiç bulmuyorum	Bazen	Sıklıkla	Hemen her zaman
()	()	()	()

2. O olayları aklımdan çıkarmak için çaba harcıyorum.

Hayır hiç harcamıyorum	Bazen	Sıklıkla	Hemen her zaman
()	()	()	()

3. Arada sırada o olayla ilgili yoğun duyguların dalgalar halinde gelip gittiğini hissediyorum.

Hayır hiç hissetmiyorum	Bazen	Sıklıkla	Hemen her zaman
()	()	()	()

4. O olayları hatırlatacak yerlerden ve durumlardan uzak durmaya çalışıyorum.

Hayır hiç çalışmıyorum	Bazen	Sıklıkla	Hemen her zaman
()	()	()	()

5. O olaylar hakkında konuşmamaya çalışıyorum.

Hayır hiç çalışmıyorum	Bazen	Sıklıkla	Hemen her zaman
()	()	()	()

6. O olaylarla ilgili görüntüler birden bire gözümün önüne geliyor.

Hayır hiç gelmiyor	Bazen	Sıklıkla	Hemen her zaman
()	()	()	()

7. Etrafımdaki her şey bu olayları düşünmeme yol açıyor.

Hayır hiç açmıyor	Bazen	Sıklıkla	Hemen her zaman
()	()	()	()

8. O olayları düşünmemeye çalışıyorum.

Hayır hiç çalışmıyorum	Bazen	Sıklıkla	Hemen her zaman
()	()	()	()

Translated and adapted into Turkish by: [Sahin, N.H.](#), [Sahin, N.](#), [Batigun, A.](#) and [Yilmaz, B.](#) (2000). 1999 Marmara Earthquake, Turkey, UNICEF-MONE Psycho-Social Support Project Report.

EK 11: GÜÇLER VE GÜÇLÜKLER ANKETİ (Arapça Formu)

أستبيان مواطن القوة والصعوبة SDQ (11-17 سنة)

يرجى الإجابة على كل بند بـ : غير صحيح، صحيح نوعا ما ، أو صحيح بالتأكيد بوضع علامة تحت الإجابة المناسبة . حاول أن تكون دقيقا في إجاباتك. سوف يساعدنا كثيرا إذا أجبت على كل فقرة حتى وإن كنت غير متأكد أو ترى أنها غير مناسبة. يرجى أن تكون إجاباتك على أساس كيف كانت الأمور بالنسبة لك خلال السنة الأتية الأخيرة .

ولد بنت

صحيح بالتأكيد	صحيح نوعا ما	غير صحيح	
☐	☐	☐	أحاول أن أكون لطيفا مع الآخرين. أهتم بمشاعرهم
☐	☐	☐	لا أستطيع أن أبقى ساكنا لفترة طويلة في مكان واحد. غير مستقر. كثير الحركة
☐	☐	☐	كثيرا ما تصيبني آلام في الرأس أو آلام في البطن أو الشعور بالغثين
☐	☐	☐	أشركه الآخرين فيما يخصني من أشياء (أكثر أقلام ألعاب الخ)
☐	☐	☐	يتتابني غضب شديد. وكثيرا ما أفقد أعصابي
☐	☐	☐	في العادة أحب العزلة. أحب لوحدتي. أبقى مع نفسي معظم الوقت
☐	☐	☐	أنا عادة أفعل ما يطلبه مني الكبار
☐	☐	☐	أقلق كثيرا
☐	☐	☐	أساعد الآخرين إذا ما حدث لأحدهم مكروه
☐	☐	☐	أتململ و أتلوى (أنتقلل وجسدي يتحرك) باستمرار أثناء جلوس
☐	☐	☐	لدي صديق عزيز واحد أو أكثر
☐	☐	☐	أتعارك كثيرا. أسيطر على الآخرين وأجعلهم يتغذون ما أريد
☐	☐	☐	كثيرا ما أكون غير سعيد، حزين أو سريع البكاء
☐	☐	☐	يشكل عنام من هم في سني يحدوني
☐	☐	☐	يشغلتني التباهي بسرعة. أجد صعوبة في التركيز
☐	☐	☐	أنا تعصب في المواقف الجديدة (غير المعتادة). بسهولة أفقد ثقتي بنفسي
☐	☐	☐	أنا لطيف مع من هم أصغر مني سنا
☐	☐	☐	كثيرا ما يتهمني الآخرون بالكذب أو الخداع
☐	☐	☐	الأطفال الآخرون يسفرون مني أو يتتمرون علي
☐	☐	☐	كثيرا ما ألتوجع لمساعدة الآخرين (والوالدين، المدرسين، الأطفال الآخرين)
☐	☐	☐	أفكر قبل أن أتصرف
☐	☐	☐	أخذ أشياء ليست ملكي من البيت أو المدرسة أو من أماكن أخرى
☐	☐	☐	أتمسج بشكل أفضل مع الكبار منه مع من هم في نفس سني
☐	☐	☐	لدي مخاوف كثيرة . من السهل تخويفي
☐	☐	☐	أكمل العمل الذي أقوم به حتى النهاية . التباهي جيد

EK 12: GÜÇLER VE GÜÇLÜKLER ANKETİ (Türkçe Formu)

GÜÇLER VE GÜÇLÜKLER ANKETİ (SDQ-Tur)

E 11-17

Her cümle için, Doğru Değil, Kısmen Doğru, Tamamen Doğru kutularından birini işaretleyiniz. Kesinlikle emin olamıyorsanız ya da size anlamsız görünse de elinizden geldiğince tüm cümleleri yanıtlamanız bize yardımcı olacaktır. Lütfen yanıtlarınızı son 6 ay içindeki durumunuzu göz önüne alarak veriniz.

Adınız:

Kız / Erkek

Doğum Tarihi:

	Doğru Değil	Kısmen Doğru	Kesinlikle Doğru
İnsanlara karşı iyi davranmaya çalışırım. Onların duygularını önemserim.	☐	☐	☐
Uzun süre kıpırdamadan oturamam, huzursuz olurum.	☐	☐	☐
Çok fazla baş ağrım, karın ağrım ya da bulantım olur.	☐	☐	☐
Genellikle başkalarıyla paylaşırım (Örn. Yiyeceklerimi, oyunlarımı, kalemimi v.s.).	☐	☐	☐
Çok öfkelenirim ve sıkça kontrolümü kaybederim.	☐	☐	☐
Genellikle kendi başımayım. Genelde yalnız oynarım ya da başkalarıyla birlikte olmaktan kaçınırım.	☐	☐	☐
Genellikle bana söyleneni yaparım.	☐	☐	☐
Çok endişelenirim.	☐	☐	☐
Eğer birisi incinmiş, morali bozulmuş ya da kendini kötü hissediyor ise ona yardım ederim.	☐	☐	☐
Sürekli, ellerim ve ayaklarım kıpır kıpırdır, ya da oturduğum yerde kıpırdanıp dururum.	☐	☐	☐
En az bir yakın arkadaşım var.	☐	☐	☐
Çok kavga ederim. Diğer insanlara istediğimi yaptırabilirim.	☐	☐	☐
Sıkça mutsuz, kederli yada ağlamaklıyım.	☐	☐	☐
Yaşıtlarım genelde beni sever.	☐	☐	☐
Dikkatim kolayca dağılır, dikkatimi toplamakta güçlük çekerim.	☐	☐	☐
Yeni ortamlarda gerginim. Kendime güvenimi kolayca kaybederim.	☐	☐	☐
Kendimden küçüklere iyi davranırım.	☐	☐	☐
Sıkça hile yapmak ya da yalan söylemekle suçlanırım.	☐	☐	☐
Diğer çocuklar ya da gençler bana takarlar ya da benimle alay ederler.	☐	☐	☐
Sıkça başkalarına (anne baba, öğretmen, çocuklar) yardım etmeye istekli olurum.	☐	☐	☐
Bir şeyi yapmadan önce düşünürüm.	☐	☐	☐
Ev, okul ya da başka bir yerden benim olmayan şeyleri alırım.	☐	☐	☐
Erişkinlerle yaşıtlarımdan daha iyi geçinirim.	☐	☐	☐
Pek çok korkum var. Kolayca ürkerim.	☐	☐	☐
Yaptığım işleri bitiririm. Dikkatim iyidir.	☐	☐	☐

EK 13: ÇOCUKTA ANKSİYETE İLE İLİŞKİLİ BOZUKLUKLAR FORMU

(Arapça Formu)

الإرشادات: أمتاه لائحة عبارات تصف كيفية شعور الناس. اقرأ كل جملة و قرر اذا كانت " غير صحيحة أو بالكاد صحيحة"، أو " صحيحة نوعاً" ما أو صحيحة أحياناً" أو " صحيحة، صحيحة غالباً". لكل جملة ضع علامة x في الفراغ الملائم لجوابك و الذي يصفك خلال الأشهر الثلاثة الماضية.

2 صحيح، صحيح غالباً	1 صحيح نوعاً" ما أو صحيح أحياناً"	0 غير صحيح أو بالكاد صحيح	
			1. عندما أشعر بالخوف، يصعب علي التنفس.
			2. أصاب بالأم في الرأس عندما أكون في المدرسة.
			3. لا أحب أن أتواجد مع أشخاص لا أعرفهم جيداً".
			4. أشعر بالخوف اذا نمت خارج المنزل.
			5. أقلق من أن لا يحبني الآخرون.
			6. عندما أشعر بالخوف، أشعر و كأنه سيغمي عليّ.
			7. انني متوتر.
			8. أتبع أمي أو أبي حيثما يذهبان.
			9. يقول لي الناس انني أبدو متوتر.
			10. أشعر بالتوتر برفقة أشخاص لا أعرفهم جيداً".
			11. أصاب بالأم في المعدة عندما أكون في المدرسة.
			12. عندما أشعر بالخوف، أشعر و كأنني أفقد صوابي.
			13. أقلق من النوم لوحدي.
			14. أقلق من كونى أقل جدارة من الأولاد الآخرين.
			15. عندما أشعر بالخوف، أشعر بأن الأشياء غير حقيقية.
			16. تتأبني كوابيس من اصابة والديّ بمكروه.
			17. أقلق من الذهاب الى المدرسة.
			18. عندما أشعر بالخوف، يخفق قلبي بسرعة.
			19. أرتجف
			20. تتأبني كوابيس أتعرض فيها لمكروه.

			21. أقلق من أن تتعرقل أموري.
			22. عندما أشعر بالخوف، أتعرق كثيرا"
			23. أنا أقلق.
			24. أشعر بالخوف الشديد بدون سبب اطلاقاً".
			25. أخاف من أن أبقى لوحدي في المنزل.
			26. يصعب عليّ التحدث مع أشخاص لا أعرفهم جيداً".
			27. عندما أشعر بالخوف، أشعر و كأنني أختنق.
			28. يقول لي الناس انني أقلق كثيرا".
			29. لا أحب أن أكون بعيداً" عن عائلتي.
			30. أخاف من أن تصيبني نوبات قلق أو هلع.
			31. أقلق من أن يحصل مكروه لوالديّ
			32. أشعر بالخجل عند تواجدي مع أشخاص لا أعرفهم جيداً".
			33. أقلق ممّا سيحصل في المستقبل
			34. عندما أخاف أشعر بأنني سوف أتقيأ.
			35. أقلق أن لا أقوم بالأشياء بشكل جيد.
			36. أخاف من الذهاب الى المدرسة
			37. تفلقتني أمور قد حصلت
			38. عندما أشعر بالخوف، أشعر بالدوار.
			39. أشعر بالتوتر عندما أكون برفقة الأولاد أو الكبار الآخرين و علي القيام بشيء بينما براقبوني (مثلاً: القراءة بصوت عالي، التكلّم، اللّعبه القيام بالرياضة)
			40. أشعر بالتوتر عندما أذهب الى حفلات أو أي مكان يتواجد فيه أشخاص لا أعرفهم جيداً".
			41. أنني خجول.

EK 14: ÇOCUKTA ANKSİYETE İLE İLİŞKİLİ BOZUKLUKLAR FORMU

(Türkçe Formu)

Çocukta Anksiyete ile İlişkili Bozukluklar Formu (SCARED)

Çocuk Versiyonu—2 sf. (ÇOCUK tarafından doldurulacak)

Yönergeler: Aşağıda insanların nasıl hissettiğini tanımlayan cümleler listesi var. Her ifadeyi okuyun ve 'Doğru Değil veya Neredeyse Hiç Doğru Değil' veya 'Biraz Doğru veya Bazen Doğru' veya 'Çok Doğru veya Sıklıkla Doğru' ifadelerinden hangisinin sizin için uygun olduğuna karar verin. Daha sonra her cümle için son 3 aydır sizi tanımlar görünen yanıtı karşılık gelen dairenin içini doldurunuz.

	0 Doğru Değil veya Neredeyse Hiç Doğru Değil	1 Biraz Doğru veya Bazen Doğru	2 Çok Doğru veya Sıklıkla Doğru
1. Korktuğum zaman nefes almak zordur.	☐	☐	☐
2. Okulda iken nefes baş ağrım olur.	☐	☐	☐
3. Çok iyi tanımadığım insanlarla birlikte olmaktan hoşlanmam.	☐	☐	☐
4. Evden uzakta uyuymaktan korkarım.	☐	☐	☐
5. Diğer insanların benden hoşlanması konusunda kaygılanırım.	☐	☐	☐
6. Korktuğum zaman ölecekmişim gibi hissederim.	☐	☐	☐
7. Gerginimdir.	☐	☐	☐
8. Annemi veya babamı nereye giderse takip ederim.	☐	☐	☐
9. İnsanlar gergin göründüğümü söyler.	☐	☐	☐
10. Çok iyi tanımadığım insanlarla iken gergin hissederim.	☐	☐	☐
11. okulda iken karın ağrılarım olur.	☐	☐	☐
12. Korktuğum zaman çıldıracağımı gibi hissederim.	☐	☐	☐
13. tek başıma uyuma konusunda kaygılıyım.	☐	☐	☐
14. diğer çocuklar kadar iyi olmak konusunda kaygılıyım.	☐	☐	☐
15. Korktuğum zaman eşyalar gerçek değilmiş gibi hissederim.	☐	☐	☐
16. Ebeveynlerimin başıma kötü şeylerin geldiği kabuslarım var.	☐	☐	☐
17. Okula gitmek konusunda kaygılıyım.	☐	☐	☐
18. Korktuğum zaman kalbim hızlı atar.	☐	☐	☐
19. Titriyorum.	☐	☐	☐
20. Başıma kötü şeylerin geldiği kabuslarım var.	☐	☐	☐

Çocukta Anksiyete ile İlişkili Bozukluklar Formu (SCARED)
Çocuk Versiyonu—2 sf. (ÇOCUK tarafından doldurulacak)

	0 Doğru Değil, veya Neredeyse Hiç Doğru Değil	1 Biraz Doğru veya Bazen Doğru	2 Çok Doğru veya Sıklıkla Doğru
21. Benim için olanlar konusunda endişeliyimdir.	☐	☐	☐
22. Korktuğum zaman aşırı terlerim.	☐	☐	☐
23. Kaygılıyumdur.	☐	☐	☐
24. Hiçbir sebep olmamasına rağmen çok korkarım.	☐	☐	☐
25. Evde yalnız olmaktan korkarım.	☐	☐	☐
26. Çok iyi tanımadığım insanlarla konuşmak benim için zordur.	☐	☐	☐
27. Korktuğum zaman şaşkın hissederim.	☐	☐	☐
28. İnsanlar bana çok fazla kaygılandığımı söyler.	☐	☐	☐
29. Ailemden uzak olmayı sevmem.	☐	☐	☐
30. Anksiyete (panik) atak geçirmekten korkarım.	☐	☐	☐
31. Ebeveynlerimin başına kötü bir şey gelebileceğinden endişe ederim.	☐	☐	☐
32. İyi tanımadığım insanlarla konuşurken utangaç hissederim.	☐	☐	☐
33. Gelecekte ne olacağı konusunda endişelenirim.	☐	☐	☐
34. Korktuğum zaman kusuyor gibi hissediyorum.	☐	☐	☐
35. Yaptığım şeylerin ne kadar iyi olduğu ile ilgili endişeliyimdir.	☐	☐	☐
36. Okula gitmekten korkarım.	☐	☐	☐
37. Zaten olan şeyler için endişelenirim.	☐	☐	☐
38. Korktuğum zaman sersemlemiş hissederim.	☐	☐	☐
39. Diğer çocuklar veya büyüklerle iken ve onla izlerken bir şeyler yapmak zorunda olduğum zaman kaygılı hissediyorum (örneğin; sesli okuma, konuşma, oyun oynama, spor yapma.)	☐	☐	☐
40. Partiye, dansa veya iyi tanımadığım insanların bulunduğu herhangi bir yere giderken kaygılı hissediyorum.	☐	☐	☐
41. Utangacımdır.	☐	☐	☐

PUANLAMA:

Toplam puan ≥ 25 Anksiyete bozukluğunun varlığını gösterebilir. 30 dan yüksek puanlar daha özgü.

1, 6, 9, 12, 15, 18, 19, 22, 24, 27, 30, 34, 38 maddeleri için 7 puan Panik Bozukluk veya Onemli Somatik Semptomlara işaret edebilir.

5, 7, 14, 21, 23, 28, 33, 35, 37 maddeleri için 9 puan Yaygın Anksiyete Bozukluğuna işaret edebilir.

4, 8, 13, 16, 20, 25, 29, 31 maddeleri için 5 puan Ayrılık Anksiyetesi Bozukluğuna işaret edebilir.

3, 10, 26, 32, 39, 40, 41 maddeleri için 8 puan Sosyal Anksiyete Bozukluğuna işaret edebilir.

2, 11, 17, 36 maddeleri için 3 puan Belirgin Okuldan Kaçınmaya işaret edebilir.